

A photograph of two women walking on a paved path in a lush garden. The woman on the left is older, with short white hair, wearing a blue denim jacket over a white top and patterned pants. The woman on the right is younger, with long brown hair, wearing a white t-shirt and white pants. They are walking towards the camera. The path is lined with tall purple and red flowers. In the background, there is a brick building with blue trim. The image is partially covered by a dark teal diagonal overlay on the left side.

Programma- begroting

2025

Gemeente
Westerkwartier

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Bestuurlijke hoofdlijnen	4
Technische uitgangspunten	8
Portefeuilleverdeling	10
Ambities Westerkwartier	11
Programma's	13
Programma 0 Bestuur en ondersteuning	14
Programma 1 Veiligheid	18
Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat	21
Programma 3 Economie	23
Programma 4 Onderwijs	25
Programma 5 Sport, cultuur en recreatie	27
Programma 6 Sociaal domein	31
Programma 7 Volksgezondheid en milieu	36
Programma 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	41
Algemene dekkingsmiddelen en overhead	44
Paragrafen	48
Paragraaf A Onderhoud kapitaalgoederen	49
Paragraaf B Financiering	54
Paragraaf C Bedrijfsvoering	57
Paragraaf D Verbonden partijen	61
Paragraaf E Grondbeleid	72
Paragraaf F Weerstandsvermogen en risicobeheersing	76
Paragraaf G Lokale heffingen	84
Paragraaf H Open overheid	90
Paragraaf I Novatec	91
Financiële begroting	95
Incidentele baten en lasten	100
Prognose meerjarenbalans	103
Bijlagen	104

Voorwoord

Voor u ligt de programmabegroting 2025 van onze gemeente Westerkwartier. Hierin zijn onze bestuurlijke prioriteiten voor 2025 opgenomen, die zijn gebaseerd op de vijf ambities uit het coalitieakkoord 'Het gaat verder in Westerkwartier: veerkrachtiger, innovatiever en socialer'.

Deze vijf ambities (werken vanuit vertrouwen en verbinding, duurzamer wonen en betere bereikbaarheid, innovatiever werken en ondernemen, een leefbaarder en gezonder Westerkwartier, en meedoen en samen zorgen voor minder armoede) zijn in het collegeuitvoeringsprogramma 2023-2026 uitgewerkt in doelen. Per doel is aangegeven welke resultaten we willen bereiken en welke activiteiten we daarvoor gaan doen. Dit hebben we integraal verwerkt in de programma's van de begroting en waar nodig geactualiseerd aan de hand van recente ontwikkelingen en hernieuwde inzichten. Naast deze bestuurlijke prioriteiten maken we in de programmabegroting ook inzichtelijk welke overige belangrijke activiteiten we uitvoeren in het kader van onze (wettelijke) taken en eerder vastgesteld beleid en doelen.

We bevinden ons in een zeer uitdagende periode. Er is sprake van woningnood, een zeer krappe arbeidsmarkt en zorgen om het klimaat, het landbouwbeleid en spanningen in de wereld zoals de oorlog in Oekraïne en in het Midden-Oosten. Ook is er onduidelijkheid over het nieuwe beleid ten aanzien van migratie vanuit het rijk en de gevolgen voor de opvang van vluchtelingen. De zorgen en onzekerheid hierover worden gevoeld door onze inwoners, bedrijven en instellingen.

Ook binnen de eigen organisatie zijn er uitdagingen. Zes jaar na het ontstaan van de gemeente Westerkwartier is het noodzakelijk om de organisatie door te ontwikkelen richting de toekomst. Er wordt gekozen voor een verfijning van de teamstructuur om beleid en uitvoering beter te organiseren.

Het forse tekort dat vanaf 2026 wordt voorzien ten gevolge van de door het Rijk aangepaste financiering van gemeenten komt nu erg dichtbij. Om ook in de toekomst een sluitende begroting te kunnen presenteren zijn er forse ombuigingen nodig. Bij de perspectiefnota 2025-2028 hebben we gesteld de periode tot de perspectiefnota 2026-2029 te gebruiken om dit proces met elkaar te doorlopen. Zoals afgesproken zullen wij nog een aantal maal tussentijds hierover met u de afstemming zoeken.

Het is noodzakelijk dat de gemeente voldoende geld krijgt van het Rijk om haar taken uit te voeren. Onlangs is dit nog door de Raad van State expliciet benoemd en wij blijven dan ook ons uiterste best doen om druk uit te oefenen op het Rijk om met een realistisch budgetniveau te komen voor de komende jaren dat vertaald kan worden in een meer rechtvaardig, duurzaam en solide meerjarenperspectief.

Namens het college,

Ard van der Tuuk
Burgemeester

Ruud Kleijnen
Gemeentesecretaris

Bestuurlijke hoofdlijnen

In het voorwoord gingen wij in op de context waarbinnen wij deze begroting hebben opgesteld. Hieronder schetsen wij de bestuurlijke hoofdlijnen en lichten we die toe. De hoofdlijnen zijn:

1. In de begroting zijn de kaders van de Perspectiefnota 2025-2028 verwerkt. Het tekort uit de perspectiefnota voor 2025 is teruggebracht tot een niveau van € 1,5 miljoen.
2. We zijn ons bewust van de onzekerheden in het financieel beeld vanaf 2026 en werken scenario's met bijpassende strategieën uit om tot een sluitend meerjarenbeeld te komen.
3. Het structureel begrotingsaldo is voor 2025 op orde.
4. Overige mogelijke ontwikkelingen zijn niet opgenomen maar kunnen het meerjarenbeeld wel beïnvloeden.

1. In de begroting zijn de kaders van de Perspectiefnota 2025-2028 verwerkt. Het tekort uit de perspectiefnota voor 2025 is teruggebracht tot een niveau van € 1,5 miljoen.

De ontwikkelingen uit de Perspectiefnota 2025-2028, die op 10 juli door de gemeenteraad is vastgesteld, zijn verwerkt in deze begroting. Het financieel meerjarenbeeld uit de Perspectiefnota liet een tekort zien van € 2,9 miljoen. De nu voorliggende programmabegroting laat een tekort zien van € 1,5 miljoen. Onderstaand worden de financiële ontwikkelingen toegelicht:

<i>bedragen in miljoenen euro's, + is voordeel</i>	2025	2026	2027	2028
Voorlopig financieel meerjarenbeeld uit Perspectiefnota	-2,9	-9,4	-8,7	-9,0
<u>Ontwikkelingen</u>				
Meicirculaire 2024, algemeen effect	0,3	0,1	-	-0,1
Raadsadviseur	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Actualisatie kapitaallasten	1,2	1,6	3,1	3,0
Organisatieontwikkeling	-1,5	-2,0	-2,0	-2,0
Taakstelling scherper en flexibeler begroten	1,5	2,0	2,0	2,0
Kostendekkende tarieven afval	0,3	0,3	0,3	0,4
Overig	-0,3	-0,2	-0,1	0,3
Saldo begroting 2025	-1,5	-7,6	-5,4	-5,5
Onttrekking algemene reserve	1,5			
Saldo begroting na onttrekking	0	-7,6	-5,4	-5,5

Toelichting op de ontwikkelingen: Op basis van de meicirculaire 2024 is de hoogte van de gemeentefondsuitkeringen bijgesteld. In de perspectiefnota hadden we deze al deels verwerkt. De circulaire zorgt voor 2025 voor een positief effect van € 0,3 miljoen, voor de overige jaren is deze nagenoeg nihil.

- ▶ De Perspectiefnota is gewijzigd vastgesteld door de raad. De formatie raadsadviseur is uitgebreid met 1,0 fte.
- ▶ Uit een analyse en actualisatie van onze activastaat (staat C) is onder meer gebleken dat een aantal geplande investeringen later zal worden gerealiseerd dan eerst van uit was gegaan. Dit levert een positief effect op van € 1,2 miljoen in 2025 oplopend naar € 3 miljoen in 2027. We benadrukken dat dit een incidenteel voordeel is. Vanaf 2029 loopt dit voordeel af en het tekort dus weer op.
- ▶ Om de organisatie te kunnen doorontwikkelen is een bedrag van € 1,5 miljoen nodig in 2025 en € 2,0 miljoen structureel vanaf 2026. We gaan er voorlopig van uit dat we deze kosten kunnen dekken door het scherper en flexibeler ramen in de volle breedte van de begroting van kosten en baten, zodat deze niet steeds als meevallers in het resultaat lopen. Deze dekking is als taakstelling opgenomen en moet in samenhang gezien worden met de uitzetting.
- ▶ Er is sprake van een fors gestegen last op de afvalinzameling van € 1 miljoen. Omdat het uitgangspunt is dat tarieven 100% kostendekkend zijn, is dit vertaald in de tarieven. Het voordeel van € 0,3 miljoen wordt veroorzaakt doordat we in het tarief ook de BTW-component meenemen. De btw vragen we terug via het btw-compensatiefonds, dat wordt gevoed via het gemeentefonds. Ten opzichte van het meerjarenbeeld bij de perspectiefnota is dit een voordeel, maar btw-technisch niet.
- ▶ Daarnaast is nog sprake van een aantal overige autonome en/of onontkoombare ontwikkelingen die gezamenlijk leiden tot een beperkte aanpassing van de begroting. Dit betreft onder meer de actualisatie van de begroting van Novatec, actualisatie verrekening grondexploitaties en verwerking van de tarieven 2025 voor rioolheffing.

Toelichting onttrekking

- ▶ Door een onttrekking van € 1,5 miljoen aan onze algemene reserve komen we voor 2025 tot een sluitende begroting.

2. We zijn ons bewust van de onzekerheden in het financieel beeld vanaf 2026 en werken scenario's met bijpassende strategieën uit om tot een sluitend meerjarenbeeld te komen.

In deze begroting en de bijbehorende overzichten is nog geen rekening gehouden met de in de perspectiefnota 2025-2028 geschetste scenario's (pessimistisch/midden/optimistisch). Deze zullen worden uitgewerkt in de perspectiefnota 2026-2029. Voor die tijd komen we nog een aantal malen bij u terug ter afstemming.

3. Het structureel begrotingsaldo is voor 2025 op orde.

De nu voorliggende programmabegroting laat een tekort zien van € 1,5 miljoen. Omdat dit voorjaar de opschalingskorting door het Rijk is geschrapt vanaf 2026 heeft onze financiële toezichthouder aangegeven dat het toegestaan is om de korting voor 2025 incidenteel te dekken vanuit de reserves. Voor onze gemeente gaat dit om een bedrag van maximaal € 2,1 miljoen dat op deze

manier gedekt mag worden. Daarmee kent deze begroting met een tekort van € 1,5 miljoen toch een sluitend structureel en materieel evenwicht.

4. Overige mogelijke ontwikkelingen zijn niet opgenomen maar kunnen het meerjarenbeeld wel beïnvloeden.

Zoals reeds in de perspectiefnota benoemd spelen er een aantal ontwikkelingen die het financieel meerjarenbeeld kunnen beïnvloeden. Onderstaand schetsen wij de belangrijkste grote ontwikkelingen die het beeld mogelijk nog negatief beïnvloeden:

Herijking gemeentefonds

De oorzaak van het financiële ravijn is de korting op het gemeentefonds vanaf 2026. Voor Westerkwartier gaat het om circa € 7,2 miljoen. Ondanks de blijvende lobby vanuit gemeenten voor een solide, stabiele en duurzame financiële positie voor gemeenten, is er op dit moment geen zicht op een concrete oplossing vanuit het Rijk voor deze problematiek.

Woningbouwopgave

Het op 10 april 2024 door de raad vastgestelde Grondbeleid 2024-2028 biedt college en raad meer ruimte voor actiever grondbeleid. Waar woningbouw in het verleden veelal winstgevend was voor gemeenten, zien we nu dat steeds meer projecten tot tekorten leiden. Dat komt onder andere door stijgende bouwkosten, hogere kosten voor inbreidingslocaties en stijgende rente. Om aan de woningbouwopgave te kunnen voldoen zullen we een aantal grotere ontwikkelingen voor eigen rekening en risico moeten realiseren. We kunnen op dit moment nog niet aangeven wat de financiële gevolgen hiervan zijn, maar wat we al wel zeker weten is dat het een fors beslag op de middelen zal leggen. Ter illustratie, het rijk rekent bij de regeling SBI (Startbouwimpuls) met een tekort van gemiddeld € 10.000 tot €12.000 per te realiseren woning. In het noorden kan dit door lagere woningprijzen hoger liggen. We nemen deze effecten mee in de Perspectiefnota 2026-2029, zodat een integrale afweging kan worden gemaakt.

Kostenstijging sociaal domein

In het sociaal domein voorzien we een bovengemiddelde volumegroei, met name bij Wmo en jeugdhulp. We helpen steeds meer mensen, bijvoorbeeld binnen de Wmo door een steeds ouder wordende bevolking. We gaan er voorlopig vanuit dat we hiervoor aanvullende middelen van het rijk ontvangen om de daadwerkelijke kostenstijging door vergrijzing op te vangen.

Ook is er sprake van meer vraag naar jeugdhulp. In 2023 heeft dit geleid tot overschrijding van het budget. Ondanks invoering van de maatregelen uit de Hervormingsagenda Jeugd zien we op dit moment niet dat dit leidt tot besparingen. We vinden dat autonome groei voor risico van het rijk is en dat extra uitgaven voor rekening van het rijk moeten komen, maar hebben hierover geen zekerheid.

Onderwijshuisvesting

Het college heeft op 21 mei 2024 het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs Westerkwartier 2024-2027 vastgesteld. De voorzieningen die in het uitvoeringsprogramma staan vragen forse investeringen. Ten tijde van het opstellen van de perspectiefnota heeft besluitvorming in de raad nog niet plaats gevonden. Ook zijn de bedragen van de ontwikkelingen nog niet zeker. In de meerjarenbegroting is een stelpost opgenomen ter dekking van kapitaallasten als gevolg van investeringen in onderwijsgebouwen. Het is de verwachting dat deze stelpost niet dekkend zal zijn.

Als gemeente hebben we de wettelijke zorgplicht om goede onderwijshuisvesting te realiseren. Landelijk gezien is er sprake van een fors tekort op onderwijshuisvesting, waardoor de urgente

vernieuwing van schoolgebouwen vanwege Arbo- en klimaateisen en afnemende leerprestaties moeizaam loopt. Gemeenten zijn daarover in gesprek met het ministerie van OCW. De urgentie wordt onderkend, maar een aanpak laat nog op zich wachten.

Gemeentelijke huisvesting

Door uitstel van besluitvorming over de gemeentelijke huisvesting vindt vertraging plaats in de realisatie van centrale huisvesting en het afstoten van huidige locaties. We moeten langer gebruik maken van de huidige locaties, wat zorgt voor extra kosten als gevolg van onderhoud en aanpassingen in de komende jaren.

Loon- en prijsontwikkelingen

In de begroting hebben we jaarlijks te maken met onontkoombare prijsstijgingen. Door de hoge inflatie van afgelopen jaren is het onzeker of we in de komende jaren voldoende dekking hebben voor compensatie van gestegen kosten.

Financieringsbehoefte en rente

Als gevolg van de stijgende rentes en de grotere financieringsbehoefte in de komende jaren in verband met een hoger investeringsniveau, is het aannemelijk dat dit een nadelig effect zal hebben op de gemeentelijke (meerjaren)begroting.

Technische uitgangspunten

Bij het opstellen van de begroting 2025 hanteerden wij de volgende uitgangspunten.

- ▶ *Bestaand beleid:* We ramen de lasten en baten op basis van het bestaande beleid, inclusief de besluiten die de raad tot en met juli 2024 heeft genomen. Daarnaast worden onontkoombare en onuitstelbare ontwikkelingen opgenomen. In de perspectiefnota zijn deze ontwikkelingen opgenomen.
- ▶ *Meicirculaire:* Voor de baten uit de algemene uitkering baseren we ons op de meicirculaire.
- ▶ *Constante prijzen:* Zowel aan de lasten- als aan de batenkant verwerken we alleen de indexatie voor het komend jaar. Bij de baten betekent dit dat we de algemene uitkering hebben berekend met constante prijzen dus exclusief inflatiecorrectie voor de jaren na 2025, en bij de OZB-opbrengst begroten we geen meeropbrengst door indexatie na 2025. Bij de lasten betekent het dat we loonkosten, subsidies en bijdragen na 2025 niet laten stijgen als gevolg van verwachte loon- en prijsaanpassing.
- ▶ *Indexering:* We passen de begroting aan naar aanleiding van loon- en prijsstijgingen. We gebruiken de volgende uitgangspunten voor loonstijging, prijsstijging, indexering maatwerk en inflatiecorrectie.
 - Voor salarissen van personeel en bestuur indexeren we op basis van cao-afspraken of verwachtingen daarover. Er zijn nog geen cao-afspraken over 2025. Voor het percentage baseren we ons op cijfers van het Centraal Plan Bureau (CPB) die in de meicirculaire 2024 zijn genoemd. Voor de loonkosten is rekening gehouden met een stijging van 4,4 % in 2025 ten opzichte van 2024.
 - Voor prijsstijgingen baseren we ons op de door het CPB bepaalde Consumenten Prijsindex (CPI) in de meicirculaire. Voor 2025 betekent deze index een stijging van 2,8% in 2025 ten opzichte van 2024. We passen deze index toe op budgetten voor beheer van wegen, openbaar groen, gebouwen, tractie en software.
 - We indexeren gemeenschappelijke regelingen en een aantal grote subsidie-relaties op basis van specifieke afspraken met betrokken partijen (bijvoorbeeld de kosten voor Jeugdzorg, Wmo, de Schans, leerlingen- en Wmo-vervoer).
 - In de bestaande methodiek worden belastingen/heffingen en rechten waardevast gehouden. We baseren ons hierbij op hetzelfde indexcijfer als voor de prijsstijging, zijnde 2,8%. Voorgesteld wordt om met dit indexcijfer te rekenen voor het begrotingsjaar 2025.
- ▶ *Algemene dekkingsmiddelen:* De opbrengst OZB 2025 is gebaseerd op de opbrengst 2024 plus inflatiecorrectie. We baseren ons hierbij op hetzelfde indexcijfer als voor de prijsstijging, zijnde 2,8%. De tarieven afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn gebaseerd op 100% kostendekking.
- ▶ *Rente:* Voor nieuwe investeringen wordt het berekende omslagpercentage van 1,75% (2024 1,5%) toegepast.
- ▶ *Jaarschijf 2024:* Voor jaarschijf 2024 nemen we de laatst vastgestelde begroting 2024 op, inclusief budgetoverhevelingen 2023-2024, eerste bestuursrapportage 2024 en jaarrekening 2023.

- ▶ *Hervormingsagenda Jeugd:* Op 17 april 2023 heeft de VNG een principeakkoord met het kabinet bereikt over het financieel kader voor de jaren 2024 tot en met 2028 en met welke bedragen gemeenten rekening mogen houden, hoewel die nog niet verwerkt zijn in het gemeentefonds. De afspraken gaan over minder lasten en meer baten. Gemeenten mogen een besparing inboeken van (op macroniveau) € 500 miljoen in 2026 en € 511 miljoen vanaf 2027. Afgesproken is dat de Rijksoverheid de verantwoordelijkheid heeft om deze besparing in te vullen met (wettelijke) maatregelen. We hebben deze besparing verwerkt met een taakstelling van € 1,6 miljoen in 2026 en € 1,7 miljoen vanaf 2027. Aan extra baten mogen gemeenten uitgaan van (op macroniveau) € 367 miljoen in 2026 en € 300 miljoen in 2027 en 2028. Voor ons betekent dat € 1,2 miljoen in 2026, € 1,0 miljoen vanaf 2027. Er is in de begroting 2025 geen kostenstijging verwerkt in het kader van autonome groei van de jeugdhulp, omdat wij het standpunt hebben dat deze groei voor risico van het Rijk is.
- ▶ *Overige afspraken Sociaal domein:* Verwerking van het budget Bundeling van Uitkeringen Inkomensvoorzieningen (BUIG) heeft betrekking op verschillende regelingen: Participatiewet, IOAW, IOAZW en Bbz. Jaarlijks worden eind september/begin oktober voorafgaand aan het uitkeringsjaar de voorlopige beschikkingen bekend gemaakt. Het voorlopige budget wordt in de loop van het jaar bijgesteld. We begroten BUIG budgettair neutraal.
- ▶ *Areaal:* Onder areaal verstaan we in dit verband de in beheer zijnde wegen, straten, groen, meubilair en kunstwerken). Uitbreiding of krimp van het areaal zien we als autonome ontwikkeling die we in de begroting verwerken zodat het bestaande beheer niet in kwaliteitsniveau hoeft te worden aangepast.

Portefeuilleverdeling

Burgemeester
Ard van der Tuuk

- ▶ Wettelijke taken
- ▶ Algemene beleidscoördinatie
- ▶ Personeel en Organisatie
- ▶ Dienstverlening
- ▶ Juridische Zaken
- ▶ ICT/digitalisering/privacy
- ▶ Openbare orde en Veiligheid
- ▶ Lobby en positionering
- ▶ Internationaal (zuster gemeenten)
- ▶ Communicatie

Wethouder
Bert Nederveen

- ▶ Financiën
- ▶ Grondbeleid
- ▶ Gemeentelijke vastgoed:
- ▶ Beheer en onderhoud
- ▶ Wmo
- ▶ Welzijn
- ▶ Ouderen
- ▶ Plattelandsbeleid, natuur en landschap
- ▶ Dierenwelzijn

Wethouder
Hans Haze

- ▶ Woningbouw
- ▶ Volkshuisvesting
- ▶ Huisvesting statushouders
- ▶ Ruimtelijke ordening
- ▶ Landbouw

Wethouder
Bé Schollema

- ▶ Duurzaamheid
- ▶ Energietransitie
- ▶ Klimaatadaptatie
- ▶ Waterketen
- ▶ Gaswinning en aardbevingen
- ▶ Milieu/ afval
- ▶ Jeugd
- ▶ Onderwijs en onderwijshuisvesting
- ▶ Bibliotheken
- ▶ Laaggeletterdheid
- ▶ Leerlingenvervoer
- ▶ Kunst en Cultuur

Wethouder
Richard Lamberst

- ▶ Economische Zaken
- ▶ Recreatie en Toerisme
- ▶ Werk en Inkomen
- ▶ Arbeidsmarkt en werkgelegenheid
- ▶ Participatiewet
- ▶ Armoedebeleid
- ▶ Inburgering

Wethouder
Harry Stomphorst

- ▶ Beheer openbare ruimte
- ▶ Vergunningen, Toezicht en Handhaving
- ▶ Infrastructuur en verkeer
- ▶ Sport, inclusief sportvastgoed
- ▶ Gezondheid
- ▶ Publiek vervoer

Ambities Westerkwartier

In het coalitieakkoord 'Het gaat verder in Westerkwartier: veerkrachtiger, innovatiever en socialer' en het collegeuitvoeringsprogramma dat op basis daarvan is opgesteld, zijn vijf ambities opgenomen. Deze ambities geven aan waar we naar streven. Met deze ambities willen we lange lijnen uitzetten en kijken we verder dan de bestuursperiode 2023-2026.

Ambitie 1

Werken vanuit vertrouwen en verbinding

We staan dichtbij en in verbinding met elkaar, met inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven. Dat laten we onder andere zien in ons dienstverleningsconcept. Maar ook met de wereld buiten Westerkwartier verbinden we ons. Door middel van strategische positionering verstevigen en bestendigen wij onze plek in de provincie, de regio en Nederland.

De doelen die we willen bereiken in het kader van deze ambitie zijn:

- ▶ Optimale dienstverlening aan de hand van het dienstverlenings- en werkconcept Dichtbij en Duurzaam
- ▶ We realiseren een duurzamer en toekomstbestendiger gemeentelijke huisvesting
- ▶ Actieve samenwerking met inwoners en benutten van hun denkkraft
- ▶ Versterking strategische positionering en gemeentelijke lobby

Ambitie 2

Duurzamer wonen en betere bereikbaarheid

Wonen is een fundamenteel recht en ook duurzaamheid moet voor iedereen toegankelijk zijn. Ook voor mensen met een kleinere beurs. Wonen, infrastructuur en duurzaamheid voor iedereen zien we niet langer los van elkaar, ze gaan hand in hand. We hanteren daarom een integrale aanpak die deze drie aan elkaar verbindt en focust op het voorkomen van een stijging van de woonlasten. We doen dit met respect en waardering voor natuur en landschap.

De doelen die we willen bereiken in het kader van deze ambitie zijn:

- ▶ Passend woningaanbod voor iedereen: betaalbaar en duurzaam
- ▶ Uitvoering geven aan de energietransitie
- ▶ Stimuleren van het toekomstbestendig maken van bestaande woningen
- ▶ Komen tot een circulair en betaalbaar afvalbeleid
- ▶ Verbeteren infrastructuur
- ▶ Opkomen voor belangen van inwoners rondom gaswinning en aardbevingen

Ambitie 3

Innovatiever werken en ondernemen

Ondernemers en bedrijven zijn voor Westerkwartier heel belangrijk. We willen er voor ze zijn en een goed ondernemersklimaat creëren. Ook willen we perspectief bieden aan onze agrariërs en recreatie en toerisme in de gemeente een impuls geven. Wel zijn we van mening dat niet iedereen

altijd maar beschikbaar hoeft te zijn. We ambiëren dan ook geen 24-uurs economie. Vandaar dat we afspraken hebben gemaakt over de winkelopenstelling op zon- en feestdagen.

De doelen die we willen bereiken in het kader van deze ambitie zijn:

- ▶ Ondernemers-vriendelijk klimaat in onze gemeente
- ▶ Transitie landelijk gebied en verduurzamen en verkorten van de voedselketen
- ▶ Uitvoering visie recreatie en toerisme
- ▶ Vaststelling winkelopenstelling op zon- en feestdagen

Ambitie 4

Een leefbaarder en gezonder Westerkwartier

Inwoners in onze gemeente hebben veel oog voor elkaar. Westerkwartier is een gemeente waar het goed wonen, werken en recreëren is. Dat koesteren en versterken we. We zetten in op veiligheid en preventie. Ook de zorg voor onze inwoners moet goed geregeld zijn. De leefbaarheid en het voorzieningenniveau in onze dorpen moet op peil blijven. Dit houdt Westerkwartier aantrekkelijk voor onze inwoners.

De doelen die we willen bereiken in het kader van deze ambitie zijn:

- ▶ Versterken van de leefbaarheid in de dorpen
- ▶ Goede onderwijshuisvesting
- ▶ Sportdeelname toegankelijk, met name voor kinderen
- ▶ Meer gezonde jaren voor onze inwoners
- ▶ Toegankelijke kunst- en cultuursector
- ▶ Veiligheid en preventie op niveau houden

Ambitie 5

Meedoen en samen zorgen voor minder armoede

We vinden het belangrijk dat iedereen mee kan doen in onze samenleving. Soms lukt dit door omstandigheden niet. De gemeente biedt dan hulp en ondersteuning. Belangrijk thema voor ons is armoede. We realiseren ons dat de problematiek rondom armoede pluriform is. Daarom zetten we in op een integrale aanpak waarbij de focus niet alleen ligt op het uit armoede halen, maar juist ook op preventie. Het verminderen van laaggeletterdheid helpt bij de bestrijding van armoede.

De doelen die we willen bereiken in het kader van deze ambitie zijn:

- ▶ Verbeterde sturingsmogelijkheden in het sociaal domein
- ▶ Voorkomen en terugdringen van armoede en verbeteren van kansengelijkheid
- ▶ Verminderen laaggeletterdheid
- ▶ Voldoen aan de opgaven die door het Rijk worden gesteld op het gebied van vluchtelingenopvang

Programma's

In de begroting treft u de volgende programma's aan:

- ▶ Programma 0 – Bestuur en ondersteuning
- ▶ Programma 1 – Veiligheid
- ▶ Programma 2 – Verkeer, vervoer en waterstaat
- ▶ Programma 3 – Economie
- ▶ Programma 4 – Onderwijs
- ▶ Programma 5 – Sport, cultuur en recreatie
- ▶ Programma 6 – Sociaal domein
- ▶ Programma 7 – Volksgezondheid en milieu
- ▶ Programma 8 – Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Daarnaast worden de algemene dekkingsmiddelen en overhead apart toegelicht.

De verbinding tussen de ambities die we nastreven en de programma's uit de programmabegroting is als volgt:

Programma's	Ambities				
	1 Werken vanuit vertrouwen en verbinding	2 Duurzamer wonen en betere bereikbaarheid	3 Innovatiever werken en ondernemen	4 Een leefbaarder en gezonder Westerkwartier	5 Meedoen en samen zorgen voor minder armoede
0. Bestuur en ondersteuning	X				
1. Veiligheid				X	
2. Verkeer, vervoer en waterstaat		X			
3. Economie		X	X		
4. Onderwijs				X	
5. Sport, cultuur en recreatie			X	X	
6. Sociaal domein				X	X
7. Volksgezondheid en milieu		X		X	
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing		X			
Algemene dekkingsmiddelen en overhead	X	X	X	X	X

Programma 0 | Bestuur en ondersteuning

Het bestuur van de gemeente bestaat uit de gemeenteraad, de burgemeester en het college van burgemeester en wethouders. In dit programma staat hoe zij worden ondersteund. Zo wordt de gemeenteraad ondersteund door de griffie. Het college van burgemeester en wethouders wordt ondersteund door de gemeentesecretaris. Ook verkiezingen en burgerzaken vallen onder dit programma.

Taakvelden

- o.1 Bestuur
- o.2 Burgerzaken

Portefeuillehouder(s)

- ▶ Ard van der Tuuk
- ▶ Bert Nederveen

Dit is onze beleidscontext

Voor dit programma zijn de volgende beleidskaders van toepassing:

- ▶ Dienstverlenings- en werkconcept Dichtbij en Duurzaam (2021)

Dit zijn onze bestuurlijke prioriteiten in 2025

Hieronder staan de doelen die we in het kader van dit programma willen bereiken, met daarbij de resultaten die we willen realiseren en activiteiten die we daarvoor in 2025 gaan uitvoeren.

Doel: Optimale dienstverlening aan de hand van het dienstverlenings- en werkconcept Dichtbij en Duurzaam

We optimaliseren de kwaliteit van onze dienstverlening, zodat we zichtbaar en dicht bij onze inwoners zijn. Digitaal waar kan, fysiek waar nodig.

Dit willen we realiseren

Optimale dienstverlening aan onze inwoners

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ Onze (fysieke) dienstverlening is na 30 september 2024 centraal georganiseerd vanuit het gemeentehuis van Zuidhorn. Inwoners kunnen dan niet meer terecht in het gemeentehuis van Leek. We bieden maatwerk voor inwoners die niet fysiek op locatie kunnen komen. We maken een afspraak op een voor de inwoner gewenste locatie, bijvoorbeeld via een digitale ontmoeting, thuis of in een dorps huis.
- ▶ We optimaliseren onze online dienstverlening. Het doel hierbij is om onze standaardproducten en diensten maximaal digitaal aan te bieden waarbij we inspelen op de behoeften van inwoners. In etappes gaan we uitvoering geven aan ons plan van aanpak voor de online dienstverlening. Digitaal- en procesgericht werken is het uitgangspunt voor het werken in onze organisatie en helpt ons om een optimale dienstverlening te bieden aan onze inwoners.
- ▶ We zijn lid van een projectgroep van de VNG om samen met andere gemeenten deel te nemen aan een pilot voor het

inrichten van een track-and-trace systeem. We werken aan een Persoonlijke Informatie Pagina (PIP) waarmee inwoners makkelijker online hun gegevens van bijvoorbeeld belastingen, lopende zaken of meldingen kunnen zien en volgen. Inwoners die minder digitaal vaardig zijn krijgen ondersteuning bij het aanvragen van een product of dienst.

- ▶ Vanuit onze visie DWDD gaan we onze standaard dienstverlening zoveel mogelijk digitaal inrichten waarbij we een balans zoeken tussen digitaal en 'live' contact. Hierbij blijft maatwerk mogelijk. We monitoren en analyseren onze servicenormen met behulp van data uit de verschillende dashboards per product of dienst. Op basis daarvan voeren we continu verbeteringen door.

Heldere communicatie met onze inwoners

- ▶ Voor de optimale inzet van de juiste communicatie-instrumenten richten we ons in 2025 op betere kanaalsturing (manier waarop de gebruikers naar het juiste communicatiekanaal worden geleid).
- ▶ In 2025 blijven we (nieuwe) medewerkers en teamleiders trainen in direct en duidelijk schrijven en communiceren. We voeren daarbij kwaliteitscontroles uit op onze brieven en teksten. Hierbij betrekken we ook inwoners door hen te vragen mee te lezen en/of teksten te beoordelen.
- ▶ In 2025 richten we ons ook op het doorvoeren van de vernieuwde huisstijl in al onze communicatie-uitingen. Een huisstijl waarin inwoners en medewerkers zich herkennen. Door het gebruik van (meer) beelden en foto's van inwoners, medewerkers en de gemeente zelf. Samen in beeld.

Doel: We realiseren een duurzamer en toekomstbestendiger gemeentelijke huisvesting

We kunnen de dienstverlening kwalitatief beter en dichterbij organiseren als we de uitvalsbasis voor de ambtelijke organisatie en de bedrijfsvoering op één plek inrichten.

Dit willen we realiseren

Duurzaam en toekomstbestendig gemeentehuis

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ Medio 2025 wordt de werflocatie Leek verlaten. Het gemeentehuis Grootegast wordt weer ingezet voor tijdelijke huisvesting totdat centrale huisvesting voltooid is.
- ▶ We stellen een plan op voor de verkoop en duurzame herbestemming van de locaties gemeentehuis Grootegast en gemeentehuis Marum passend bij de dorpskernen. Tot voltooiing van de centrale huisvesting doen deze locaties dienst als tijdelijke huisvesting.

Duurzame en toekomstbestendige

- ▶ De buitendienst locaties Noordhorn en Grootegast worden verduurzaamd en verbeterd in 2025.

locaties buitendienst en Novatec

- ▶ We doen onderzoek naar de toekomst van de kwekerij en kringloopwinkel Novatec en komen na visieontwikkeling in 2024 met een voorstel.
- ▶ We verkopen gefaseerd de buitendienstlocaties maailoods Noordhorn (met tankstation), Oldehove, Aduard en het achter terrein van Grijskerk vanwege de koppeling aan de werflocaties Grootegast en Noordhorn. Deel locatie Marum en het hoofdgebouw Novatec volgen later in 2025 vanwege de koppeling met voltooiing Leeksterveld.
- ▶ Op het Leeksterveld wordt een nieuw duurzaam en toekomstbestendig gebouw voor Novatec en de buitendienst gerealiseerd in 2024 en 2025.

Doel: Actieve samenwerking met inwoners en benutten van hun denkkraft

We willen de denkkraft van de samenleving in de komende bestuursperiode nog meer gebruiken en actief met inwoners samenwerken.

Dit willen we realiseren

Meer overheidsparticipatie

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ We stellen beleid op participatie op dat we eind 2024 aan de raad voorleggen. Na vaststelling wordt dit beleid in 2025 geïmplementeerd.

Actieve samenwerking met inwoners

- ▶ We gaan door met uitvoering van de dorpenstaf en dorpenrondes en nemen de opgehaalde informatie op in de uitvoering van ons reguliere beleid.
- ▶ Ook in 2025 wordt het beleid van dorpenstaf voortgezet onder regie van Team Welkom & Ontmoeting (leefbaarheid) in samenwerking met overige teams binnen de organisatie en ook externe partners zoals Wold & Waard en Sociaal werk De Schans.
- ▶ Naast de dorpenrondes vinden er periodieke bezoeken plaats aan de dorpen door de dorpswethouders en leefbaarheidsadviseurs. Die vinden minstens één keer per jaar plaats.
- ▶ Naast de dorpenstaf en dorpenronde komt de actieve samenwerking met inwoners ook naar voren in het contact dat er met inwoners is rondom inwonersinitiatieven en het realiseren daarvan.

Dit zijn de belangrijkste overige activiteiten die we uitvoeren

In het kader van dit programma voeren we ook de volgende activiteiten uit:

- ▶ Dienstverlening burgerzaken: reisdocumenten, rijbewijzen, basisregistratie personen, burgerlijke stand, voltrekken huwelijk en geregistreerd partnerschap, naturalisatie, eerste inschrijving en hervestiging, adresonderzoek.
- ▶ Organisatie verkiezingen.

Dit gaat het kosten

o. Bestuur en ondersteuning (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten programma o	1.131	972	972	972	972	972
Lasten programma o	5.734	6.134	6.053	5.959	5.959	5.958
Totaal saldo van baten en lasten	4.603	5.163	5.081	4.987	4.987	4.987
Onttrekkingen reserves	-	-	-	-	-	-
Toevoegingen reserves	-	-	-	-	-	-
Totaal resultaat na mutatie reserves	4.603	5.163	5.081	4.987	4.987	4.987

Toelichting op verschillen begroting 2025 en begroting 2024

Het resultaat van dit programma neemt af met € 0,1 miljoen. Er is sprake van hogere lasten als gevolg van formatie raadsadviseur (€ 0,1 miljoen) en lagere lasten bij wachtgeld oud-wethouders (€ 0,1 miljoen) en vervanging wethouder (€ 0,1 miljoen).

Programma 1 | Veiligheid

De gemeente heeft een belangrijke rol als regisseur op het thema veiligheid. Iedereen moet zich veilig voelen in de eigen leefomgeving. Op het thema veiligheid wordt samengewerkt met een breed netwerk binnen onze eigen organisatie en met (overheids)organisaties. Onze eigen buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's) en de politie vervullen hierin een belangrijke rol. De integrale advisering en uitvoering van hulpverlening bij branden, rampen en crisisbeheersing is ondergebracht bij de Veiligheidsregio Groningen.

Taakvelden

- 1.1 Brandweer
- 1.2 Openbare orde en veiligheid

Portefeuillehouder(s)

- ▶ Ard van der Tuuk
- ▶ Harry Stomphorst

Dit is onze beleidscontext

Voor dit programma zijn de volgende beleidskaders van toepassing:

- ▶ Integraal veiligheidsbeleid 2024-2027
- ▶ Regionaal beleidsplan Veiligheid Noord-Nederland 2024-2027
- ▶ Veiligheidsplan 2020 – 2024 Veiligheidsregio Groningen

Dit zijn onze bestuurlijke prioriteiten in 2025

Hierna volgen de doelen die we in het kader van dit programma willen bereiken, met daarbij de resultaten die we willen realiseren en activiteiten die we daarvoor in 2025 gaan uitvoeren.

Doel: Veiligheid en preventie op niveau houden

We willen in de komende periode nadrukkelijk inzetten op veiligheid en preventie. We werken hiervoor intensief samen met onze partners in de driehoek. Extra inzet van boa's als verlengstuk van het blauw op straat zien we als een mogelijke maatregel om veiligheid en preventie op niveau te houden.

Dit willen we realiseren

Een veilig Westerkwartier

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ We geven uitvoering aan de doelstellingen en ambities uit het door de raad vastgestelde veiligheidsbeleid 2024-2027. Hiervoor stelt het college een uitvoeringsplan 2025 vast, waarin gerichte activiteiten en projecten staan.
- ▶ We pakken ondermijning bestuurlijk aan. We doen dit onder andere door het:
 - (Door)ontwikkelen van de lokale casustafel ondermijning.
 - Het uitvoeren van bestuurlijke integrale controles.
 - Inzetten langs de vier sporen van de Groningse samenwerking: vergroten bewustwording en weerbaarheid, ontwikkeling van regionaal interventieteam,

intensivering toepassing Wet Bibob en het vastleggen van basisafspraken in de zgn. 'Groningse norm'.

- ▶ Cybercrime neemt toe, zowel in omvang als in verschijningsvormen. We vergroten de bewustwording van én weerbaarheid tegen cybercriminaliteit bij onze inwoners, ondernemers en instellingen:
 - We zetten in op een project zoals Hackshield, waarbij jeugd - en via hen de ouders - spelenderwijs (meer) bewust van en weerbaar worden gemaakt tegen de gevaren van de digitale wereld.
 - Met onze (publiek-private) partners zetten we actief in op andere vormen van doelgroepgerichte preventie en voorlichting rondom cybercriminaliteit.
- ▶ We bestendigen en versterken de samenwerking tussen de domeinen zorg en veiligheid o.a. rond het Toekomstscenario Jeugd- en gezinsbescherming. We hanteren de methode Aanpak Voorkomen Escalatie (AVE) voor duidelijkheid over regie en verantwoordelijkheden bij inwoners met complexe en meervoudige problematiek. Met deze aanpak willen we problemen voorkomen of zo snel mogelijk beheersbaar maken.
- ▶ We continueren buurtbemiddeling. Met een vroegtijdige aanpak wordt verdere escalatie voorkomen, waardoor minder zaken terechtkomen bij 'officiële' instanties als politie, justitie en woningbouwcorporaties..

Een weerbare en veilige gemeentelijke organisatie

- ▶ Medio 2025 wordt de Cyberbeveiligingswet van kracht. Gemeenten worden daarmee wettelijk verplicht om voldoende beveiligingsmaatregelen te nemen waarbij het toezicht op naleving wordt aangescherpt. Om op tijd de randvoorwaarden en het plan van aanpak helder te hebben, stellen we uiterlijk begin 2025 een meerjarige security strategie vast.
- ▶ We zetten daarnaast wederom in op het doorontwikkelen van de netwerkmonitoring die in 2023 is aangeschaft.
- ▶ We zetten in 2025 ook opnieuw weer in op de I-bewustwording van medewerkers en contracteren daarvoor een nieuwe scholingspartner.
- ▶ We blijven inzetten op interne bewustwording, alertheid en weerbaarheid t.a.v. ondermijning door middel van gerichte communicatie-activiteiten en informatiebijeenkomsten. Hiermee trainen we gemeentelijk personeel – met in het bijzonder ambtenaren met een signaalfunctie, zoals toezichthouders, boa's en KCC-medewerkers, in het herkennen van signalen.

Dit zijn de belangrijkste overige activiteiten die we uitvoeren

In het kader van dit programma voeren we ook de volgende activiteiten uit:

- ▶ Wij geven uitvoering aan het Programma Uitvoering- en Handhaving Fysieke Leefomgeving. Wij zetten ons hierbij in voor een veilige leefomgeving voor inwoners en bedrijven. Boa's richten zich hierbij op de aanpak van ergernissen en kleine overtredingen, zoals foutparkeren, jeugdoverlast en zwerfval. Door gerichte controles gaan wij na of het verbod op alcoholverstrekking aan en gebruik door minderjarigen correct wordt nageleefd.
- ▶ We werken nauw samen met de Veiligheidsregio Groningen (VRG). De VRG levert op zowel repressief als preventief gebied brandweezorg, geneeskundige hulpverlening, crisisbeheersing en (regionale) bevolkingszorg zoals crisiscommunicatie. We leveren een financiële, bestuurlijke en operationele (personele) bijdrage aan de veiligheidsregio. We besteden hierbij ook nadrukkelijk en structureel onze aandacht aan de paraatheid van onze lokale crisisorganisatie op het gebied van bevolkingszorg.
- ▶ We zetten in op het borgen van de openbare orde en veiligheid bij de tal van grotere en kleinere evenementen die de gemeente rijk is. Het zorgvuldig doorlopen van het evenementenproces, waarin een adviserende rol voor de hulpverleningsdiensten is weggelegd, is hierbij cruciaal.
- ▶ We blijven onze inzet op het belangrijke veiligheidsthema van verkeersveiligheid continueren. We zetten in op het borgen van het project Klacht en Knel, waarbij een integrale inzet op verkeersknelpunten wordt nagestreefd, als structurele werkwijze van de gemeente en betrokken partners.
- ▶ We geven uitvoering aan het geoptimaliseerde vergunningsverleningsproces voor evenementen. Hiermee dragen wij zorg voor een tijdige vergunningverlening van evenementen.

Dit gaat het kosten

1. Veiligheid (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten programma 1	59	51	38	38	38	38
Lasten programma 1	6.669	6.782	6.689	6.689	6.639	6.639
Totaal saldo van baten en lasten	6.610	6.731	6.651	6.651	6.601	6.601
Onttrekkingen reserves	238	238	-	-	-	-
Toevoegingen reserves	-	-	-	-	-	-
Totaal resultaat na mutatie reserves	6.371	6.493	6.651	6.651	6.601	6.601

Toelichting op verschillen begroting 2025 en begroting 2024

Het resultaat van dit programma neemt toe met € 0,2 miljoen. In de periode 2020-2024 droegen we jaarlijks € 238.000 extra bij aan de Veiligheidsregio Groningen, de dekking van dit bedrag kwam uit onze algemene reserve.

Programma 2 | Verkeer, vervoer en waterstaat

Dit programma omvat het onderhoud en verbetering van de openbare ruimte. Het gaat verder over het uitvoeren van maatregelen voor een betere bereikbaarheid en verkeersmobiliteit, parkeren en de realisatie van nieuwe fysieke infrastructuur. De belangrijkste taken die vallen onder dit programma zijn het uitvoeren van beheertaken, het veiligheidsonderhoud, het dagelijks en regulier onderhoud, het groot onderhoud en de (her-) inrichtingen in de openbare ruimte. De gladheidsbestrijding in de wintermaanden hoort hier ook bij.

Taakvelden

- 2.1 Onderhoud wegen, Gladheidsbestrijding, Openbare verlichting
- 2.2 Parkeren
- 2.3 Havens
- 2.4 Waterwegen
- 2.5 Openbaar vervoer

Portefeuillehouder(s)

- ▶ Harry Stomphorst

Dit is onze beleidscontext

Voor dit programma zijn de volgende beleidskaders van toepassing:

- ▶ Integraal veiligheidsbeleid 2024-2027 Kwaliteitsvisie openbare ruimte 2021-2025
- ▶ Parkeernormen gemeente Westerkwartier (2023)
- ▶ Verkeersvisie Westerkwartier (2021)
- ▶ Paraplu bestemmingsplan parkeren (2023)

Dit zijn onze bestuurlijke prioriteiten in 2025

Hieronder staan de doelen die we in het kader van dit programma willen bereiken, met daarbij de resultaten die we willen realiseren en activiteiten die we daarvoor in 2025 gaan uitvoeren.

Doel: Verbeteren infrastructuur

Goede bereikbaarheid is van belang om de leefbaarheid in onze gemeente te behouden. Het prioriteren van de opgaven zoals geformuleerd in de verkeersvisie is noodzakelijk. Onze infrastructuur moet passend zijn bij onze woonvisie, onze visie op duurzaamheid en klimaatadaptatie. Daarnaast is het goed om aan te sluiting te zoeken bij de provinciale visie.

Dit willen we realiseren

Goede bereikbaarheid en een infrastructuur passend bij onze visies op het gebied van wonen, werken en duurzaamheid

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ We gaan in 2025 aan de slag met:
 - Het verbeteren van het fietsnetwerk, verdere uitrol van fietspad Leek – Groningen en de afronding van de verkenning fietsverbinding Leek-Zuidhorn.
 - De uitvoering van het maatregelenpakket inrichting veilige schoolomgevingen.

- Het verder uitwerken van de aanpak maatregelenpakket Verkeersveiligheid-Uitvoeringsprogramma SPV afhankelijk van ontvangen subsidies.
- Het opstellen van het uitvoeringsprogramma fiets.
- Uitwerking planvorming aansluiting N372-A7 op basis van bestuurlijke afspraken met de provincie.
- Het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek mogelijke rondweg Leek met parallelstructuur A7.

Dit zijn de belangrijkste overige activiteiten die we uitvoeren

In het kader van dit programma voeren we ook de volgende activiteiten uit:

- ▶ Het onderhouden van wegen, fietspaden, straatmeubilair en civieltechnische kunstwerken op het niveau zoals vastgelegd is in de kwaliteitsvisie openbare ruimte.
- ▶ Het opstellen van een kwaliteitsrapportage van de wegen.
- ▶ Straatvegen en bestrijding van onkruid op verhardingen.
- ▶ Voortzetten van het onderzoek naar ruimte voor de parkeerplaats te Niehove.

Dit gaat het kosten

2. Verkeer, vervoer en waterstaat (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten programma 2	628	106	244	227	176	176
Lasten programma 2	11.335	11.998	11.576	12.824	12.915	12.944
Totaal saldo van baten en lasten	10.707	11.893	11.332	12.598	12.740	12.768
Onttrekkingen reserves	211	783	51	51	51	51
Toevoegingen reserves	350	382	-	-	-	-
Totaal resultaat na mutatie reserves	10.846	11.492	11.282	12.547	12.689	12.718

Toelichting op verschillen begroting 2025 en begroting 2024

Het resultaat van dit programma neemt af met € 0,2 miljoen. Bij de lasten is er sprake van een daling van € 0,4 miljoen. De daling wordt voornamelijk veroorzaakt door € 0,2 miljoen lagere kapitaallasten en in 2024 eenmalige lasten voor het opruimen van slootruigte bij de Tweemat (€ 0,1 miljoen) en eenmalige lasten voor de herinrichting parkeerplaats Liekeblom/De Schans en het toegankelijk maken van het centrum van Marum voor minder validen (€ 0,1 miljoen). Bij de baten is er sprake van een stijging van € 0,1 miljoen wat met name veroorzaakt wordt door leges voor het leggen van kabels en leidingen. Met betrekking tot de reserves is er sprake van een wijziging van € 0,4 miljoen, naast mutaties van de reserve budgetoverhevelingen is er een onttrekking aan de reserve cofinanciering ter dekking van kapitaallasten van investeringen voor uitvoering van de verkeersvisie.

Programma 3 | Economie

Wij zetten ons binnen het programma Economie samen met bedrijfsleven, (beroeps-)onderwijs en andere partners in voor een economisch vitale samenleving. De focus is erop gericht om het economisch klimaat in brede zin te versterken. Recreatie en toerisme, cultuur en evenementen zijn nauw verbonden met dit programma. Deze onderwerpen komen in programma 5 aan de orde.

Taakvelden

- 3.1 Economische ontwikkeling
- 3.2 Fysieke structuur
- 3.3 Bedrijvenloket Markten
- 3.4 Promotie

Portefeuillehouder

- ▶ Richard Lamberst

Dit is onze beleidscontext

Voor dit programma zijn de volgende beleidskaders van toepassing:

- ▶ Detailhandelsvisie gemeente Westerkwartier (2020)

Dit zijn onze bestuurlijke prioriteiten in 2025

Hieronder staan de doelen die we in het kader van dit programma willen bereiken, met daarbij de resultaten die we willen realiseren en activiteiten die we daarvoor in 2025 gaan uitvoeren.

Doel: Ondernemers-vriendelijk klimaat in onze gemeente

We streven ernaar om een goed ondernemers-vriendelijk klimaat te creëren in onze gemeente.

Dit willen we realiseren

Voldoende vestigingsmogelijkheden voor bedrijven

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ We voeren een locatieonderzoek uit naar ruimte voor bedrijven in de economische zone bij de A7 ter hoogte van Leek/Tolbert.
- ▶ We stellen een Plan van aanpak op voor het toekomstbestendig maken van de bestaande bedrijventerreinen.
- ▶ Het opstellen en uitvoeren van een Plan van aanpak om te komen tot een nieuw grondstoffencentrum met ruimte voor een circulair bedrijventerrein.
- ▶ Het verder ontwikkelen van Leeksterveld fase 2: Het bouwrijp maken en op de markt brengen van fase 2a en 2b.
- ▶ Uitbreiden van De Poort Marum. Het opstellen en in procedure brengen van een omgevingsplan ten behoeve van de uitbreiding van De Poort in Marum. En vervolgens het bouwrijp maken van de kavels.

Ondernemersvriendelijke gemeente

- ▶ We zetten verder in op het versterken de dienstverlening aan en communicatie met ondernemers, onder meer door het blijven uitgeven van digitale ondernemers-nieuwsbrieven.
- ▶ We werken verder aan het opstellen van een visie economie Westerkwartier en het daarbij behorende ontwikkelplan.

Dit zijn de belangrijkste overige activiteiten die we uitvoeren

In het kader van dit programma voeren we ook de volgende activiteiten uit:

- ▶ Samenwerking met ondernemers en vastgoedeigenaren, gericht op behoud van aantrekkelijke winkelcentra.
- ▶ Faciliteren van projecten die bijdragen aan een goede digitale infrastructuur voor bedrijven en inwoners, met als doel dat alle inwoners en bedrijven toegang kunnen krijgen tot snel internet per eind 2024.
- ▶ Faciliteren van ondernemersfondsen in gebieden waar daar draagvlak voor is.

Dit gaat het kosten

3. Economie (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten programma 3	46	43	43	43	43	43
Lasten programma 3	633	973	946	959	959	959
Totaal saldo van baten en lasten	587	930	903	917	917	916
Onttrekkingen reserves	-	25	-	-	-	-
Toevoegingen reserves	25	-	-	-	-	-
Totaal resultaat na mutatie reserves	612	905	903	917	917	916

Toelichting op verschillen begroting 2025 en begroting 2024

De verschillen op dit programma zijn niet significant.

Programma 4 | Onderwijs

Dit programma omvat het beleid en de maatregelen gericht op gelijke kansen voor jeugdigen en jongeren om middels het volgen van onderwijs en voorschoolse voorzieningen een passende plek in de samenleving te krijgen. Onderdeel van dit beleid is het organiseren van voldoende openbaar primair onderwijs, adequate huisvesting van het primair en voortgezet onderwijs en bekostiging van het noodzakelijke leerlingenvervoer. Vanuit dit beleid worden ook aan andere gemeentelijke doelen gewerkt, zoals duurzaamheid, meer bewegen, openbare speelplekken en een verkeersveilige schoolomgeving.

Taakvelden

- 4.1 Openbaar basisonderwijs
- 4.2 Onderwijshuisvesting
- 4.3 Onderwijsbeleid, leerlingzaken

Portefeuillehouder

- ▶ Bé Schollema

Dit is onze beleidscontext

Voor dit programma zijn de volgende beleidskaders van toepassing:

- ▶ Integraal Huisvestingsplan Onderwijs Westerkwartier 2024-2027
- ▶ Programma voorzieningen huisvesting onderwijs 2025 (2024)

Dit zijn onze bestuurlijke prioriteiten in 2025

Hieronder staan de doelen die we in het kader van dit programma willen bereiken, met daarbij de resultaten die we willen realiseren en activiteiten die we daarvoor in 2025 gaan uitvoeren.

Doel: Goede onderwijshuisvesting

Samen met onze onderwijsinstellingen werken we aan perspectief voor onze jeugd. Hiervoor is het van belang dat onze schoolgebouwen op orde zijn.

Dit willen we realiseren

Gezonde en duurzame schoolgebouwen

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ In 2024 is een nieuw Integraal Huisvestingsplan (IHP) vastgesteld. Samen met de schoolbesturen wordt een uitvoeringsprogramma IHP 2025 opgesteld.
- ▶ Nieuwbouw van het Lauwers College op de locatie sportvelden (Bokkediek) in Grijpskerk.
- ▶ Besluitvorming over een campus met rsg de Borgen. Op basis van een onderzoek naar een mogelijke locatie en kosten, worden in 2025 vervolgstappen gezet in de nieuwbouwplannen voor rsg de Borgen.

Dit zijn de belangrijkste overige activiteiten die we uitvoeren

In het kader van dit programma voeren we ook de volgende activiteiten uit:

- ▶ Voor het Lauwers College vergoeden we in 2025 projectkosten en de kosten van de tijdelijke huisvesting.
- ▶ Het leerlingenvervoer. Het huidige contract voor het leerlingenvervoer loopt af in 2026. Eind 2023 zijn we vanuit de GR Publiek Vervoer begonnen met de voorbereiding van de aanbesteding voor een nieuw contract. In 2025 vindt de aanbesteding plaats en vervolgens de gunning en de implementatie.
- ▶ Subsidiëring peuteropvang en voorschoolse educatie om kinderen met een ontwikkelingsachterstand een goede start op de basisschool te geven.
- ▶ Uitvoering geven aan de Ommelander Werkagenda (onderwijs en zorg).

Dit gaat het kosten

4. Onderwijs (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten programma 4	1.419	866	866	866	866	866
Lasten programma 4	8.228	7.556	7.851	8.207	7.889	9.544
Totaal saldo van baten en lasten	6.810	6.690	6.985	7.342	7.023	8.678
Onttrekkingen reserves	32	69	52	52	52	52
Toevoegingen reserves	-	-	-	-	-	-
Totaal resultaat na mutatie reserves	6.777	6.621	6.933	7.289	6.971	8.626

Toelichting op verschillen begroting 2025 en begroting 2024

Het resultaat van dit programma neemt toe met € 0,3 miljoen. Deze toename wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere lasten bij het leerlingenvervoer, met een stijging van € 0,2 miljoen door een toename in het aantal leerlingen dat van deze voorziening gebruik maakt. Daarnaast zijn de lasten voor onderwijshuisvesting gestegen met € 0,1 miljoen, waarbij de hogere verwachte huurlasten een belangrijke oorzaak is.

Programma 5 | Sport, cultuur en recreatie

Dit programma omvat beleid en maatregelen gericht op de leefgebieden/thema's Gezond en Meedoen in het sociaal domein: sport, cultuur, recreatie en bibliotheekwerk. Onder het programma vallen ook het eigendom, exploitatie en beheer van sportaccommodaties en het openbaar groen. Tot slot vallen ook beleid en maatregelen ten aanzien van monumenten, musea en cultureel erfgoed onder dit programma.

Taakvelden

- 5.1 Sportbeleid
- 5.2 Sportaccommodaties
- 5.3 Cultuur
- 5.4 Musea
- 5.5 Cultureel erfgoed
- 5.6 Bibliotheken en omroep
- 5.7 Openbaar groen en recreatie

Portefeuillehouders

- ▶ Harry Stomphorst
- ▶ Bé Schollema
- ▶ Richard Lamberst
- ▶ Bert Nederveen
- ▶ Hans Haze

Dit is onze beleidscontext

Voor dit programma zijn de volgende beleidskaders van toepassing:

- ▶ Lokaal Sportakkoord II (2023)
- ▶ Cultuurvisie 2021-2028 'Investeren in geluk' (2021)
- ▶ Visie recreatie en toerisme (2021)
- ▶ Kwaliteitsvisie openbare ruimte (2021)
- ▶ Nota dierenwelzijn (2023)
- ▶ Duisternis beschermen, lichthinder aanpakken (2023)

Dit zijn onze bestuurlijke prioriteiten in 2025

Hieronder staan de doelen die we in het kader van dit programma willen bereiken, met daarbij de resultaten die we willen realiseren en activiteiten die we daarvoor in 2025 gaan uitvoeren.

Doel: Sportdeelname toegankelijk en beschikbaar

Met onze huidige programma's en projecten gezondheid en sport blijven we inzetten op meer bewegen en sportdeelname. We zorgen daarbij voor kwalitatief goede en betaalbare sportvoorzieningen voor iedereen.

Dit willen we realiseren

Meer sportdeelname

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ De inzet op bestaande projecten en programma's wordt gecontinueerd. Hierbij gaat het over de projecten en programma's De School in Beweging, Provinciaal Beweegakkoord, Sporthopper en Uniek Sporten hopper. Kickstart in jouw Buurt/JOGG (Gezonde Jeugd, Gezonde Toekomst) en de inzet van buurtsportcoaches.

- ▶ We doen onderhoud en investeringen in bestaande binnen-buitensportaccommodaties om inwoners, onderwijs en sportverenigingen zo goed mogelijk te faciliteren bij het uitoefenen van beweegprogramma's en reguliere sportactiviteiten.

Doel: Toegankelijke kunst- en cultuursector

Kunst en cultuur kan verbindend werken en moet voor al onze inwoners toegankelijk zijn. We gaan dan ook aan de slag met de reeds vastgestelde cultuurvisie.

Dit willen we realiseren

Kunst en cultuur is toegankelijk

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ Uitvoering van het uitvoeringsplan 2025-2026.
- ▶ Uitvoering geven aan pilotplan Bieb Oldehove en Bieb Aduard.
- ▶ We laten een inventarisatie uitvoeren van beeldende kunstwerken in de openbare buitenruimte.
- ▶ We doen een investering op de Bibliotheek Marum vanuit de ontvangen SPUK-uitkering voor Bibliotheekwerk

Doel: Vergroten van de toeristische aantrekkingskracht van het Westerkwartier

We gaan aan de slag met een integrale aanpak om recreatie en toerisme te stimuleren.

Dit willen we realiseren

Een Westerkwartier waarin het goed recreëren is voor zowel inwoners als toeristen

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ In 2025 wordt verder uitvoering gegeven aan het uitvoeringsplan Recreatie en Toerisme.
- ▶ We geven uitvoering aan de opgave Versterken gebruik en beleving van water zoals is aangegeven in het uitvoeringsplan Recreatie en Toerisme.

Doel: Transitie landelijk gebied en verduurzamen en verkorten van de voedselketen

We willen een leefomgeving creëren waarin de diversiteit van ons landschap optimaal tot haar recht komt, maar waarin ook onze boeren perspectief krijgen en houden. Samen met onze agrariërs, ondernemers en andere ketenpartners gaan we op zoek naar een duurzame verdien capaciteit en onderzoeken we hoe we de schakels tussen boeren en afzetmarkt kunnen verkorten.

Dit willen we realiseren

De transitie van het landelijk gebied

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ We stellen samen met behulp van een extern bureau een landschapsbibliografie op. In die landschapsbiografie vormt het landschap en haar biodiversiteit het uitgangspunt. Het wordt de plek waarin alle bestaande onderzoeken, beleidsstukken, visies, inventarisaties, biografieën etc. worden gebundeld en waarin de ontstaansgeschiedenis van de landschapstypen en de toekomstmogelijkheden worden beschreven.
- ▶ We geven een impuls aan de transitie landelijk gebied door deelname aan projecten hieromtrent. In 2025 gaan we onder andere aan de slag met het gebiedsplan Aduarderdiep en gezamenlijk met het waterschap en in regioverband werken

we samen aan de ontwikkeling van Groeningen. We werken met de Provincie Groningen en partners in het gebied aan gebiedsplannen vanuit de Rijksopgaven (natuur, stikstof, water en klimaat) van het NPLG.

Een groen en vitaal Westerkwartier	<ul style="list-style-type: none"> ▶ We planten deze bestuursperiode gezamenlijk met onze inwoners een boom voor iedere inwoner van Westerkwartier. In 2025 zetten we verdere stappen hierin. ▶ We geven uitvoering aan het roekenbeheerplan en evalueren dit.
Meer perspectief voor de agrarische sector	<ul style="list-style-type: none"> ▶ We stellen de Voedselvisie Westerkwartier vast en voeren deze uit. ▶ Vanuit de Rijksopgaven NPLG en de Erfgoeddeal werken we aan de transitie naar multifunctionele Landbouw als nieuw agrarisch perspectief.

Dit zijn de belangrijkste overige activiteiten die we uitvoeren

In het kader van dit programma voeren we ook de volgende activiteiten uit:

- ▶ Het kwaliteitsniveau behorende bij scenario 3 van de kwaliteitsvisie openbare ruimte zal in 2025 conform afspraak moeten worden bereikt. We gaan de extra middelen inzetten op terreinen die uit de schouw nog niet als voldoende aangemerkt werden.
- ▶ In 2025 wordt de huidige kwaliteitsvisie geëvalueerd en zal een nieuwe integrale kwaliteitsvisie openbare ruimte worden voorbereid.
- ▶ We gaan nieuw areaal onderhouden conform de afgesproken kwaliteit.
- ▶ We doen investeringen in sportaccommodaties, zoals nieuwbouw clubgebouw VV Ezinge, het ombouwen van een grasveld naar kunstgrasveld VEV67 en renovatie van de fietscrossbaan in Zevenhuizen.

Dit gaat het kosten

5. Sport, cultuur en recreatie (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten programma 5	3.380	2.420	2.196	2.175	1.845	1.845
Lasten programma 5	18.098	20.845	19.386	18.708	18.309	18.335
Totaal saldo van baten en lasten	14.718	18.425	17.190	16.533	16.464	16.490
Onttrekkingen reserves	756	1.771	97	97	97	97
Toevoegingen reserves	1.718	270	-	-	-	-
Totaal resultaat na mutatie reserves	15.681	16.923	17.093	16.436	16.368	16.393

Toelichting op verschillen begroting 2025 en begroting 2024

Het resultaat van dit programma neemt toe met € 0,2 miljoen. Bij de lasten is een daling van € 1,5 miljoen zichtbaar. Dit is de optelsom van verschillende effecten, zoals een in 2024 eenmalig geraamd budget voor een zonnedak voor minima op het dak van topsporthal Leek (€ 0,2 miljoen), een van het rijk ontvangen specifieke uitkering voor bibliotheekwerk (€ 0,2 miljoen), tijdelijke

middelen voor uitvoering van de visie recreatie en toerisme (€ 0,4 miljoen), eenmalige middelen voor extra capaciteit bij de buitendienst (€ 0,5 miljoen), en dalingen van kapitaallasten (€ 0,3 miljoen). Daar tegenover staat een stijging van tijdelijke middelen voor het project "voor iedere inwoner een boom" (€ 0,3 miljoen). Bij de baten is in 2024 de ontvangen specifieke uitkering voor bibliotheek werk opgenomen (€ 0,2 miljoen). Bij de mutaties reserves vervallen onttrekkingen aan de reserve budgetoverhevelingen (€ 1,5 miljoen) en de reserve verduurzamingsmaatregelen (€ 0,2 miljoen) en een in 2024 begrote toevoeging aan de reserve groot onderhoud gebouwen (€ 0,2 miljoen).

Programma 6 | Sociaal domein

Dit programma omvat het beleid en de maatregelen gericht op versterking van de samenlevingskracht, zodat inwoners zoveel mogelijk op eigen kracht, en met ondersteuning van het sociaal netwerk kunnen participeren. Onder dit programma valt ook preventief beleid en de maatregelen die gericht zijn op het versterken van de brede welvaart van inwoners en een gezonde, kansrijke ontwikkeling van jeugdigen. Onder dit programma vallen ook beleid en maatregelen die bijdragen aan die nodig zijn om inwoners ondersteuning en zorg te bieden als het niet op eigen kracht lukt.

Taakvelden

- 6.1 Samenkracht (maatschappelijk werk, jeugd- en jongerenwerk, kinderopvang, ouderenwerk, leefbaarheid)
- 6.2 Wijkteams
- 6.3 Inkomensregelingen
- 6.4 Begeleide participatie
- 6.5 Arbeidsparticipatie
- 6.6 Maatwerk (Wmo)
- 6.7 Maatwerk
- 6.8 Geëscaleerde zorg

Portefeuillehouders

- ▶ Bert Nederveen
- ▶ Bé Schollema
- ▶ Richard Lamberst
- ▶ Harry Stomphorst

Dit is onze beleidscontext

Voor dit programma zijn de volgende beleidskaders van toepassing:

- ▶ Dorpshuizenbeleid (2023)
- ▶ Beleidsplan sociaal domein 'Samen werken aan een sociaal Westerkwartier' (2024)
- ▶ Beleidsplan Integrale schuldhulpverlening 2022-2025 (2021)
- ▶ Visie armoedebeleid (2024)
- ▶ Beleidskader nieuwe wet inburgering 2022-2025 (2021)

Dit zijn onze bestuurlijke prioriteiten in 2025

Hieronder staan de doelen die we in het kader van dit programma willen bereiken, met daarbij de resultaten die we willen realiseren en activiteiten die we daarvoor in 2025 gaan uitvoeren.

Doel: Versterken van de leefbaarheid in de dorpen

De leefbaarheid in onze dorpen is van het grootste belang. We willen een gemeente zijn waar het goed toeven is doordat het voorzieningspeil op niveau is en blijft.

Dit willen we realiseren

Uitvoering van het dorpshuizenbeleid

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ In 2025 continueren we de uitvoering van het in 2023 vastgestelde dorpshuizenbeleid. We zetten we in op deelname aan de subsidieregelingen en ondersteuning van dorpshuizen die dat het meeste nodig hebben.

Doel: Verbeterde sturingsmogelijkheden in het sociaal domein

We kijken kritisch naar kosten en inkoop in het sociaal domein zonder concessies te doen aan de kwaliteit. Ons beleid vullen we in met maatwerk vanuit de leefwereld van onze inwoners. Dat betekent generiek waar mogelijk, toegesneden waar nodig.

Dit willen we realiseren

Verbeterde sturing in het sociaal domein

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ In 2024 is het nieuwe beleidsplan 'Samen werken aan een sociaal Westerkwartier' vastgesteld. Hiermee bepalen we de koers voor de komende jaren en brengen samenhang aan in wat we doen in het sociaal domein. Het beleidsplan bevat ambities en effectdoelen op waaraan we onze inspanningen in het sociaal domein gaan toetsen en meten. Hiervoor wordt in 2025 een monitor sociaal domein ontwikkeld.

Implementering effecten
Hervormingsagenda
Jeugdhulp

- ▶ In juni 2024 is de proeftuin Toekomstscenario gestart waaraan onze gemeente deelneemt. Ook is de opdracht voor een regionale programmamanager Hervormingsagenda vastgesteld. In het najaar van 2024 wordt er meer duidelijkheid verwacht over de samenstelling van het Regionaal Veiligheidsteam en de reikwijdte van de Jeugdwet. In 2025 gaan we zowel regionaal als lokaal uitwerken wat dit betekent voor onze gemeente met betrekking tot organisatie, samenwerking en inkoop. 2025 staat bovendien in het teken van de Proeftuin Toekomstscenario waarin we beproeven op welke manier de interne samenwerking en samenwerking met externe partners vorm moet krijgen volgens de uitgangspunten van het Toekomstscenario.

Doel: Voorkomen en terugdringen van armoede en verbeteren van kansengelijkheid

We zetten in op vroegsignalering en willen werken aan het duurzaam helpen van inwoners in financiële nood.

Dit willen we realiseren

Integrale aanpak armoede

Dit gaan we ervoor doen

1. Begin 2024 is de visie op Armoede vastgesteld. In 2024 wordt de aanpak vormgegeven. Vanaf 2024 en 2025 gaan we hier uitvoering aan geven.
2. Het huidige beleidsplan schuldhulpverlening loopt t/m 2025. In 2025 wordt een beleidsplan met keuzes voor 2026 en verder gemaakt.
3. We voeren het Programma Kickstart uit om de kansengelijkheid van kinderen en jeugd (0-23 jaar) in het Westerkwartier te vergroten.

Schuldhulpverlening

Kansengelijkheid van kinderen en jeugd in het Westerkwartier

Dit doen we via 3 themalijnen:

1. Themalijn Kickstart in jouw buurt (JOGG, 0-23 jaar): we zetten in op normaliseren van een gezonde leefstijl bij jongeren, door activiteiten in te zetten met name via scholen (primair en voortgezet onderwijs) en sportverenigingen.
2. Themalijn Kickstart op School (Tijd voor Toekomst 4-12 jaar): op 13 scholen zetten we in op het verrijken van de schooldag, in nauwe samenwerking met de scholen zelf. Scholen hebben een eigen programma verrijkte schooldag op hun school ontwikkeld en voeren dit uit.
3. Themalijn Kickstart voor de Kleintjes (-10 maanden tot 4 jaar). In nauwe samenwerking met onze lokale coalitie Kansrijke Start zetten we in op projecten/activiteiten die gezondheid van (aanstaande)ouders en kind voor, tijdens en na de zwangerschap bevorderen, en kwetsbaarheid reduceren, om zo jonge kinderen een goede, kansrijke, gezonde start te geven

Doel: Verminderen laaggeletterdheid

We zien de aanpak van laaggeletterdheid als één van de sleutels tot het verbeteren van welzijn en het verminderen van armoede. We willen de komende collegeperiode blijven inzetten op het bereiken van deze inwoners.

Dit willen we realiseren

Verbetering van de taalvaardigheid van onze inwoners

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ We voeren het plan van aanpak Laaggeletterdheid arbeidsmarktregio Groningen 2025-2028 uit, deze is 2e helft 2024 ontwikkeld. We financieren taalcoördinatoren en Taalhuizen in onze gemeente en ontwikkelen activiteiten rondom de nationale week van Lezen & Schrijven en de week van de taal. Ook subsidiëren we Biblionet om in de gemeente Informatiepunten Digitale Overheid aan te bieden.

Doel: Voldoen aan de opgaven die door het Rijk worden gesteld op het gebied van vluchtelingenopvang

Wij nemen onze verantwoordelijkheid voor mensen die huis en haard moeten verlaten. Als er naar rato verdeeld moet worden, dan houden we ons aan die afspraken. Daarbij is draagvlak in de samenleving belangrijk.

Dit willen we realiseren

Voorzien in de opgave voor opvang van vluchtelingen

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ We voldoen aan onze opgaven voor opvang van vluchtelingen. Dat betekent dat we ons inzetten voor het behalen van onze taakstelling van te huisvesten en in te burgeren statushouders (zie ook programma 8) en opvang blijven bieden aan Oekraïense vluchtelingen. We hoeven in 2025 geen asielopvang te bieden omdat op regionaal niveau al meer dan het op grond van het Capaciteitsbesluit en Spreidingswet voorgeschreven aantal opvangplekken wordt geboden.

Dit zijn de belangrijkste overige activiteiten die we uitvoeren

In het kader van dit programma voeren we ook de volgende activiteiten uit:

- ▶ We geven uitvoering aan de wettelijke taken binnen het sociaal domein, zoals de Jeugdwet, Wmo, Participatiewet, Wet Schuldhulpverlening, Wet inburgering en Wet kinderopvang. De uitvoering doen wij op een integrale wijze waarbij de inwoner centraal staat.
- ▶ We hebben een contract voor basisondersteuning met De Schans die daarmee een belangrijke samenwerkingspartner in het sociaal domein is. De Schans geeft op integrale wijze uitvoering aan het welzijnswerk in de brede zin. Dit in nauwe samenwerking met inwoners, vrijwilligers(organisaties) en andere betrokken professionals. Het werk van de Schans bestaat onder meer uit buurtwerk en individuele preventieve ondersteuning. Hieronder vallen ook het maatschappelijk werk, ouderenwerk, jeugd- en jongerenwerk en mantelzorg.
- ▶ Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling
- ▶ Wmo-vervoer. Het huidige contract voor Wmo vervoer loopt af in 2026. Eind 2023 zijn we vanuit de GR Publiek Vervoer begonnen met de voorbereiding van de aanbesteding voor een nieuw contract. In 2025 vindt de aanbesteding plaats en vervolgens de gunning en de implementatie. Uitvoering wet kinderopvang om kwaliteit kinderopvang te waarborgen.
- ▶ Subsidiëren van passende laagdrempelige, lichte en algemene voorzieningen op het gebied van zorg, ondersteuning, armoede en preventie.
- ▶ Versterken van de Sociale basis door o.a. in te zetten op vrijwilligerswerk, mantelzorgondersteuning, inloopvoorzieningen, eenzaamheid en inclusie. En daarbij aan te sluiten bij de behoefte en initiatieven in de dorpen.

Dit gaat het kosten

6. Sociaal Domein (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten programma 6	43.506	36.500	26.350	26.309	26.454	26.579
Lasten programma 6	106.671	106.242	97.570	96.330	96.013	95.709
Totaal saldo van baten en lasten	63.165	69.742	71.220	70.021	69.559	69.130
Onttrekkingen reserves	2.253	1.779	273	55	41	-
Toevoegingen reserves	2.492	2.729	-	-	-	-
Totaal resultaat na mutatie reserves	63.404	70.692	70.947	69.966	69.518	69.130

Toelichting op verschillen begroting 2025 en begroting 2024

Het resultaat van dit programma neemt toe met € 0,3 miljoen. Zowel aan de baten- als aan de lastenzijde is er sprake van een daling van € 10,0 miljoen door de opvang van ontheemden. In afwachting van de normvergoeding voor 2025 zullen bedragen worden opgenomen in de 1e bestuursrapportage 2025. De overige baten dalen met € 0,2 miljoen, waarbij de belangrijkste oorzaak ligt in de verwachte lagere bate op het gebied van beschermd wonen, wat resulteert in een negatief effect van €0,4 miljoen. Daarnaast zijn er diverse overige ontwikkelingen die gezamenlijk leiden tot stijging van €0,2 miljoen. De overige lasten stijgen met € 1,3 miljoen. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere lasten vanwege indexatie, wat een effect heeft van € 1,5

miljoen, en een toename in de Wmo-lasten vanwege groei, met een effect van € 0,3 miljoen. Voor deze lastenstijgingen is een compensatie ontvangen via het Gemeentefonds. Daarnaast neemt de bijdrage aan Maatschappelijke Opvang/Vrouwenopvang met € 0,4 miljoen toe. Met betrekking tot de reserves is er per saldo sprake van een wijziging van € 1,2 miljoen. Dit ontstaat met name door het wegvallen van de incidentele dotatie aan de reserve Vluchtelingen ter hoogte van € 2,6 miljoen (vanuit resultaatbestemming 2023) en het wegvallen van een onttrekking aan de reserve in verband met renovatie Dorpshuis Humsterland ter hoogte van € 1,0 miljoen.

Programma 7 | Volksgezondheid en milieu

Dit programma omvat het beleid en maatregelen gericht op de gezondheid van de bevolking als geheel. Hieronder vallen onder andere jeugd- en publieke gezondheidszorg, OGGz-taken, en verslavingspreventie. Het programma omvat tevens de zorg van de gemeente voor het milieu, de afvalinzameling, rioleringszorg, de bodemdaling, schade als gevolg van aardgaswinning en duurzaamheid. Enerzijds betreft het milieugevolgen, zoals geluidhinder, slechte luchtkwaliteit, geuroverlast, schade aan de natuur en bodemverontreiniging. Anderzijds gaat het over de rol van de gemeente in de regionale en lokale klimaatproblematiek. Ook de begraafplaatsen zijn onderdeel van dit programma.

Taakvelden

- 7.1 Volksgezondheid
- 7.2 Riolering
- 7.3 Afvalinzameling
- 7.4 Milieu en klimaat
- 7.5 Begraafplaatsen

Portefeuillehouders

- ▶ Harry Stomphorst
- ▶ Bé Schollema
- ▶ Hans Haze

Dit is onze beleidscontext

Voor dit programma zijn de volgende beleidskaders van toepassing:

1. Lokaal plan van aanpak Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) (2024)
2. Regioplan Gezond Groningen (spuk IZA)
3. Watertakenplan (2020)
4. Duurzaamheidsbeleid 2020-2025
5. Visie hernieuwbare elektriciteit (2020)
6. Transitievisie Warmte (2021)
7. Klimaatadaptatieplan (2021)
8. Nota begraafplaatsenbeleid 2022 t/m 2026

Dit zijn onze bestuurlijke prioriteiten in 2025

Hieronder staan de doelen die we in het kader van dit programma willen bereiken, met daarbij de resultaten die we willen realiseren en activiteiten die we daarvoor in 2025 gaan uitvoeren.

Doel: Meer gezonde jaren voor onze inwoners

Gezondere gemeente betekent gezonde inwoners. Door middel van een gezonde leefomgeving wordt de gezondheid en een gezonde leefstijl van alle inwoners bevorderd.

Dit willen we realiseren

Een gezonde toekomst voor kinderen en volwassenen

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ We implementeren het Lokaal Plan Gezond en Actief Leven (GALA). Financiering vanuit middelen die de gemeente krijgt om in te zetten op versterken gezondheid en preventie (SPUK GALA). Specifiek zetten we in op gezondheidsachterstanden terugdringen, gezonde leefomgeving, versterken sociale basis, gezonde leefstijl, mentale gezondheid (o.a. inloop GGZ, eenzaamheid, inclusie) en vitaal ouder worden (o.a. mantelzorgondersteuning, valpreventie). De verschillende onderdelen moeten gezamenlijk leiden tot integraal preventief beleid op het gebied van gezondheid en welbevinden.
- ▶ Samen met de andere Groninger gemeenten geven we in 2025 een vervolg aan de uitvoering van het Integraal Zorgakkoord (IZA) met het doel om de zorg betaalbaar te houden en in te zetten op verbinding tussen de medische en sociale keten (SPUK IZA). Het budget is door het Rijk verdeeld per zorgkantoor regio (in Groningen gelijk aan de provinciegrenzen). Gemeente Groningen is mandaatgemeente voor het beheer van het budget. Er is een regioplan ontwikkeld waarin de doelen staan waar we aan willen werken. In het Uitvoeringsplan IZA (DIN IZA) staat hoe we de doelen gaat realiseren. We zijn in 2024 gestart met de uitvoering, dit wordt vervolgd in 2025.

Doel: Uitvoering geven aan de energietransitie

In de komende periode gaan we verder met het uitvoeren van het duurzaamheidsbeleid dat in de afgelopen periode is vastgesteld.

Dit willen we realiseren

Behalen doelstellingen RES

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ In 2025 blijven we stappen zetten om van 0,12 TWh naar 0,35 TWh opgewekte hernieuwbare elektriciteit te gaan. We werken verder aan de uitvoering van projecten in Noordhorn, Grootegast, Lutjegastermolenpolder, Oostwold en andere projecten uit de RES 1.0.
- ▶ We zetten expertise in voor begeleiding van RO-trajecten gericht op duurzame energieopwekking. Het gaat om bovengenoemde projecten, en om de noodzakelijke verzorging van het elektriciteitsnet.

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ We blijven het gebruik van grote daken voor zonne-energie stimuleren, binnen de mogelijkheden van het overvolle stroomnet. ▶ We dragen bij aan een goede inpassing van grootschalige ontwikkelingen in het energiesysteem, zoals nieuwe hoogspanningstracés en waterstofleidingen
Verduurzaming gemeentelijk vastgoed	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Conform de plannen in het Programma Huisvesting reduceren we onze eigen huisvesting (van 15 naar 8 gebouwen) en maken deze duurzaam en gasloos. ▶ Werkzaamheden op het buitenterrein van de werven Noordhorn en Grootegast lopen nog door tot in 2025. Leeksterveld wordt na de zomer 2025 in gebruik genomen. De overige werven kunnen dan worden verkocht of getransformeerd tot stallingslocaties. Het verduurzamen van het gemeentehuis in Zuidhorn staat on hold in afwachting van hernieuwd onderzoek naar de beste variant voor centrale huisvesting. Besluitvorming heeft in oktober plaatsgevonden, waarna verdere uitwerking volgt. ▶ Waar nodig zijn er nieuwe energielabels toegekend. We monitoren en analyseren de besparingen van Tranche 1. Bij tranche 2 gaan we de lopende onderzoeken afronden.

Doel: Stimuleren van het toekomstbestendig maken van bestaande woningen

We willen inwoners de ruimte geven om te investeren in energiebesparingen en duurzaam wonen door middel van een revoluerend fonds. Regelingen moeten toegankelijk zijn en we willen inwoners hierbij ondersteunen.

Dit willen we realiseren

Toekomstbestendig en duurzaam wonen voor iedereen

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ We zetten energieadviseurs in om zowel individuele bewoners als bewonersinitiatieven te ondersteunen bij het maken van verduurzamingsplannen voor specifieke gebouwen.
- ▶ We werken aan een aanpak om inwoners te ondersteunen bij verduurzaming van hun woning. We integreren daarin de aanpak vanuit Nij Begun.
- ▶ We onderzoeken diverse projecten voor collectieve warmte.
- ▶ We ondersteunen inwonersinitiatieven voor het opzetten van energiecoöperaties.
- ▶ We maken de koppeling tussen onze eigen Transitievisie Warmte en het verduurzamingsprogramma van de woningcorporatie. Daarin maken we de connectie met de particuliere woningvoorraad (zoals gespikkeld woningbezit en aanpak energiearmoede).
- ▶ We stellen een warmteprogramma op in het kader van de nieuwe wetgeving rond de warmtetransitie.

Doel: Komen tot een circulair en betaalbaar afvalbeleid

In de komende periode gaan we verder met het uitvoeren van het duurzaamheidsbeleid dat in de afgelopen periode is vastgesteld. We zetten in op duurzame innovatie en korte ketens met circulariteit als uitgangspunt.

Dit willen we realiseren

Een circulair en duurzaam afvalbeleid

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ Voor het behalen van de landelijke VANG-doelstelling (Van Afval Naar Grondstoffen) en om een impuls te geven aan de circulaire economie betreffende het onderdeel afval wordt een afvalbeleidsplan en een uitvoeringsprogramma vastgesteld. Met het afvalbeleidsplan 2024- 2028 dragen we bij aan een circulair Nederland.
- ▶ We implementeren het nieuwe afval uitvoeringsprogramma.
- ▶ In 2025 wordt vervolg gegeven aan de uitkomsten van het onderzoek nieuw grondstoffencentrum.
- ▶ Voor de oude locatie milieustraat wordt een saneringsplan opgesteld.
- ▶ We nemen stappen om de afvalinzameling accuraat te laten verlopen en de inwoners bewuster te maken. Hiertoe communiceren we actief naar onze inwoners middels onze gebruikelijke communicatiekanalen en zetten we de afvalcoaches in.

Doel: Opkomen voor belangen van inwoners rondom gaswinning en aardbevingen

We maken ons sterk voor de belangen van inwoners en een correctie afhandeling van schademeldingen.

Dit willen we realiseren

Goede afhandeling van schade en goede vertegenwoordiging van onze inwoners t.a.v. gaswinning en aardbevingen

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ We participeren in het omgevingstraject rondom de gasopslag in Grijskerk/ Norg en zetten in op een monitoringsnetwerk, een simpele en goed toegankelijke schadeafhandeling en een investeringsagenda.
- ▶ We dragen actief bij aan de uitwerking van de maatregelen die genoemd staan in Nij Begun, de kabinetsreactie op de parlementaire enquête.

Dit zijn de belangrijkste overige activiteiten die we uitvoeren

In het kader van dit programma voeren we ook de volgende activiteiten uit:

- ▶ Openbare geestelijke gezondheidszorg (Oggz): hulp aan mensen met onbegrepen gedrag, die ondanks soms zware problemen niet zelfstandig of vrijwillig hulp zoeken.
- ▶ Begraven een begraafplaatsadministratie. We verzorgen de begrafenissen op de gemeentelijke begraafplaatsen plus de daarbij horende administratie.
- ▶ We geven uitvoering aan de besluitvorming die in 2024 heeft plaatsgevonden naar aanleiding van een onderzoek naar de mogelijkheden voor uitbreiding van een paar begraafplaatsen.
- ▶ We gaan verder met het Klimaatbestendig inrichten van onze openbare ruimte. Waar nodig zullen we aanpassingen doen aan ons bestaande watersysteem (riolering en oppervlaktewater).
- ▶ We blijven in de regio actief samenwerken met andere partijen om te voldoen aan de doelstellingen uit het DPRA om Nederland in 2050 klimaat robuust te hebben ingericht.
- ▶ In 2025 gaan we de klimaatstresstest uit 2019 actualiseren.

Dit gaat het kosten

7. Volksgezondheid en milieu (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten programma 7	19.760	20.089	23.201	21.930	21.163	20.912
Lasten programma 7	23.521	24.290	26.333	25.158	24.349	24.278
Totaal saldo van baten en lasten	3.762	4.201	3.132	3.228	3.186	3.366
Onttrekkingen reserves	5.282	800	7	7	7	7
Toevoegingen reserves	5.255	321	-	-	-	-
Totaal resultaat na mutatie reserves	3.735	3.722	3.125	3.221	3.179	3.359

Toelichting op verschillen begroting 2025 en begroting 2024

Het resultaat van dit programma neemt af met € 0,6 miljoen. Bij de lasten is een stijging van € 2 miljoen zichtbaar. Dit is de optelsom van verschillende effecten, zoals een stijging van de lasten voor de uitvoering van het watertakenplan (€ 0,3 miljoen), de lasten die via de afvalstoffenheffing bij de inwoner in rekening worden gebracht stijgen (€ 1,2 miljoen) en hogere personele lasten met dekking uit de specifieke middelen voor het uitvoeren van klimaat- en energiebeleid te verhogen (€ 1,1 miljoen). Daar tegenover staat een daling van tijdelijke middelen voor de uitvoering van het klimaatakkoord (€ 0,4 miljoen en een incidenteel voordeel voor het opstellen van lokaal SPUK GALA (€ 0,1 miljoen). Bij de baten zien we een stijging van € 3,1 miljoen. De belangrijkste oorzaken zijn de eenmalige bijdrage in 2025 in verband met de SPUK Integraal Zorgakkoord (€ 0,3 miljoen), hogere opbrengsten voor de rioolheffing (€ 0,3 miljoen), hogere opbrengsten uit de afvalstoffenheffing vast- en variabel tarief (€ 1,3 miljoen) en de SPUK uitkering ter dekking van capaciteit voor de uitvoering van het klimaat- en energiebeleid (€ 1,1 miljoen). Bij de mutaties reserves zien we per saldo alleen mutaties met betrekking tot de reserve budgetoverhevelingen (€ 0,5 miljoen).

Programma 8 | Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Het programma omvat de zorg en verantwoordelijkheid voor een goede ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van de gemeente, zowel van de kernen als van het platteland. We zetten in op verdere ontwikkeling van onze ontwikkellocaties in de kernen. Dit gebeurt onder andere door voorbereiding en -uitvoering. Daartoe behoren het opstellen van planologische kaders (nu nog een bestemmingsplan of een omgevingsvergunning, en onder de Omgevingswet een omgevingsplan of een omgevingsvergunning). Met een goede ruimtelijke onderbouwing voor initiatieven uit de samenleving.

Taakvelden

- 8.1 Ruimtelijke ordening
- 8.2 Grondexploitatie
- 8.3 Wonen en bouwen

Portefeuillehouders

- ▶ Hans Haze
- ▶ Bert Nederveen

Dit is onze beleidscontext

Voor dit programma zijn de volgende beleidskaders van toepassing:

- ▶ Omgevingsvisie (2022)
- ▶ Omgevingsplan (tijdelijk) (2024)
- ▶ Woonvisie 2020 – 2025 (2020)
- ▶ Nota Grondbeleid 2024 – 2028 (2024)
- ▶ Woonzorgvisie 2019-2025 (2019)
- ▶ Centrumvisie Zuidhorn (2023)
- ▶ Klimaatadaptatieplan (2021)
- ▶ Interprovinciale woondeal regio Groningen – Assen (2023)

Dit zijn onze bestuurlijke prioriteiten in 2025

Hieronder staan de doelen die we in het kader van dit programma willen bereiken, met daarbij de resultaten die we willen realiseren en activiteiten die we daarvoor in 2025 gaan uitvoeren.

Doel: Passend woningaanbod voor iedereen: betaalbaar en duurzaam

We voelen de huidige crisis op de woningmarkt. Om deze te beslechten hebben we de ambitie om boven op het vastgestelde woonakkoord van 250 huizen per jaar, de bouw van nog eens 150 extra huizen per jaar te faciliteren. We willen daarbij inzetten op vitalisering van het platteland en verbetering van leefbaarheid en woonkwaliteit. We onderzoeken of en hoe we ruimte kunnen geven aan plattelandswoningen, met duurzaamheid, innovatie en samenwerking als sleutelwoorden.

Dit willen we realiseren

De realisatie van 1.600 woningen in de periode 2023-2026

Dit gaan we ervoor doen

- ▶ We zetten een programma 'Versnellen woningbouwopgave' op:
 - We werken de diverse woonplannen uit in concrete ontwikkellocaties;
 - We maken een prioritering en planning van de diverse ontwikkellocaties voor de komende jaren;
 - We geven uitvoering aan het Masterplan Leek /Tolbert, waarbinnen de ontwikkeling van diverse woningbouwlocaties in samenhang met een schoolcampus wordt onderzocht- de (verdere) realisatie van woningbouwprojecten.
- ▶ We stellen een herstructureringsplan voor bedrijventerreinen op binnen het masterplan Leek-Tolbert.
- ▶ We faciliteren de realisatie van woningbouwplannen in het centrum van Zuidhorn op basis van de vastgestelde Centrumvisie. Daarnaast starten we de realisatie van het uitvoeringsplan (groen, klimaatadaptatie, verkeersveiligheid) voortvloeiend uit de Centrumvisie Zuidhorn.

Een passend woningaanbod voor alle doelgroepen

- ▶ Wij maken voor alle dorpen een woonplan. In 2025 worden woonplannen voor de dorpen Opende, Nuis/Niebert, Jonkersvaart, Noordwijk, Lucaswolde, Kornhorn, Doezum, Sebaldeburen, Lutjegast, Midwolde, Lettelbert, Enumatil, Den Horn, Visvliet, Niezijl, Pieterzijl, Kommerzijl, Lauwerzijl, Garnwerd, Den Ham, Niehove, Feerwerd, Leek, Tolbert en Saaksum opgesteld.
- ▶ De uitvoering van het programma 'Een thuis voor iedereen' loopt gedeeltelijk via de samenwerkingsstructuur van de koplopersregio Groningen. In 2025 worden de uitkomsten van het provinciale woonzorgonderzoek en de fair share afspraken vertaald naar een regionaal afgestemde woonzorgvisie. In 2025 wordt ook gestart met een gemeentelijke huisvestingsverordening. Het verloop van dit proces is sterk afhankelijk van de vaststelling van het wetsvoorstel versterking regie op de volkshuisvesting.
- ▶ Met de woningcorporatie maken wij prestatieafspraken over onder meer de thema's doelgroepen, woningvoorraad en beschikbaarheid.

- ▶ We voldoen aan de jaarlijkse verhoogde taakstelling t.a.v. de huisvesting van statushouders. We hebben een plan van aanpak opgesteld om de achterstand in de taakstelling in te halen en voeren deze uit. De voortgang rapporteren wij via de kwartaalbrieven statushouders

Dit zijn de belangrijkste overige activiteiten die we uitvoeren

In het kader van dit programma voeren we ook de volgende activiteiten uit:

- ▶ We werken verder aan het masterplan Leek-Tolbert en verwerken daarin ook de eisen vanuit het convenant over de Regiodeal. De vereiste cofinanciering halen we voorsnog uit bestaande kredieten in onze begroting. Dit betreft primair de Reserve cofinanciering, de structurele middelen voor herstructurering en de middelen uit de grondexploitatie Leeksterveld. We leggen het masterplan in 2025, inclusief een financiële paragraaf, met benodigde organisatie, voor ter besluitvorming aan de raad. De benodigde cofinanciering en de subsidiebijdrage vanuit de Regiodeal bedragen beiden ca. € 1,76 miljoen.
- ▶ We maken voor het Programma Wonen inzichtelijk wat de financiële effecten zijn van de uitvoering daarvan, de te maken keuzes daarin en de benodigde organisatie om onze ambities zo goed mogelijk te kunnen behalen.
- ▶ We werken verder aan het eerste deelomgevingsplan Woongebieden en aan het gebiedsdekkende Omgevingsplan en bereiden in 2025 daartoe een aanbesteding voor.
- ▶ We begeleiden ruimtelijke procedures, maken lopende bestemmingsplannen af, verlenen omgevingsvergunningen en helpen onze inwoners en ondernemers zo goed mogelijk binnen de nieuwe kaders van de Omgevingswet.

Dit gaat het kosten

8. Volkshuisvest., ruimtelijke ord. en sted. vern. (Bedragen x € 1.000)	Rekening	Begr. 2024	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2023	na wijz.	2025	2026	2027	2028
Baten programma 8	4.241	1.797	1.983	1.481	1.479	1.483
Lasten programma 8	7.482	8.826	6.869	6.937	6.983	6.570
Totaal saldo van baten en lasten	3.241	7.029	4.886	5.456	5.504	5.087
Onttrekkingen reserves	1.180	1.546	-	-	-	-
Toevoegingen reserves	1.772	649	-	-	-	-
Totaal resultaat na mutatie reserves	3.833	6.132	4.886	5.456	5.504	5.087

Toelichting op verschillen begroting 2025 en begroting 2024

Het resultaat van dit programma neemt af met € 1,2 miljoen. De lasten dalen met € 2 miljoen. Dit is het gevolg van hogere lasten voor afronding van het programma Implementatie Omgevingswet in 2024 en de uitvoering van de Wet Kwaliteitsborging bouw (€ 1,6 miljoen) en in 2024 geraamde lasten voor het project poort Leek (€ 0,3 miljoen). De baten stijgen vooral door een SPUK-uitkering van de provincie ter realisatie van het project poort Leek (€0,3 miljoen). De mutaties op reserves betreffen voornamelijk de reserve niet uitgegeven budgetten (overhevelingen, saldo € 0,9 miljoen).

Algemene dekkingsmiddelen en overhead

In dit onderdeel wordt een toelichting gegeven op lasten en baten die niet rechtstreeks aan een programma zijn toe te rekenen. Dit betreft de algemene dekkingsmiddelen en de overhead.

Taakvelden

- 0.3 Beheer gebouwen/ gronden
- 0.4 Overhead
- 0.5 Treasury
- 0.6 Belastingen (OZB)
- 0.7 Algemene uitkering
- 0.8 Overige baten en lasten
- 0.9 VPB

Portefeuillehouders

- ▶ Ard van der Tuuk
- ▶ Bert Nederveen

Algemene dekkingsmiddelen

Onderstaande tabel toont de begrote en gerealiseerde bedragen voor de verschillende onderdelen die onder algemene dekkingsmiddelen vallen. Onder de tabel volgt per onderdeel een toelichting.

Algemene dekkingsmiddelen (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Lokale heffingen (OZB)	15.790	16.096	16.496
Gemeentefonds uitkering	132.342	133.836	140.904
Dividend	300	191	191
Saldo van de financieringsfunctie	-315	-72	-146
Heffing VPB	-27	50	50
Onvoorzien	0	125	125
Totaal		149.876	157.620

Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is

Onder de lokale heffingen in het kader van de algemene dekkingsmiddelen worden alleen die heffingen verstaan waarvan de besteding niet gebonden is. Het gaat hierbij uitsluitend om de onroerendzaakbelastingen. Deze worden verwerkt op taakveld 0.6. De heffingen zoals afvalstoffenheffing en rioolheffing vallen hier niet onder, deze zijn opgenomen bij programma 7.

OZB (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
OZB eigenaren woningen	9.687	10.022	10.262
OZB gebruikers niet-woningen	2.340	2.458	2.538
OZB eigenaren niet-woningen	3.763	3.616	3.696
Totaal	15.790	16.096	16.496

Gemeentefonds uitkering

De gemeente ontvangt uit het gemeentefonds een uitkering van het Rijk. Het gemeentefonds bestaat uit drie onderdelen: de algemene uitkering (het deel waar de uitkeringsfactor invloed op heeft), de decentralisatie- en integratie-uitkeringen en de integratie-uitkering Sociaal domein. De verdeling is niet statisch, onderdelen van de integratie-uitkering Sociaal domein zijn overgeheveld naar de algemene uitkering. De algemene uitkeringen worden verwerkt op taakveld 0.7. Een meerjarig overzicht is opgenomen in de bijlagen.

Gemeentefonds uitkering (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Algemene uitkering	119.025	124.902	131.469
Decentralisatie uitkeringen	4.074	718	722
Uitkering sociaal domein	9.106	8.216	8.713
Subtotaal gemeentefonds uitkering	132.342	133.836	140.904

Dividend

Jaarlijks ontvangt de gemeente dividend uit hoofde van het bezit van aandelen. Deze bate wordt verwerkt op taakveld 0.5. Dit kan als volgt worden gespecificeerd:

Dividend (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
BNG	137	101	101
Enexis	142	65	65
Omrin	21	25	25
Totaal	300	191	191

Saldo van de financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie wordt als volgt berekend: Doorberekende kapitaallasten naar de producten minus de rente van de lang- en kortlopende geldleningen, minus de rente op de bouwgrondexploitatie minus de afschrijvingen op de investeringen. De rentelasten worden verwerkt op taakveld 0.5.

Heffing VPB

Jaarlijks begroten we € 50.000 voor te betalen vennootschapsbelasting (VPB).

Onvoorzien

Voor onvoorziene uitgaven hebben we structureel een bedrag van € 2 per inwoner begroot. Dat is afgerond € 125.000.

Overhead

De overhead is apart zichtbaar op taakveld 0.4. De definitie van overhead is: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. De overhead is als gevolg hiervan geen onderdeel meer van de programmalasten. In een aantal

gevallen is het nodig overhead extracomptabel toe te rekenen, bijvoorbeeld bij de tarieven voor leges en heffingen.

Gemeenten zijn vrij in de toe te passen systematiek. Westerkwartier berekent de opslag overhead als het percentage (personeelslasten en inhuur overhead) gedeeld door (personeelslasten en inhuur alle taakvelden exclusief overhead). Het overheadpercentage 2025 is 32%.

Overhead (bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Personele kosten	15.301	15.294	19.757
Huisvesting	1.559	2.728	2.835
ICT	1.881	2.967	2.546
Overig	3.803	3.536	2.280
Totaal	22.544	24.525	27.418

Dit gaat het kosten

Algemene dekkingsmiddelen (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten algemene dekkingsmiddelen	149.707	152.966	158.003	150.631	151.705	152.807
Lasten algemene dekkingsmiddelen	3.098	5.096	6.614	3.571	3.594	3.446
Totaal saldo van baten en lasten	-146.609	-147.870	-151.389	-147.060	-148.111	-149.362
Onttrekkingen reserves	16.751	12.974	2.469	-	-	-
Toevoegingen reserves	14.020	7.074	-	-	-	-
Totaal resultaat na mutatie reserves	-149.340	-153.769	-153.858	-147.060	-148.111	-149.362

Toelichting op verschillen begroting 2025 en begroting 2024

Het saldo van dit programma (na reserves) neemt af met € 0,1 miljoen. Bij de lasten is een stijging van € 1,5 miljoen zichtbaar, dit betreft actualisatie van de stelposten indexatie en hervorming jeugd. De middelen voor de doorontwikkeling van onze organisatie van € 1,5 miljoen zijn budgettair neutraal verwerkt door opname van een even grote stelpost. De baten stijgen met € 5,0 miljoen. Deze stijging wordt grotendeels veroorzaakt door een hogere algemene uitkering. Bij de reserves stijgt het saldo met € 3,4 miljoen. Deze mutatie hangt samen met de resultaatbestemming jaarrekening 2023 (onttrekking van € 11,1 miljoen en toevoeging € 7,1 miljoen in 2024), budgetoverheveling van 2023 naar 2024 (onttrekking € 4,7 miljoen in 2024), sluitend maken begroting 2025 (onttrekking 1,5 miljoen in 2025).

Overhead (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten overhead	1.325	526	346	346	346	346
Lasten overhead	23.869	26.212	27.418	27.870	27.187	27.445
Totaal saldo van baten en lasten	22.544	25.686	27.072	27.524	26.841	27.099
Onttrekkingen reserves	798	520	520	493	234	236
Toevoegingen reserves	562	202	229	-	-	-
Totaal resultaat na mutatie reserves	22.308	25.368	26.780	27.031	26.607	26.863

Toelichting op verschillen begroting 2025 en begroting 2024

Het saldo op overhead neemt toe met € 1,4 miljoen. Deze stijging hangt voornamelijk samen met indexatie van de salarissen (€ 0,6 miljoen), inzet vergunningverleners bouw (€ 0,5 miljoen) en inzet inkoopadviseur (€ 0,1 miljoen).

Vennootschapsbelasting (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-
Lasten vennootschapsbelasting	27	50	50	50	50	50
Totaal saldo van baten en lasten	27	50	50	50	50	50
Onttrekkingen reserves	-	-	-	-	-	-
Toevoegingen reserves	-	-	-	-	-	-
Totaal resultaat na mutatie reserves	27	50	50	50	50	50

Onvoorzien (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten onvoorzien	-	-	-	-	-	-
Lasten onvoorzien	-	125	125	125	125	125
Saldo van lasten en baten	-	125	125	125	125	125

(Begrotings)resultaat (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten resultaat	-	-1.180	-	8.845	6.632	5.665
Lasten resultaat	11.143	-1.097	-	1.228	1.228	172
Saldo van het resultaat	11.143	83	-	-7.617	-5.404	-5.493

Paragrafen

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de Financiële verordening Gemeente Westerkwartier geeft aan welke paragrafen ten minste moeten worden opgenomen in de programmabegroting en jaarrekening. In de paragraaf wordt u integraal over een bepaald thema dat dwars door de programmabegroting en jaarrekening loopt, geïnformeerd. In de paragrafen staat belangrijke informatie om inzicht te krijgen in de financiële positie van de gemeente, de beheersmatige aspecten en de risico's.

Vanaf deze begroting nemen we informatie over open overheid op in een aparte paragraaf. Afgelopen jaren maakte dit onderdeel uit van de paragraaf bedrijfsvoering.

De gemeenteraad kan ervoor kiezen extra paragrafen toe te voegen wanneer een onderwerp om extra aandacht vraagt. In deze begroting is de paragraaf Novatec toegevoegd.

In de begroting treft u de volgende paragrafen aan:

- A. Onderhoud kapitaalgoederen
- B. Financiering en uitzetting
- C. Bedrijfsvoering
- D. Verbonden partijen
- E. Grondbeleid
- F. Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- G. Lokale heffingen
- H. Open overheid
- I. Novatec

Paragraaf A | Onderhoud kapitaalgoederen

Deze paragraaf geeft inzicht in het beleidskader, de financiële onderbouwing en de activiteiten 2025 voor het onderhoud van de kapitaalgoederen:

1. Wegen
2. Kunstwerken (bruggen en oeverconstructies)
3. Riolering en water
4. Groen
5. Gebouwen

Kerncijfers per taakveld	Aantallen
Wegen	
Lengte wegen in km	1.725
Oppervlakte verhardingen in ha's	543
Kunstwerken	
Beweegbare bruggen	8
Bruggen en tunnels	308
Specifieke objecten zoals kano- en vissteigers	70
Kademuren en sluizen	
Walbeschoeiing	20
	100
Riolering	
Lengte vrijverval riool in km	630
Lengte persleiding in km	336
Aantal inspectieputten	20.000
Aantal rioolgemalen	123
Aantal drukrioolgemalen	1.164
Aantal IBA's	596
Water	
Sloten in km	520
Groen	
Heg/haag in km	66
Aantal bomen	78.255
Aantal speeltoestellen	1201
Gras in ha	200
Aantal gemeentelijke begraafplaatsen	27
Aantal sportvelden in beheer	84
Gebouwen	
Gebouwen in eigendom gemeenten	160

Wegen

Beleidskader

De wegen worden onderhouden volgens de kwaliteitsniveaus (scenario 3) uit de Kwaliteitsvisie openbare ruimte 2021-2025 (vastgesteld in de raadsvergadering van 30 juni 2021). Dit houdt in dat de meeste onderdelen op basisniveau worden onderhouden, de verzorging in de woongebieden en het technisch onderhoud van de fietspaden op niveau hoog. Tevens wordt dan voldaan aan de criteria wat betreft veiligheid, uiterlijk en verantwoord onderhoud van de gemeentelijke eigendommen zonder kans op kapitaalvernietiging.

De inspectie van 2024 is de basis voor het onderhoudsprogramma wegen voor 2024 en 2025. Wij maken hierbij gebruik van het beheerprogramma GBI World. Daarnaast maken wij ook inzichtelijk welke investeringen er de komende 5 jaar gedaan moet worden om de achterstanden weg te werken. Mogelijke extra financiële effecten worden meegenomen in de 1e Burap 2025 en Perspectiefnota 2026.

Onderbouwing financiën

- ▶ Voor het opstellen van de begroting zijn de ramingen uit scenario 3 van de kwaliteitsvisie gebruikt. Het totale onderhoudsbudget 2025 exclusief eigen personeel en exclusief kapitaallasten bedraagt € 3.782.000. Dit is exclusief eventuele areaal uitbreiding en indexering.
- ▶ Jaarlijks verwerken wij de areaaluitbreidingen en indexeren wij de exploitatiebudgetten.

Activiteiten 2025

- ▶ Het technisch onderhoud van de wegen zal uitgevoerd worden volgens het meerjarenbeheersplan wegen. De verzorging (onkruidbestrijding op verharding, straatvegen, straatmeubilair) vindt plaats volgens de kwaliteitsnormen uit scenario 3 van de kwaliteitsvisie openbare ruimte.
- ▶ In 2025 zijn de volgende investeringen gepland op basis van de inspecties:
 - Lindsterlaan in Marum (elementen)
 - Van Starckenborgkanaal NZ en Spanjaardsdijk Noord (asfalt)
 - Van Swinderenweg (asfalt)
 - Doorgaande route door Niekerk (elementen)
 - Nieuwbrugsterweg Aduard (Den Horn) (asfalt)
 - De Ruige Waard en Teenstraweg (asfalt)
 - Hoendiep Westzijde (Gaarkeuken-Gabrug) (asfalt)
 - Westerhornerweg in Lutjegast (asfalt)

Kunstwerken (bruggen en oeverconstructies)

Beleidskader

De kunstwerken worden onderhouden volgens het principe technisch (heel en veilig) en verzorging (schoon en netjes) zoals dit is verwoord in de kwaliteitsvisie openbare ruimte 2021-2025 (vastgesteld in de raadsvergadering van 30 juni 2021).

Onderbouwing financiën

- ▶ Voor het opstellen van de begroting zijn de ramingen uit scenario 3 van de kwaliteitsvisie gebruikt. Er is een jaarlijks onderhoudsbudget beschikbaar van € 304.000.
- ▶ Jaarlijks verwerken wij de areaaluitbreidingen en indexeren wij de exploitatiebudgetten.
- ▶ Er is jaarlijks een budget van € 307.000 beschikbaar om te investeren in onze kunstwerken.

Activiteiten 2025

- ▶ In 2023/2024 zijn alle kunstwerken geïnspecteerd en is er voor 3 jaar een onderhoudsplan gemaakt. Aan de hand van de inspectiegegevens is er ook een vervangingsplan tot stand gekomen, in 2024 zijn 15 bruggen vervangen, in 2025 worden dit er 11 en in 2026 vervangen we 12 kunstwerken.

Riolering en water

Beleidskader

In het watertakenplan (2020) staat hoe wij invulling gaan geven aan de drie zorgplichten: hemelwater, grondwater, afvalwater. In het klimaatadaptatieplan (2021) zijn maatregelen opgenomen met als doel om onze gemeente ook in de toekomst bestand te houden tegen de te verwachten weerextremen: wateroverlast, droogte en hitte.

Het watertakenplan is in 2020 vastgesteld en heeft een looptijd t/m 2025. In het eerste kwartaal 2025 komen we met een actualisatie van het watertakenplan voor 2026 en 2027.

Onderbouwing financiën

- ▶ Via de rioolheffing brengt de gemeente kosten in rekening voor het beheer en onderhoud van het rioleringsstelsel bij diegenen die zijn aangesloten op de riolering. De kosten die in de rioolheffing zijn ondergebracht betreffen onder andere investeringskosten en exploitatiekosten. Uitgangspunt daarbij is 100% kostendekking.
- ▶ Voor 2025 staat in de begroting €1,5 miljoen opgenomen voor onderhoud en €3,7 miljoen voor investeringen.

Activiteiten 2025

- ▶ Er wordt uitvoering gegeven aan het maatregelplan uit het watertakenplan en de klimaatadaptatiestrategie. De rioleringszorg is nodig voor het duurzaam beschermen van volksgezondheid en milieu en het voorkomen van wateroverlast. Het algemene doel is vertaald naar het inzamelen en transporteren van afvalwater, hemelwater en grondwater. De werkzaamheden zijn gericht op het beheer en onderhoud van alle openbare rioleringen, bergbezinkbassins, putten en kolken en het bedienen en onderhouden van rioolgemalen en het drukrioolsysteem. Ook het baggeren van bij de gemeente in bezit zijnde watergangen en vijvers behoort hiertoe.

Groen

Beleidskader

In de integrale kwaliteitsvisie openbare ruimte 2022-2025 is in samenspraak met bestuur, ambtelijk apparaat en inwoners het gewenste kwaliteitsniveau bepaald. In 2025 dient het kwaliteitsniveau behorend bij scenario 3 te zijn bereikt. Daarvoor is er vanaf 2022 jaarlijks extra structureel budget in de begroting opgenomen.

In 2025 zal een nieuwe integrale kwaliteitsvisie openbare ruimte worden voorbereid. Door middel van frequent schouwen en ook dagelijks toezicht wordt gezien of wij in de pas lopen als het gaat om de verzorging en de technische staat van het groen. Onderhoud van ons groen wordt in belangrijke mate uitgevoerd door onze eigen buitendienst. Hier wordt taakgericht gewerkt: in de toekomstvisie buitendienst en het bijbehorende uitvoeringsprogramma is dit vastgelegd. Bij het beheer en onderhoud van gemeentelijk groen houden we ons aan wettelijke kaders.

Onderbouwing financiën

- ▶ Voor het opstellen van de begroting zijn de ramingen uit scenario 3 van de kwaliteitsvisie gebruikt.

Activiteiten 2025

- ▶ Het algemene doel is vertaald naar werkzaamheden voor het in stand houden en beheren van alle openbaar groen, sportvelden en speelvoorzieningen.

Gebouwen

Beleidskader

De gemeente Westerkwartier is op dit moment eigenaar van ruim 160 vastgoedobjecten. Het gaat om een gevarieerd palet van objecten als multifunctionele accommodaties, zwembaden, sportgebouwen en -velden, ruimten voor kinderopvang, musea, cultureel erfgoed, bedrijfspanden, woningen, etc. Er is in de afgelopen jaren een slag gemaakt in het afstoten van diverse gebouwen. Ook zijn een aantal locaties naar aanleiding van nadere analyse samengevoegd of verwijderd uit onze geregistreerde vastgoedvoorraad. Daarmee is het aantal gebouwen in gemeentelijk eigendom afgenomen van circa 200 (1-1-2019) naar 161 (1-1-2024). De financiële omvang van de vastgoedportefeuille vereist sturing en het maken van keuzes, waarbij fundamentele vragen moeten worden beantwoord zoals: waarom zijn wij eigenaar van het vastgoed, wat willen we ermee, wat is het gewenste onderhouds- en instandhoudingsniveau, op welk niveau willen en kunnen we het verduurzamen en hoe gaan we om met eventuele huur- en verhuur? Daarnaast moet er worden geanticipeerd op wettelijke vraagstukken zoals de wet- en regelgeving rondom verduurzaming, het laatste aangescherpt met het Klimaatakkoord.

Onderbouwing financiën

Het doel is het realiseren van een vastgoedportefeuille met een goed onderhouden en verduurzaamd slank vastgoedbestand. Om dit doel te kunnen realiseren is in de afgelopen periode uitvoering gegeven aan de volgende zaken:

- ▶ Het actualiseren van de meerjarenonderhoudsplannen;
- ▶ Het in kaart brengen en eventueel herstellen van achterstallig onderhoud;
- ▶ Het uitvoeren van een adviestraject verduurzamen vastgoed en het laten opstellen van (ontbrekende) energielabels en energiescans ten behoeve van de uitvoering Tranche 2;
- ▶ Het opstellen van een uitvoeringsplan verduurzamen vastgoedportefeuille Tranche 2;
- ▶ Uitvoering geven aan verduurzamingsmaatregelen eerste tranche;
- ▶ Opstarten en in opdracht geven vervolgonderzoeken ten behoeve van het verduurzamen tranche 2.

- ▶ Opstarten en in opdracht geven vervolgonderzoeken ten behoeve van de verduurzamingen en uitvoeren (groot)onderhoud binnensportaccommodaties.

Overeenkomstig de meerjarenonderhoudsplannen (MJOP) worden jaarlijks diverse onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd om het onderhoudsniveau van de gebouwen op een gewenst niveau te krijgen en te houden. Het gemeentelijk vastgoed is ingedeeld in drie portefeuilles: de strategische portefeuille, de beleidspportefeuille en de verkoopportefeuille. De noemer is bepalend voor het onderhoudsniveau. Vóór uitvoering van de geplande onderhoudswerkzaamheden wordt altijd gekeken naar de noodzaak van deze werkzaamheden.

Ook voor het verduurzamen van het vastgoed worden uitvoeringsplannen opgesteld. De verduurzamingsmaatregelen met een hoge investering en lange terugverdientijd die in 2024 nog niet in opdracht zijn gegeven worden bij de volgende actualisatie (in 2024) opgenomen in de nieuwe mjop's. Ook worden in de nieuwe mjop's duurzame alternatieven opgenomen voor de natuurlijke installatietechnische en bouwkundige vervangingsmomenten. Hierdoor ontstaat een duurzaam MJOP oftewel een DMJOP. De wettelijk vastgestelde en dus verplichte verduurzamingsmaatregelen zijn reeds uitgevoerd, in uitvoering of worden op korte termijn in opdracht gegeven, afhankelijk van de uitkomsten diverse vervolgonderzoeken (o.a. flora en fauna).

Vanaf de herindeling maakt de gemeente voor eigen huisvesting gebruik van vier gemeentehuizen, acht buitendienstlocaties en drie locaties voor Novatec. Een aantal van deze gebouwen is oud en in slechte staat en de gemeente is verplicht de gebouwen te verduurzamen. Doorgaan in deze huidige vijftien gebouwen leidt tot een forse uitzetting van de begroting en een blijvend hoge CO₂ uitstoot. In september 2021 en juli 2022 zijn daarom besluiten genomen om te komen tot toekomstbestendige duurzame huisvesting. Vanaf 2023 wordt gewerkt aan de voorbereiding, het ontwerp en vervolgens de realisatie van deze plannen.

Activiteiten 2025

- ▶ Er wordt uitvoering gegeven aan de verduurzamingsplannen Tranche 2.
- ▶ Afronden verduurzamingsplannen Tranche 1.
- ▶ Actualiseren van het vastgoedbeleidsplan 'Steengoed Westerkwartier'.
- ▶ Uitvoering geven aan het geactualiseerde vastgoedbeleidsplan 'Steengoed Westerkwartier'.

Paragraaf B | Financiering

In de financieringsparagraaf wordt aangegeven op welke wijze uitvoering wordt gegeven aan de treasuryfunctie en beheersing van de financiële risico's. De Wet Financiering Decentrale Overheden (Fido) en de verordening artikel 212 geven kaders voor de uitoefening van de treasuryfunctie. In het treasurystatuut van de gemeente Westerkwartier wordt de landelijke regelgeving nader uitgewerkt. De inhoudelijke mandatering wordt nader geregeld in het zogenaamde mandaatbesluit.

In deze paragraaf gaan we in op de onderdelen:

- ▶ Gemeentefinanciering
- ▶ Risicobeheer
- ▶ EMU-saldo

Gemeentefinanciering

Het onderdeel gemeentefinanciering geeft ons inzicht in de gemeentelijke financieringspositie en de daarbij horende financieringsbehoefte. Om de treasuryfunctie naar behoren uit te kunnen voeren, is het tijdig, juist en volledig beschikbaar hebben van financiële informatie van wezenlijk belang.

Renteontwikkeling

De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt voornamelijk bepaald door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). Na eerdere verhogingen in 2023 heeft de ECB de rente in 2024 verlaagd. De meest recente stap was een verlaging in september van 3,75 procent naar 3,5 procent. Dit is de tweede verlaging dit jaar, na een eerdere verlaging in juni. De ECB wil hiermee de afkoelende inflatie verder onder controle krijgen en de economische groei stimuleren. De ECB verhoogd of verlaagd de rente met stappen van 0,25% en 0,50%. In 2025 wordt verdere verlaging van de rente met meerdere stappen van 0,25% voorspeld.

Rentetoerekening

Hieronder staat het schema rentetoerekening voor de begroting 2025 om inzage te geven in het renteresultaat en de toerekening aan de taakvelden.

Rentetoerekening		Bedrag
<i>(bedragen x € 1.000)</i>		
a	Externe rentelasten	4.353
b	Externe rentebaten	59
	Saldo rentelasten en rentebaten	4.294
c	Rente over eigen vermogen en voorzieningen	0
d	Totaal werkelijk aan de taakvelden toe te rekenen rente (a+b+c)	4.294
e	Aan taakvelden toe te rekenen rente	4.155
f	Verwacht renteresultaat op het taakveld treasury (d-e)	139

Het renteomslagpercentage wordt gebruikt om de externe rentekosten evenwichtig over de diverse taakvelden te verdelen. Het renteomslagpercentage voor 2025 is 1,81%. De gemeente rondt dit af

naar 1,75% en hanteert dit percentage ten behoeve van de renteomslag. Voor de grondexploitatie wordt met ingang van 2025 hetzelfde percentage gehanteerd.

Kredietbehoefte en leningenportefeuille

Hieronder volgt de begrote stand van de leningenportefeuille per 1 januari 2025 en de verwachte mutaties 2025.

Stand leningenportefeuille <i>(bedragen x € 1.000)</i>	Bedrag
Stand 1 januari 2025	125.203
Nieuwe leningen	20.000
Reguliere aflossingen 2025	11.348
Vervroegde aflossingen	0
Stand per ultimo 2024 op basis van afgesloten overeenkomsten	156.551

Kasbeheer

De liquiditeitspositie moet zodanig zijn dat verplichtingen tijdig kunnen worden nagekomen. Het betalingsverkeer wordt uitgevoerd door de NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG).

Risicobeheer

Kasgeldlimiet

Een belangrijk uitgangspunt van de Wet Fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten van openbare lichamen. Om een grens te stellen aan kortlopende financiering is in de Wet Fido de kasgeldlimiet opgenomen (welke nader is uitgewerkt in de uitvoeringsregeling Financiering decentrale overheden). De kasgeldlimiet wordt bepaald door het begrotingstotaal bij aanvang van het dienstjaar te vermenigvuldigen met een bij ministeriële regeling vastgesteld percentage van 8,5%. Bij overschrijding van de kasgeldlimiet moet een vaste geldlening worden aangetrokken. Bij de uitvoering van de treasuryfunctie in de gemeente Westerkwartier wordt rekening gehouden met de kasgeldlimiet.

Renterisiconorm

Gemeenten moeten rapporteren over het renterisico dat zij over de vaste schuld lopen. Het renterisico op de vaste schuld is in de Wet Fido omschreven als: 'de mate waarin het saldo van de rentelasten en de rentebaten van een openbaar lichaam verandert door wijzigingen in het rentepercentage op leningen en uitzettingen met een oorspronkelijke rentetypische looptijd van een jaar of langer'.

Het renterisico op de vaste schuld moet voldoen aan de renterisiconorm. De renterisiconorm houdt in dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de hoofdsom van de leningen waarvan de rente wordt herzien niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal (€ 218 miljoen). Het renterisico op de vaste schuld bestaat uit twee componenten: renteherziening en herfinanciering. Bij de herfinanciering moet worden gedacht aan aantrekken van een lening die tracht een eindaflossing van een andere lening op te vullen. Het doel is spreiding aan te brengen in de momenten waarop een deel van de leningenportefeuille risico loopt op hogere rentelasten. Uit onderstaand meerjarenoverzicht, gebaseerd op de bestaande leningenportefeuille, blijkt dat aan de renterisiconorm wordt voldaan.

Renterisiconorm (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
1. Renteherziening vaste schuld	0	0	0	0
2. Aflossingen (verplicht)	13.608	11.348	11.348	11.348
3. Renterisico (1+2)	13.608	11.348	11.348	11.348
4. Renterisiconorm	49.784	41.345	41.066	41.437
5. Ruimte (+) (4-3)	36.176	29.997	29.718	30.089
Berekening renterisiconorm				
Begrotingstotaal	206.725	217.709	214.616	212.199
Percentage regeling	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	41.345	43.542	42.923	42.440

EMU-saldo (Economische en Monetaire Unie)

Op basis van Europese regelgeving mogen de EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Voor het jaar 2025 is afgesproken dat van dit maximale tekort 0,5% voor de decentrale overheid is. De norm voor gemeenten bedraagt 0,34%. In de septembercirculaire 2024 van het gemeentefonds is de individuele EMU-referentiewaarde opgenomen. Deze waarde is € 10.718.000.

Een individuele EMU-referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft.

In onderstaande tabel wordt het EMU-saldo van de gemeente Westerkwartier weergegeven. Het EMU-saldo van de gemeente Westerkwartier komt voor 2025 uit op € 3,1 miljoen negatief.

EMU-saldo (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
1 Exploitatiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-8.795	-3.239	-8.371	-5.886
2 Mutatie (im)materiële vaste activa	56.947	-589	-2.438	10.665
3 Mutatie voorzieningen	225	-456	225	225
4 Mutatie voorraden (incl bouwgronden in exploitatie)	0	0	0	0
5 Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo (1-2+3-4-5)	-65.517	-3.106	-5.708	-16.326

Paragraaf C | Bedrijfsvoering

Deze paragraaf geeft inzicht in de bedrijfsvoering van onze organisatie. In deze paragraaf gaan we verder in op de volgende onderdelen:

- ▶ I Bedrijfsvoering
 - Organisatie
 - Dienstverlening aan onze inwoners
 - Communicatie
 - Huisvesting en faciliteiten
 - Digitaal beheer op orde: automatisering en informatievoorziening, informatiebeveiliging en bescherming persoonsgegevens
 - Collegeonderzoeken 2025
- ▶ II Rechtmatigheid

Organisatie

Doorontwikkeling

- ▶ Op 1 januari 2025 werken we in een nieuwe teamstructuur. We hebben de structuur aangepast met als doel de samenleving zo goed mogelijk te bedienen en de integraliteit intern te bevorderen. Bij de inrichting van de structuur zijn we uitgegaan van vier leidende principes: procesgericht, uitvoering en beleid in nauwe samenwerking tot stand laten komen, een span of attention voor leidinggevenden passend bij dienend en situationeel leidinggeven en het zoveel mogelijk onderbrengen van de taken in lijnteam.
- ▶ We investeren in het versterken van het management, het strategisch vermogen en in een andere manier van werken. We zetten actief in op participatie en gaan meer integraal, resultaatgericht en datagestuurd werken.
- ▶ Naast het boeken van nog mooiere resultaten bieden we hierbij de medewerkers perspectief en ruimte en stimuleren en inspireren we medewerkers om te kiezen voor het vak van ambtenaar.

Arbeidsmarktstrategie en -communicatie

- ▶ De krapte op de arbeidsmarkt houdt nog steeds aan. Het is belangrijk om als Westerkwartier goed zichtbaar te zijn op de arbeidsmarkt. Samen met externe deskundigen hebben we gewerkt aan ons werkgeversmerk. In "Jij maakt Wij", onze employer value proposition (EVP) komen werkgeversidentiteit en drijfveren van medewerkers bij elkaar. Samen werken we aan een mooier Westerkwartier. Dit "Jij maakt Wij" maken we zichtbaar op onze Werken bij de gemeente Westerkwartier site en brengen we naar buiten via verschillende kanalen. We gebruiken verschillende vormen om te laten zien waar Westerkwartier voor staat en om nog beter de actieve en latent werkzoekenden te bereiken.

CAO gemeenten

- ▶ De looptijd van de huidige CAO is van 1 januari 2024 tot 1 april 2025. Een afspraak die in dit akkoord voor 2025 is gemaakt, is het toekennen van één bovenwettelijke vakantiedag. Begin november 2024 starten de onderhandelingen van de CAO gemeenten 2025-2026.

Dienstverlening aan onze inwoners

- ▶ De dienstverlening is vanaf 30 september 2024 centraal georganiseerd vanuit het gemeentehuis in Zuidhorn. Voor inwoners die niet fysiek op locatie kunnen komen, bieden we maatwerk. We maken een afspraak op een voor de inwoner gewenste locatie (digitale ontmoeting, thuis of dorps huis).
- ▶ Inwoners die minder digitaal vaardig zijn ondersteunen we bij het aanvragen van een product of dienst. Ook brengen we inwoners in contact met medewerkers van Sociaal werk de Schans of het Informatiepunt Digitale Overheid bij de bibliotheek.
- ▶ Vanaf het eerste kwartaal 2025 werken we met een nieuwe applicatie voor de meldingen openbare ruimte. Inwoners kunnen op een eenvoudige manier melding doen waarbij het uitgangspunt wordt gehanteerd dat de melding binnen een servicenorm van 10 dagen wordt afgehandeld en de inwoners over het resultaat wordt geïnformeerd.
- ▶ Met behulp van data uit dashboards van de verschillende producten en diensten blijven we onze kwaliteit van dienstverlening monitoren en analyseren.

Communicatie

- ▶ We richten ons in 2025 op een betere kanaalsturing (manier waarop de gebruikers naar het juiste communicatiekanaal worden geleid) voor een optimalere inzet van de juiste communicatie-instrumenten. We doen dat om goed aan te kunnen sluiten bij de behoefte van inwoners.
- ▶ We gaan door met het trainen van (nieuwe) medewerkers in direct en duidelijk schrijven en communiceren. Daarbij voeren we kwaliteitscontroles uit op onze brieven en teksten. We vragen ook inwoners om mee te lezen en teksten te beoordelen. Alles met als doel onze communicatie intern en extern simpeler en begrijpelijker te maken.
- ▶ Onze vernieuwde huisstijl voeren we in 2025 verder door in al onze communicatie-uitingen. Een huisstijl waarin inwoners en medewerkers zich herkennen. Door het gebruik van beelden en foto's van inwoners, medewerkers en de medewerkers zelf.
- ▶ In 2025 beginnen we met de implementatie van ons participatiebeleid. Hiermee willen we het vertrouwen tussen de gemeente en onze inwoners vergroten en daarmee de samenwerking verbeteren. Door participatieplannen op te stellen en de juiste participatiemiddelen in te zetten, betrekken we onze inwoners nog beter bij onze projecten en besluitvorming en kunnen we aansluiten bij hun wensen en behoeften.

Huisvesting

- ▶ Na besluitvorming van de raad eind 2024 over de locatie voor centrale huisvesting zetten we de verdere planvorming in gang. We houden rekening met een periode van 3-5 jaar na besluitvorming over de locatie totdat de centrale huisvesting in gebruik kan worden genomen.
- ▶ In september 2024 verlaten we de werklocatie in Leek en nemen we de werklocatie Grootegast weer in gebruik. Dit gebeurt tot de voltooiing van de centrale huisvesting.

- ▶ In het najaar van 2025 verhuist de buitendienst en het sociaal ontwikkelbedrijf Novatec naar de nieuwbouwlocatie op Leeksterveld. De aanpassingen op de buitendienstwerven Grootegast en Noordhorn zijn begin 2025 afgerond. De maailoods Noordhorn, de werf Aduard, de werf Oldehove en een deel van de werf in Grijpskerk kunnen we dan verkopen. Het resterende deel van de werf in Grijpskerk en in Marum gebruiken we vanaf 2025 als stallingslocatie.

Digitaal beheer op orde

Automatisering

- ▶ In 2025 nemen we de laatste stappen om over te gaan naar volledig werken via de moderne werkplek (laptop). Ook investeren we in een nieuwe Wifi omgeving met een nog betere en snellere draadloze verbinding te realiseren. Dit is nodig om het plaats onafhankelijk werken op de verschillende werklocaties mogelijk te maken.
- ▶ Veel van onze kern applicaties zijn al ondergebracht in de "Cloud". Ook in 2025 zullen we in sommige domeinen binnen onze organisatie applicaties naar de Cloud toe brengen. Omdat cyberaanvallen steeds een groter risico vormen voeren we een extra back-up oplossing invoeren die er voor zorg draagt dat we altijd kunnen terugvallen op een 100% niet geïnfecteerde back-up.
- ▶ We werken verder aan de invoering van volledig digitaal werken. We zoeken daarbij verbinding met al lopende programma's en projecten zoals de invoering van data classificatie en dataretentie.

Informatievoorziening

- ▶ We stellen een nieuw informatiebeleidsplan op. Dit plan beschrijft de richting en de doelen voor de jaren 2025 tot en met 2028. We verwerken hierin de evaluatie van het huidige plan.
- ▶ We zetten verdere stappen met het implementeren van een kwaliteitssysteem voor onze informatievoorziening. Dit is een verplichting vanuit de Archiefwet. We leggen hiermee de kaders voor kwaliteit vast en de controlemechanismen waarmee de kwaliteit geborgd en aangetoond kan worden. Ook worden kaders vastgelegd voor het recordmanagement (archiefbeheer) en maken een aanzet voor de keuze van eDepot wat nodig is om het duurzaam beheren en het raadplegen van te bewaren digitale archiefbescheiden mogelijk maakt.

Informatiebeveiliging en privacy

- ▶ Vooruitlopend op de nieuwe Cyberbeveiligingswet en de Baseline Informatiebeveiliging Overheid 2 stellen we een securitystrategie vast. We werken vanuit een risk based aanpak, waarbij we op systemen met een hoog risicoprofiel extra controles uitvoeren. Om de Plan-Do-Check-Act cyclus te borgen implementeren we een Information Security Management Systeem.
- ▶ We ontwikkelen en implementeren nieuwe procedures op het gebied van privacy. De nadruk ligt daarbij op het inregelen van een structurele werkwijze om te voldoen aan de basisverplichtingen van de privacywetgeving. Inwoners zullen we stapsgewijs uitgebreider en vollediger informeren over de gegevensverwerking door de gemeente. De privacyverklaring breiden we uit. Daarnaast trainen we medewerkers periodiek in informatieveilig en privacybewust handelen.

Collegeonderzoeken 2025

- ▶ Op grond van artikel 213a Gemeentewet zijn we verplicht periodiek onderzoek te doen naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde bestuur en hierover verantwoording af te

leggen aan de raad. Het gaat hier om zelfonderzoek gericht op de uitvoering van het beleid en het functioneren van de gemeentelijke organisatie. De 213a onderzoeken staan los van de instrumenten die de raad zelf tot zijn beschikking heeft waaronder de rekenkamer en controle van de accountant. In 2024 is vastgesteld hoe er invulling wordt gegeven aan deze onderzoeken.

In 2025 gaan de volgende onderzoeken plaatsvinden:

Contractmanagement Sociaal Domein

- ▶ Dit onderzoek geeft antwoord op de vraag hoe de gemeente Westerkwartier het contractmanagement binnen het sociaal domein heeft georganiseerd. Daarnaast wordt gekeken op welke wijze het contractmanagement effectief en efficiënt zou kunnen worden ingevuld en georganiseerd. Hierbij wordt de optie voor een contractenbank verder verkend. Hierbij wordt ook gekeken naar best practices vanuit andere gemeenten die hier al ervaring mee hebben.

Inkoop lokale jeugdhulp

- ▶ In het kader van de Hervormingsagenda Jeugd vinden we het belangrijk om inzicht te krijgen hoe onze organisatie er op dit moment voor staat wat betreft de inkoop van jeugdhulp. In 2022 is de gemeente Westerkwartier overgegaan op een hybride model voor de inkoop van jeugdhulp. Dit model biedt de mogelijkheid om zelf jeugdhulpproducten in te kopen voor de lichte vormen van jeugdhulp. Het onderzoek naar de inkoop van lokale jeugdhulp heeft als doel om te analyseren in hoeverre onze organisatie grip en regie heeft op de lokale jeugdhulp. Eerder (in 2023) heeft de Rekenkamer al gezamenlijk met andere rekenkamers in de provincie Groningen een onderzoek uit laten voeren naar de regionale inkoop van jeugdhulp (middelzware en specialistische jeugdhulp).

II Rechtmatigheid

Met ingang van 2023 verklaart het college middels de rechtmatigheidsverantwoording over de rechtmatigheid van de baten, lasten en balansmutaties van de jaarrekening. Dit betekent dat we vaststellen of de drie hiervoor geldende rechtmatigheidscriteria zijn nageleefd:

- ▶ Voorwaarden criterium: de naleving van wet- en regelgeving zoals opgenomen in het normenkader dat op 24 januari 2024 door de gemeenteraad is vastgesteld;
- ▶ Begrotings criterium: het handelen binnen de budgettaire kaders die de gemeenteraad stelt in de begroting en begrotingswijzigingen;
- ▶ Misbruik en Oneigenlijk gebruik criterium: het in voldoende voeren van een beleid om misbruik en oneigenlijk gebruik van overheidsmiddelen te voorkomen.

Als norm voor het rechtmatig handelen is in de [Financiële verordening gemeente Westerkwartier 2023](#) besloten een verantwoordingsgrens van 3% van de totale lasten (inclusief toevoegingen aan reserves).

Over 2025 willen we een goedkeurende rechtmatigheidsverantwoording af geven. Om dit te realiseren wordt verder geïnvesteerd in de interne beheersing. Aandachtspunten voor 2025 zijn:

- ▶ Het verbeteren van de kwaliteit van de inkoopfunctie om onrechtmatigheden te beperken en uitsluitend het gevolg te laten zijn van bewuste en beargumenteerde keuzes binnen de tolerantiegrenzen. Als gevolg van bestaande inkopen moeten we tot en met 2028 rekening houden met lopende onrechtmatigheden.
- ▶ Het versterken van sturing op financiën om in de aankomende jaren de begrotingsonrechtmatigheden te verminderen.

Paragraaf D | Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn externe organisaties waarin de gemeente zowel een bestuurlijk belang als een financieel belang heeft. Het gaat om Gemeenschappelijke Regelingen op grond van de WGR en om deelnemingen in vennootschappen, verenigingen en stichtingen. Onder een bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur van de verbonden partij, of hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de gemeentemiddelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in het geval van faillissement van de verbonden partij en/of als de financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente (dit geldt niet voor deelnemingen in een NV).

Verbonden partijen dienen een publiek, openbaar belang. De gemeente blijft uiteindelijk verantwoordelijk voor het realiseren van de beoogde doelstellingen van de beleidsprogramma's waaraan de verbonden partij in meer of mindere mate een bijdrage levert. De raad heeft een kaderstellende controlerende taak en ziet erop toe dat de verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen in de programma's.

Overzicht verbonden partijen 2025

In het onderstaande overzicht is aangegeven in welke verbonden partijen de gemeente Westerkwartier deelneemt, wat de rechtsvorm is maar ook tot welke programma behoort de verbonden partij. Daaronder volgt per verbonden partij nadere informatie op basis van de meest recentste beschikbare gegevens.

Naam verbonden partij	Hoofdprogramma begroting	Juridische rechtsvorm
1. Veiligheidsregio Groningen (VRG)	1.Veiligheid	Gemeenschappelijke regeling
2. Publieke Gezondheid en Zorg (PG&Z)	7. Volksgezondheid en Milieu	Gemeenschappelijke regeling
3. Centrum Beschermd Wonen Groningen	6. Sociaal domein	Gemeenschappelijke regeling
4. Publiek Vervoer Groningen Drenthe	6. Sociaal domein	Gemeenschappelijke regeling
5. Afvalbeheer Regio Centraal Groningen	7. Volksgezondheid en Milieu	Gemeenschappelijke regeling
6. Afvalsturing Friesland NV (Omrin)	7. Volksgezondheid en Milieu	Gemeenschappelijke regeling
7. Omgevingsdienst Groningen	7.Volksgezondheid en Milieu	Gemeenschappelijke regeling
8. Eems Dollard Regio	o. Bestuur en ondersteuning	Gemeenschappelijke regeling
9. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	o. Bestuur en ondersteuning	NV
10. Enexis	o. Bestuur en ondersteuning	NV/BV
11. Waterbedrijf Groningen	o. Bestuur en ondersteuning	NV

Naam	Veiligheidsregio Groningen
Vestigingsplaats	Groningen
Openbaar belang	Brandweezorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, rampenbestrijding en crisisbeheersing, bevolkingszorg, melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer.
Bestuurlijk belang	Burgemeester is lid van het algemeen bestuur.
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen
Financieel belang 2025	€ 4.798.500
Verandering in belang	Geen
Omvang eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2023: € 1.740.000 Einde 2023: € 3.333.000
Omvang vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2023: € 26.659.000 Einde 2023: € 27.038.000
Financieel resultaat 2025	Het voorlopige resultaat bedraagt € 0
Beleidsvoornemens	Strategisch huisvestingsplan (kazernes regio), huisvesting stedelijk gebied (vervanging locatie Sontweg, gezamenlijk met GGD), informatieveiligheid en cybercrime
Risico	Volledige aansprakelijkheid voor financiële nadelen
Overige informatie	De ingangsdatum van de Omgevingswet was 1 januari 2024. Deze wet betekent een enorme verandering omdat gemeenten en VRG op een andere manier zullen moeten omgaan met beleid, plannen, advisering en besluitvorming. Diverse autonome ontwikkelingen kunnen tot meerkosten leiden: verloop van vrijwilligers, duurzaamheid, landelijke harmonisatie van regelingen en collectieve opgaven.

Naam	Publieke Gezondheid en Zorg								
Vestigingsplaats	Groningen								
Openbaar belang	Bescherming en bevorderingen van de gezondheid van de bevolking, rampenbestrijding en crisisbeheersing het (doen) organiseren van zorg aan de bevolking.								
Bestuurlijk belang	Wethouder is lid van het algemeen bestuur.								
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen								
Financieel belang 2025	In onderstaande tabel staat de opbouw van de inwonersbijdrage:								
	<table border="1"> <tbody> <tr> <td>Gezond en veilig opgroeien</td> <td>€ 1.721.808</td> </tr> <tr> <td>Gezondheid beschermen en bevorderen</td> <td>€ 321.447</td> </tr> <tr> <td>Adviseren over gezonde wijken, dorpen en steden</td> <td>€ 179.310</td> </tr> <tr> <td>Totaal</td> <td>€ 2.222.565</td> </tr> </tbody> </table>	Gezond en veilig opgroeien	€ 1.721.808	Gezondheid beschermen en bevorderen	€ 321.447	Adviseren over gezonde wijken, dorpen en steden	€ 179.310	Totaal	€ 2.222.565
Gezond en veilig opgroeien	€ 1.721.808								
Gezondheid beschermen en bevorderen	€ 321.447								
Adviseren over gezonde wijken, dorpen en steden	€ 179.310								
Totaal	€ 2.222.565								

Daarnaast is er een bijdrage verschuldigd aan de Regionale Inkooporganisatie Groningen Gemeenten (RIGG). Deze bedraagt voor 2025 € 356.355.

Op het moment van schrijven wordt gewerkt aan het ontvlechten van de GR PG&Z en de RIGG per 1 januari 2025. Dit betekent dat de RIGG overgaat naar een aparte, nieuwe centrumregeling. Omdat de financiële gevolgen hiervan nog onduidelijk zijn, is de RIGG integraal in dit belang verwerkt.

Verder wordt er voor 2025 een dienstverleningsovereenkomst (DVO) gesloten. Hierin worden aanvullende afspraken gemaakt voor facultatieve dienstverlening en bijbehorende vergoeding.

Verwachte verandering in belang

Geen

Verwachte omvang eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar

Begin 2025: € 1.975.000

Einde 2025: € 1.698.000

Verwachte omvang vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar

Begin 2025: € 35.096.000

Einde 2025: € 35.096.000

Verwacht financieel resultaat begrotingsjaar

€ 159.000 negatief

Beleidsvoornemens

Inhoudelijke thema's:

- ▶ Uitvoering Meerjarenagenda Publieke Gezondheid 2023-2026
- ▶ Versterking infectieziektepreventie – vaccinatievoorziening – pandemische paraatheid
- ▶ Doorontwikkeling JGZ
- ▶ JGZ Preventieagenda
- ▶ Beleidsvisie seksuele gezondheid (gezondheidsbeschermende en gezondheidsbevorderende maatregelen)
- ▶ Preventie seksuele intimidatie en seksueel geweld
- ▶ Toekomst forensische geneeskunde; samenwerking 3Noord
- ▶ Gezonde fysieke leefomgeving; Omgevingswet – klimaatverandering – energietransitie
- ▶ Versterking kennis en adviesfunctie van de GGD op thema's die gemeenten als prioritair hebben aangegeven
- ▶ Aardbevingen en gezondheid
- ▶ Participatie in regionale netwerken, zoals Gezondheidsoverleg Groningen en Regionaal Platform Omgevingswet
- ▶ Resultaten Corona Gezondheidsmonitor bij jongvolwassenen (16-25 jaar)
- ▶ Resultaten Gezondheidsmonitor Volwassenen & Ouderen
- ▶ Integrale aanpak van interventies en programma's, zoals Kansrijke Start, Nu Niet Zwanger, Regionaal Netwerk Rookvrij Opgroeien Groningen, Jong Leren Eten, Gezonde School,

(Groninger) JOGG, Opgroeien in een kansrijke omgeving (OKO), Ik pas, Nix-18.

- ▶ Mentale gezondheid
- ▶ Programma Hoog Specialistische Jeugdhulp
- ▶ Bovenregionale samenwerking en inkoop/contractering (2 of 3 Noord)
- ▶ Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming
- ▶ Hervormingsagenda
- ▶ Advisering en ondersteuning regio vanuit een regionale strategische netwerkorganisatie
- ▶ Doorontwikkelen contractmanagement en -beheer
- ▶ Regionale monitoring ten behoeve van de Groninger gemeenten
- ▶ Ondersteuning regio inzake landelijke ontwikkelingen (impact op lokale, regionale en bovenregionale (landelijke) inkoop)

Risico

Volledig aansprakelijk voor de financiële nadelen

Overige informatie

-

Naam	Centrumregeling beschermd Wonen, opvang en inloopvoorziening GGZ Groningen
Vestigingsplaats	Groningen
Openbaar belang	Taken en bevoegdheden van de regiogemeenten vanuit de Wmo op het gebied van beschermd wonen, de inloop GGZ en de begeleiding maatschappelijke opvang (MO) en vrouwenopvang (VO) door mandaat en volmacht op te dragen aan de centrumgemeente (=gemeente Groningen).
Bestuurlijk belang	Er is bestuurlijk overleg van deelnemende gemeenten, in de vorm van een Op Overeenstemming Gericht Overleg (BOOGO). Het betreft een lichte gemeenschappelijke regeling, zonder eigen bestuur en zonder een eigen uitvoeringsorganisatie.
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen.
Financieel belang	MO/VO: Bijdrage van € 400.000 (concept begroting) Beschermd Wonen: Uitgegaan van nulresultaat Gemeente Groningen ontvangt als centrumgemeente de rijksmiddelen en betaald bijbehorende lasten. Het uiteindelijke resultaat wordt over alle deelnemende gemeenten verdeeld op basis van het aantal inwoners per gemeente. Voor gemeente Westerkwartier gaat het om afgerond 10%.
Verwachte verandering in belang	Niet van toepassing.
Omvang eigen vermogen begin en einde jaar	Niet van toepassing

Omvang vreemd vermogen begin en einde jaar	Niet van toepassing
Verwacht financieel resultaat begrotingsjaar	MO/VO: € 3,7 miljoen nadeel (concept begroting) Beschermd Wonen: € 0,7 miljoen voordeel (concept begroting) De definitieve begroting van Beschermd Wonen/MO en VO is op moment van opstellen begroting nog niet beschikbaar.
Beleidsvoornemens	Per 1 juli 2021 is de gemeente Westerkwartier verantwoordelijk voor de uitvoering voor de Toegang van Beschermd Wonen. De gemeente Westerkwartier ontvangt maandelijks een voorschot bedrag van de centrumgemeente Groningen voor de uitvoering hiervan. Aan het eind van het jaar wordt gekeken of de voorschotten toereikend zijn of niet. Het verschil wordt gecompenseerd door de centrumgemeente. Met ingang van 2023 is de nieuwe inkoop van Beschermd Wonen van toepassing. Daarnaast is er vanuit de centrumregeling voor 2024 budget beschikbaar gesteld aan de gemeenten om verder in te zetten op de lokale opgaven. De komende jaren blijven we inzetten op de transformatie van Beschermd Wonen naar Beschermd Thuis. Daarnaast speelt dat het Rijk van plan is de taken en middelen voor Beschermd Wonen geleidelijk overhevelt van de centrumgemeenten naar de individuele gemeenten. Daarbij speelt ook het Woonplaatsbeginsel. Het exacte tijdsplan is nog onduidelijk. De VNG pleit bij de staatssecretaris nog steeds voor een snelle invoering.
Risico	De invoering van het woonplaatsbeginsel en het daarmee samenhangend nieuw verdeelmodel was opnieuw uitgesteld. Het nieuwe tijdsplan is nog onduidelijk.
Overige informatie	De regiogemeenten hebben een aantal taken bij de gemeente Groningen belegd. Dit staat beschreven in de gewijzigde centrumregeling. Voor de uitvoeringskosten is een percentage afgesproken. Jaarlijks wordt bepaald of dit nog voldoende is of dat de gemeente Groningen met minder toe kan.

Naam	Publiek Vervoer Groningen Drenthe
Vestigingsplaats	Assen
Openbaar belang	Publiek Vervoer Groningen Drenthe wil een optimaal vervoersnetwerk creëren, dat betaalbaar en toekomstbestendig is, waarbij duurzaam gebruik wordt gemaakt van alle vervoersmiddelen. Zodat alle inwoners naar hun werk of school kunnen gaan en/of deel kunnen nemen aan het sociaal leven.
Bestuurlijk belang	Wethouder is lid van het bestuur van Publiek Vervoer. Hierbij is er sprake van een zogeheten bedrijfsvoeringsorganisatie (ook wel: GR-light genoemd). Dit betekent dat bepaalde taken van de

	deelnemers zijn overgedragen aan het uitvoerend team Publiek Vervoer.
Deelnemende partijen	Alle gemeenten van de provincie Groningen en Drenthe en het OV-Bureau Groningen-Drenthe.
Financieel belang 2024	Ons aandeel in de financiële bijdrage bedraagt 4,23%. Voor 2025 gaat het om een bijdrage van € 66.949 (inclusief BTW).
Verwachte verandering in belang	-
Omvang eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2025: € 63.000 (exclusief bestemmingsreserve) Einde 2025: € 66.000
Omvang vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2025: € 45.000 Einde 2025: € 45.000
Verwacht financieel resultaat begrotingsjaar	€ 1.264
Beleidsvoornemens	De uitwerking voor de nieuwe aanbesteding vanaf 1 augustus 2026 zullen in 2025 afgerond worden. 2025 staat enerzijds in het teken van de aanbesteding en going concern in de uitvoering. Anderzijds gaat Publiek Vervoer samen met de gemeenten verder met de doorontwikkeling van het vervoerssysteem tot een integraal systeem waarbij openbaar vervoer en publiek vervoer steeds meer met elkaar verweven worden.
Risico	Volledig aansprakelijkheid voor financiële nadelen van de uitvoeringsorganisatie
Overige informatie	-

Naam	Afvalbeheer Regio Centraal Groningen
Vestigingsplaats	Groningen
Openbaar belang	Behartigen van de belangen van preventie en het op milieu hygiënisch verantwoorde wijze beheren van (afval)stoffen afkomstig uit de gemeenten in de regio centraal Groningen, het bevorderen van de overheidsinvloed op de sturing van afvalstoffen, het ketenbeheer en mogelijke andere milieu- en reinigingstaken. Tot de taken behoren onder meer het exploiteren van een inrichting voor het afvalstoffenbeheer, het inzamelen en transporteren van afvalstoffen en het afsluiten van afvalverwerkingscontracten.
Bestuurlijk belang	De wethouder is lid van het algemeen bestuur.
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen, Gemeente Het Hogeland en de gemeente Westerkwartier.
Financieel belang 2023	Gemeenten betalen een vergoeding voor de afgenomen diensten en de secretariaatskosten van de ARCG worden verdeeld over de aangeboden tonnages restafval. Er wordt gewerkt met een begroting die op nul uitkomt. Bij tekorten dienen de deelnemende gemeenten bij te dragen, of wordt hiervoor de reserve aangesproken. Voor 2024 is een dergelijke bijdrage niet voorzien.

Verwachte verandering in belang	2023/2024 herziening gemeenschappelijke regeling vanwege verwerken rest- en gft afval door Omrin.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2024: € 1.019.000 Einde 2024: € 1.019.000
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2024: € 1.991.000 Einde 2024: € 1.991.000
Verwacht financieel resultaat begrotingsjaar	€ 0
Beleidsvoornemens	In 2024 verwerkt Omrin het restafval en de gft voor de ARCG gemeenten. Omrin gaat in 2024 verder met de plannen voor het bouwen van een vergistings- en composteerinstallatie op het terrein van de ARCG, om deze plannen eind 2024 in uitvoering te brengen. Begin 2024 zal het eindplan voor de ARCG opgeleverd worden. Volledig aansprakelijkheid voor financiële nadelen.
Risico	
Overige informatie	In het kader van de gemeentelijke herindelingen in de provincie Groningen, de hiermee samengaannde beperking van het aantal gemeenten en de toetreding van de ARCG gemeenten tot Omrin wordt de gemeenschappelijke regeling ARCG opgeheven.

Naam	Afvalsturing Friesland NV (Omrin)
Vestigingsplaats	Leeuwarden
Openbaar belang	Behartigen van de belangen van aandeelhouders, preventie en het op milieu hygiënisch verantwoorde wijze beheren van (afval)stoffen afkomstig uit de gemeenten in de regio, het bevorderen van de overheidsinvloed op de sturing van afvalstoffen, het ketenbeheer en mogelijke andere milieu- en reinigingstaken. Tot de taken behoren onder meer het verwerken van restafval en GFT exploiteren van inrichtingen voor het afvalstoffenbeheer, het inzamelen en transporteren van afvalstoffen en het afsluiten van afvalverwerkingscontracten.
Bestuurlijk belang	Wethouder neemt deel aan de Algemene Aandeelhoudersvergadering
Deelnemende partijen	De Friese gemeenten, de Groningse gemeenten Eemsdelta, Groningen, Het Hogeland, Westerkwartier en Westerwolde, de Noord-Veluwsse gemeenten Elburg, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Oldebroek en Putten en NV Irado (Capelle aan den IJssel, Schiedam, Vlaardingen, Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk).
Financieel belang 2023	Waarde van de aandelen
Verwachte verandering in belang	n.v.t.
Omvang eigen vermogen begin en einde 2022	Begin 2022: € 64.757.000 (2024 nnb) Einde 2022: € 70.303.000 (2024 nnb)

Omvang vreemd vermogen begin en einde 2022	Begin 2022: € 113.499.000 (2024 nnb) Einde 2022: € 109.972.000 (2024 nnb)
Financieel resultaat 2022	€ 7.7870.700 (2024 nnb)
Beleidspunten	Omgaan met de nevenuitkomsten van de hoge inflatie. Omgaan met de negatieve neveneffecten van de oorlog in de Oekraïne in relatie tot de grondstoffenmarkt. Verdere inzet aangaande de VANG doelstelling/ circulaire economie. Bouwen gft-vergister/ compostering op ARCG terrein en het verbeteren Dano trommel. Deelnemende gemeenten ondersteunen bij het behalen van de VANG doelstellingen.
Risico	Aansprakelijk tot de hoogte van de waarden van de aandelen
Overige informatie	-

Naam	Omgevingsdienst Groningen
Vestigingsplaats	Veendam
Openbaar belang	Uitvoering van vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein (milieu) voor de deelnemers, waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.
Bestuurlijk belang	Wethouder is lid van het algemeen bestuur
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen en de provincie Groningen
Financieel belang 2024	€ 1.666.000
Verwachte verandering in belang	
Verwachte omvang eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2024: € 320.000 Einde 2024: € 300.000
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2024: € 2.721.000 Einde 2024: € 3.181.000
Verwacht financieel resultaat begrotingsjaar	€ 0
Beleidsvoornemens	We gaan uitvoering geven aan de Omgevingswet. Door de arbeidsmarktkrapte is er een nieuw werkwijze ingevoerd en werken we nog meer risico-gestuurd. Deze werkwijze wordt periodiek geëvalueerd en verder ontwikkeld. Daarnaast worden werkprocessen efficiënter ingericht. Naast de landelijke ontwikkelingen schenken we ook meer aandacht aan toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht.
Risico	Volledige aansprakelijkheid voor financiële nadelen
Overige informatie	-

Naam	Eems Dollard Regio
Vestigingsplaats	Leer, Duitsland
Openbaar belang	Het bevorderen, ondersteunen en coördineren van regionale, grensoverschrijdende samenwerking van de Duitse en Nederlandse deelnemers.
Bestuurlijk belang	Het bestuur vertegenwoordigt circa 100 leden waarbij voornamelijk publiekrechtelijke lichamen uit de provincies Groningen, Drenthe, Fryslân, Ostfriesland, Emsland en Cloppenburg vertegenwoordigd zijn.
Deelnemende partijen	Gemeenten in Noord-Nederland, de Kamers van Koophandel Groningen en Meppel, de streekraad Oost-Groningen, de Regioraad Noord-Groningen, 60 gemeenten in Noord-Duitsland, vier Industrie und Handelskammers, zes Landkreise
Financieel belang	€ 7.096 (bijdrage 2024)
Verwachte verandering in belang	Geen
Verwachte omvang eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	€ 1,0 miljoen (2023)
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	€ 1,5 miljoen (2023)
Verwacht financieel resultaat begrotingsjaar	€ 275.200 (2023)
Beleidsvoornemens	De EDR heeft als voornaamste taak om grensoverschrijdende projecten te stimuleren en Europese subsidies in dat verband te verstrekken.
Risico	Nihil
Overige informatie	-

Naam	Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder, één stem per aandeel.
Deelnemende partijen	Aandelen in handen van provincies en gemeenten
Financieel belang 2025	54.951 aandelen van € 2,50. In totaal 55.690.720 aandelen
Verwachte verandering in belang	Geen

Verwachte omvang eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2023: € 4.615.000 Einde 2023: € 4.721.000 Begroting 2025 niet bekend
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2023: € 107.459.000 Einde 2023: € 110.819.000 Begroting 2025 niet bekend
Verwacht financieel resultaat begrotingsjaar	Over 2023 realiseerde de Bank Nederlandse Gemeenten een nettowinst na belastingen van € 254 miljoen. (2022 € 300 miljoen).
Beleidsvoornemens	Langdurig en duurzame belegging, vergroten van maatschappelijke impact.
Risico	Verlies waarde aandelen
Overige informatie	-

Naam	Enexis
Vestigingsplaats	Den Bosch
Openbaar belang	Enexis beheert het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland aansluitingen van huishoudens, bedrijven en overheden.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder, één stem per aandeel
Deelnemende partijen	Aandelen in handen van gemeenten en provincies
Financieel belang 2025	129.202 aandelen (0,0863% van het totale aandelenpakket)
Verwachte verandering in belang	Nog niet bekend. Enexis is in overleg met het rijk over invulling van de kapitaalbehoefte. Mogelijk wordt gekozen voor rijksparticipatie. Deze optie kan gevolgen hebben voor zeggenschap en dividend.
Verwachte omvang eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2023: € 5.441.000.000 Einde 2023: € 5.320.000.000 Begroting 2025 niet bekend
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2023: € 4.907.000.000 Einde 2023: € 5.140.000.00 Begroting 2025 niet bekend
Financieel resultaat begrotingsjaar	€ 72.000 (2023)
Beleidsvoornemens	De energietransitie heeft een grote investeringsopgave en daaruit voortvloeiende kapitaalbehoefte tot gevolg. Uitgangspunt blijft dat Enexis financieel solide blijft. Met netbeheerders Alliander en Stedin heeft Enexis akkoord bereikt met rijk over het proces voor toekomstige participatie door het rijk als kapitaalbehoefte de huidige mogelijkheden overstijgt.
Risico	Verlies waarde aandelen
Overige informatie	-

Naam	Waterbedrijf Groningen
Vestigingsplaats	Groningen
Openbaar belang	De levering van drinkwater aan woningen en bedrijven in het verzorgingsgebied.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder, één stem per aandeel
Deelnemende partijen	De deelnemende partijen zijn de provincie Groningen en de deelnemende gemeenten in de provincie Groningen.
Financieel belang 2023	26 aandelen
Verwachtverandering in belang	Nee
Verwachte omvang eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2023: € 87,7 miljoen Einde 2023: € 89,3 miljoen
Verwachte omvang vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar	Begin 2023: € 197,2 miljoen Einde 2023: € 209,9 miljoen
Financieel resultaat begrotingsjaar	Resultaat 2023: € 1,6 miljoen
Beleidsvoornemens	Waterbedrijf Groningen keert geen dividend uit
Risico	Geen
Overige informatie	Verlies waarde aandelen
	-

Paragraaf E | Grondbeleid

Het door de gemeente Westerkwartier te voeren grondbeleid vanaf 2024 is vastgelegd in het in april 2024 vastgestelde rapport Grondbeleid 2024-2028, als resultaat van de tussentijdse evaluatie van het Grondbeleid 2021-2025.

Hoofdpijnen van het grondbeleid

Hoofdpijnen van het grondbeleid 2024 – 2028 (geldend vanaf 2024)

De strategie van de gemeente Westerkwartier is situationeel grondbeleid

De gemeente Westerkwartier hanteert een situationeel grondbeleid, dat ruimte laat voor maatwerk en marktwerking. Per locatie dan wel project wordt, conform het afwegingskader (figuur 1 op pagina 11 van het Grondbeleid 2024-2028) de meest adequate vorm van grondbeleid bepaald. De rol die de gemeente op basis van het afwegingskader kan aannemen is: actief, actief-faciliterend of faciliterend. Hierbij kan een actieve / actief-faciliterende rol ook leiden tot een samenwerking met derden.

Dit beleid biedt het college en uw raad meer ruimte voor actiever grondbeleid. Hoewel er nog steeds sprake is van situationeel grondbeleid, heeft de faciliterende basishouding uit het voorgaande grondbeleid plaats gemaakt voor een betrekkelijk eenvoudig afwegingskader voor het te hanteren grondbeleid.

Deze ruimte is nodig voor het behalen van de doelstelling in de woondeal 'Interprovinciale Woondeal Regio Groningen-Assen' gesloten met de minister van Volkshuisvesting & Ruimtelijke Ordening. In de woondeal is afgesproken dat de gemeente Westerkwartier (bruto) 2.417 nieuwbouwwoningen zal realiseren in de periode tot en met 2030.

In het coalitieakkoord gemeente Westerkwartier 2022-2026 heeft het college de wens vastgelegd om een inhaalslag te maken in de woningbouwproductie in de periode tot en met 2026. Bovenop de 250 woningen per jaar uit de woonvisie wil het college graag 150 woningen per jaar extra bouwen om het hoofd te bieden aan de actuele crisis op de woningmarkt. Deze ambitie past binnen de afspraken die in de woondeal zijn gemaakt, die vragen ook om een versnelling van de woningbouw.

Jaarlijkse herziening grondexploitaties

Voor de verantwoording van de grondexploitaties is in het voorjaar van 2023 een Meerjarenprognose Grondexploitaties (MPG) opgesteld, welke samen met deze jaarrekening ter vaststelling is aangeboden aan uw raad. De financiële consequenties van de grondcomplexen en welke risico's er zijn worden hierin duidelijk weergegeven.

Het beeld per grondexploitatie is als volgt:

Omschrijving (bedragen in €, + is nadelig)	Boekwaarde 31-12-2023	Nog te maken			Resultaat	
		Kosten	Opbrengsten	Rente	EW per 31-12	NCW per 1-1
Roblespark Grootegast	926.729	1.489.968	2.879.502	69.021	-393.783	-363.814
Kroonsfeld, Oldekerk	-88.419	85.682	0	-2.210	-4.947	-4.850
Oostindie	-391.863	2.822.566	180.643	-45.716	2.295.776	2.206.688
Leeksterveld	5.345.879	7.407.777	15.806.567	457.323	-2.595.589	-2.259.708
Zevenhuizen-Oost	-9.727	1.570.756	877.606	29.407	712.830	671.743
Oostindie Zuid	-756.546	7.277.336	6.526.826	-300.351	-306.387	-277.507
Alberdaheerd II	-1.159.711	841.797	0	-60.950	-378.865	--357.027
Klieflocatie, Ezinge	6.675	171.773	142.880	2.077	37.645	36.184
Tussen de Gasten	2.097.009	3.670.206	4.935.854	308.314	1.139.675	1.012.026
Oostergast	3.826.030	1.983.032	5.715.851	246.652	339.863	313.998
Marheem	0	522.351	540.000	6.074	-11.575	-10.908
Totaal	9.796.057	27.843.244	37.605.729	801.073	834.644	966.824

De prognoses op basis waarvan deze cijfers tot stand zijn gekomen, zijn begin 2024 opgesteld. Inmiddels hebben we ons een beeld gevormd van het eerste half jaar en kunnen we constateren dat de kavelafname conform verwachting verloopt.

Parameters

De gehanteerde parameters in de grondexploitaties zijn als volgt:

- ▶ Rente 2,5 %
- ▶ Discontovoet 2,0 %
- ▶ Kostenstijging 2% per 1-1-24
3,0% voor 2024
2,5 % voor 2025
2,0 % voor 2026 e.v
- ▶ Opbrengstenstijging 1 %

Winstneming

De BBV schrijft een vaste methode van winstnemen voor, namelijk de POC methode (Percentage of Completion). Dit betekent in het kort dat voor winstgevendende grondexploitaties een 'zekere' winst genomen moet worden op basis van de financiële voortgang van het project (% gerealiseerde kosten * % gerealiseerde opbrengsten * geraamde winst). De in het verleden eventueel reeds genomen winsten worden van de berekende 'zekere' winst afgetrokken. Ook voorziene risico's kunnen van dit resultaat worden afgetrokken, mits deze goed zijn onderbouwd.

In 2024 verwachten we winst te kunnen nemen op de projecten Alberdaheerd II, Oostindie Zuid en mogelijk Caspar de Roblespark.

Verliesvoorzieningen

Voor de projecten waar sprake is van een verwacht negatief resultaat is een verliesvoorziening gevormd. Het gaat om de volgende grondexploitaties:

Omschrijving (bedragen in €, + is nadelig)	BW 31-12-2022	Voorziening 31-12-2022
Oostindie	-391.863	2.206.688
Zevenhuizen-Oost	-9.727	671.743
Klieflocatie, Ezinge	6.675	36.184
Tussen de Gasten	2.097.009	1.012.026
Oostergast	3.826.030	313.998
Totaal		4.240.639

Risico's in de grondexploitaties

Binnen de MPG (Meerjaren Prognose Grondexploitaties) worden de financiële effecten van de risico's in de grondexploitaties in beeld gebracht. Voor alle grondexploitaties is een gevoeligheidsanalyse opgesteld op basis van een aantal parameters. Wat gebeurt er als de rente met bijvoorbeeld 0,5% stijgt of daalt? Wat gebeurt er als kosten voor het woonrijp maken met 10% stijgen of dalen? De volgende parameters zijn doorgerekend:

Gevoeligheidsanalyse Speiding	gevolg		
	voordelig	waarschijnlijk	nadelig
1. Rentestand	1,5%	2,5%	3,5%
2. Kostenstijging	1,5%	3,0%	4,5%
3. Opbrengstenstijging	2,5%	1,0%	-0,5%
4. Kostenraming verwerving, sloop en milieu	-5%	conform grex	1%
5. Kostenraming bouwrijp en woonrijp	-10%	conform grex	10%
6. Kostenraming plankosten	-2%	conform grex	8%
7. Opbrengstenraming verkopen	3%	conform grex	-3%
8. Opbrengstenraming overige opbrengsten	10%	conform grex	-10%
9. Tempo kosten & opbrengsten	2 jaar opbrengsten vervroegen	conform grex	2 jaar opbrengsten vertragen
	2 jaar kosten vervroegen	conform grex	2 jaar kosten vertragen

De financiële consequenties hiervan zijn opgenomen in de paragraaf Weerstandvermogen en risicobeheersing.

Grondprijzen

Woningbouwkavels en bedrijventerreinen

Zoals in het Grondbeleid 2024-2028 wordt vermeld, stelt het college jaarlijks een grondprijzenoverzicht vast, met daarin de kavelprijzen van de gemeentelijke grondexploitaties.

De verkoopprijs van kavels buiten grondexploitaties wordt bepaald naar aanleiding van een taxatie.

Snippergroen

Een groot gedeelte van het gemeente-eigendom bestaat uit wegen, bermen en openbaar groen en heeft dan ook een publieke functie. Soms kunnen gedeelten van bermen of openbaar groen worden afgestoten, omdat deze functie vervalt. Er is dan sprake van "snippergroen". Het beleid voor snippergroen is uitgewerkt in de beleidsnota gemeentegrond/snippergroen 2023. Deze nota is op 19 december 2023 door het college vastgesteld en per 1 januari 2024 in werking getreden.

In hoofdlijnen zijn in de nota de volgende onderwerpen opgenomen:

1. *Toetsingscriteria bij aanvragen voor koop, huur of bruikleen gemeentegrond*
Er zijn criteria opgesteld waaraan aanvragen van inwoners voor het kopen, huren of in bruikleen nemen van gemeentegrond worden getoetst. Hiermee kunnen dergelijke aanvragen op een uniforme en transparante wijze worden afgehandeld.
2. *Bestaande huur- en bruikleenovereenkomst gemeentegrond*
Percelen gemeentegrond /snippergroen die worden gebruikt op basis van een bestaande huur- of bruikleenovereenkomst (aangegaan door de voormalige gemeenten), worden zoveel mogelijk actief te koop aangeboden. Indien gemeentegrond niet voor verkoop in aanmerking komt of als de huurder/bruiklenner niet tot aankoop wil overgaan, dan wordt in geval van huur een nieuwe huurovereenkomst aangegaan. Bruikleenovereenkomsten worden omgezet in een huurovereenkomst. Door toepassing van uniforme huurprijzen en voorwaarden, worden bestaande overeenkomsten zoveel mogelijk geharmoniseerd.
3. *Niet geregistreerd grondgebruik*
Indien wordt geconstateerd dat inwoners grond van de gemeente in gebruik hebben genomen zonder dat daarover (schriftelijke) afspraken zijn gemaakt, wordt zoveel mogelijk geprobeerd de feitelijke- en kadastrale situatie met elkaar in overeenstemming te brengen. In de beleidsnota is beschreven op welke wijze dit "niet geregistreerd grondgebruik" wordt opgepakt en welke instrumenten de gemeente daarvoor kan inzetten.

Tijdelijk beheer

- ▶ Tijdelijk beheer van gemeentelijk (grond)eigendom kan worden toegepast indien grond en/of vastgoed is aangekocht met als doel op termijn te worden ontwikkeld.
- ▶ Gemeente gaat zeer terughoudend om met het aangaan van huur-, of bruikleenovereenkomsten bij nieuwe aanvragen voor het gebruik van snippergroen. Het verkopen van deze percelen heeft hierbij de voorkeur. Dat geldt ook voor percelen snippergroen die reeds in gebruik zijn op basis van een bestaande huur- of bruikleenovereenkomst.
- ▶ Voor grotere percelen (> 1.000 m²) die de gemeente voorlopig niet nodig heeft is ter overbrugging bruikleen/pacht/verhuur wél mogelijk, totdat de gemeente de gronden zelf weer nodig heeft.
- ▶ Bij de verhuur/verpachting van (landbouw)gronden wordt tevens beoordeeld in hoeverre het mogelijk is maatregelen op te nemen ter stimulering van biodiversiteit.

Paragraaf F | Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In deze paragraaf wordt ons weerstandsvermogen toegelicht. Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate de gemeente financiële tegenvallers kan opvangen, zonder dat de beleidsuitvoering in gevaar komt. Het weerstandsvermogen wordt bepaald door een relatie te leggen tussen de weerstandscapaciteit (de middelen die beschikbaar zijn om niet begrote kosten te dekken) en de risico's die de gemeente loopt en waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen (benodigde weerstandscapaciteit).

De ratio weerstandsvermogen is de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit. Voor 2025 voldoet onze ratio weerstandsvermogen aan onze streefnorm. We hebben € 31,1 miljoen aan weerstandscapaciteit beschikbaar. We hebben onze risico's geactualiseerd en deze zijn qua omvang licht gestegen. Door de risico's is er € 12,2 miljoen aan weerstandscapaciteit nodig. Het benodigde bedrag ligt 6,5% procent hoger dan bij het vorige actualisatiemoment in de jaarrekening 2023. De ratio weerstandsvermogen ligt op 2,6 en is daarmee volgens de weerstandsnormen van het coelo uitstekend.

We verwachten overigens dat deze ratio de komende jaren daalt. Enerzijds door stijging van de risico's, anderzijds door daling van het weerstandsvermogen. Ook heeft onze accountant onlangs aangegeven in zijn accountantsverslag bij de jaarrekening 2023 dat onze risico-inschatting van circa € 12 miljoen aan de lage kant is en dat deze meer richting de € 15 miljoen zou moeten zijn. We zijn van plan om hier de komende tijd aandacht aan te besteden.

In het vervolg van deze paragraaf lichten we de beschikbare weerstandscapaciteit en de geactualiseerde risico's met benodigde weerstandscapaciteit toe.

Beschikbare weerstandscapaciteit

We beschouwen tot onderdeel van onze beschikbare weerstandscapaciteit de algemene reserve, de post onvoorzien en onbenutte belastingcapaciteit behoren.

Wanneer het berekende gemiddelde OZB-tarief voor een gemeente lager is dan het percentage voor toelating tot artikel 12¹ is er in principe sprake van een onbenutte belastingcapaciteit. Onze adviseur Pauw berekent onze onbenutte belastingcapaciteit 2024 op € 1.300.000.

Op basis van de begroting is de beschikbare weerstandscapaciteit als volgt:

Weerstandscapaciteit (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Algemene reserve beschikbaar	29.702
Post onvoorzien	125
Onbenutte belastingcapaciteit	1.300
Beschikbare weerstandscapaciteit	31.127

¹ Als een gemeente over lange tijd grote financiële tekorten op de begroting heeft, dan kan die gemeente om extra geld uit het gemeentefonds vragen. De gemeente levert haar financiële zelfstandigheid voor een deel in en krijgt een zogenoemde Artikel 12-status. Voorwaarde voor toelating is dat gemeenten hun belastingcapaciteit goed benutten.

De stand van de algemene reserve was op 31 december 2023 € 25.385.000. Hieronder zijn de ontwikkelingen daarop samengevat welke leiden tot het deel algemene reserve dat beschikbaar is voor weerstandscapaciteit.

Stand algemene reserve (bedragen x € 1.000)	Bedrag
Algemene reserve 31 dec 2023	25.385
Resultaat 2023	7.074
Dorpshuis Middag Humsterland Bijdrage	-1.050
VRG	-238
Dekking saldo 2025	<u>-1.469</u>
Stand	29.702

Resultaat 2023 en resultaatbestemming daarvan

Het jaarrekeningresultaat 2023 was € 11,1 miljoen positief. Hiervan hebben we € 4,0 miljoen bestemd. Per saldo hebben we bij de jaarrekening 2022 € 7,1 miljoen aan de algemene reserve toegevoegd.

Weerstandsnorm

Bij de beoordeling van het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van de tabel die door Coelo, NAR (Nederlands Adviesbureau Risicomanagement) en Universiteit Twente is ontwikkeld. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio. Onderstaand staat de betekening bij de verschillende ratio's:

Weerstandsnorm ratio	Betekenis		
>2,0	Uitstekend		De tabel geeft aan wanneer actie nodig is. Concreet betekent dat, indien het weerstandsvermogen matig of lager is, het streven is om in maximaal vier jaren (dit is de begroting plus de meerjarenraming) weer op het gewenste niveau van
1,4 – 2,0	Ruim voldoende		
1,0 – 1,4	Voldoende		
0,8 – 1,0	Matig		
0,6 – 0,8	Onvoldoende		
< 0,6	Ruim onvoldoende		

Streefwaarde, geen actie nodig

Actie nodig

'voldoende' te komen.

Inventarisatie risico's en benodigde weerstandscapaciteit

De risico's zijn geïnventariseerd en geclusterd. Hieronder treft u een opsomming van risico's aan. Door middel van een symbool is aangegeven of een risico groter, kleiner of gelijk gebleven is ten opzicht van de voorgaande paragraaf weerstandsvermogen.

- Risico groter
- Risico gelijk
- Risico kleiner

Omschrijving risico (bedragen x € 1.000)	Risico
<p>Algemene uitkering uit het gemeentefonds</p> <p>De algemene uitkering is de belangrijkste inkomstenbron van gemeenten. Er spelen twee risico's: ten eerste een te hoge inschatting en ten tweede een stelselaanpassing (herijking) van het gemeentefonds.</p> <p><i>Te hoge inschatting van de ontvangsten</i></p> <p>De hoogte hangt af van kenmerken (maatstaven) zoals aantal inwoners. Voor elke maatstaf ontvangen gemeenten geld. Daarnaast is het accres van belang: macro-economische ontwikkelingen en beleidsvoornemens van het rijk zorgen voor wijzigingen van het te ontvangen bedrag. De mei-, september- en decembercirculaire zorgen voor wijzigingen van de te ontvangen bedragen. Daarnaast kan de actualisatie van de maatstaven ook leiden tot aanpassingen van de algemene uitkering.</p> <p>Het risico van te hoog geraamde inkomsten ramen we op 1% van de algemene uitkering van het gemeentefonds. Dit percentage is gebaseerd op een analyse van de historische verschillen tussen raming en realisatie van de algemene uitkering. De algemene uitkering (exclusief decentralisatie-uitkeringen) bedraagt in 2025 volgens de meicirculaire 2024 € 140 miljoen. Het risicobedrag komt dan neer op € 1.400.000.</p> <p><i>Stelselaanpassing (herijking) van het gemeentefonds</i></p> <p>In de meicirculaire 2022 is een nieuw verdeelstelsel verwerkt. Voor Westerkwartier is in verband met de herijking een achteruitgang van € 2,4 miljoen (€ 37,50 per inwoner) verwerkt in de begroting.</p> <p>Mogelijk komt er een vervolg van het ingroeipad. Er zijn onderzoeken uitgevoerd en er worden voorstellen ontwikkeld. De bedragen voor 2026 en verder zijn afhankelijk van de besluitvorming naar aanleiding van die evaluatie.</p>	<p>1.400</p>
<p>Sociaal Domein</p> <p><i>Wmo/Jeugd:</i></p> <p>De budgetten Wmo en Jeugd staan onder druk. We helpen steeds meer mensen, bijvoorbeeld binnen de Wmo door een steeds ouder wordende bevolking. We gaan er voorlopig vanuit dat we hiervoor aanvullende middelen van het rijk ontvangen om de daadwerkelijke kostenstijging door vergrijzing op te vangen.</p> <p>Ook is er sprake van meer vraag naar jeugdhulp. In 2023 heeft dit geleid tot overschrijding van het budget en bij de tweede bestuursrapportage 2024 wordt voorgesteld het budget incidenteel met € 2 miljoen te verhogen. Ondanks invoering van de maatregelen uit de Hervormingsagenda Jeugd zien we op dit moment niet dat dit leidt tot besparingen. We vinden dat autonome groei voor risico van het rijk is en dat extra uitgaven voor rekening van het rijk moeten komen, maar hebben hierover geen zekerheid.</p> <p>Voor de bepaling van het risicobedrag wordt een percentage van 5% ten opzichte van het budget Wmo (met name HH/BG^[1]) en Jeugd gehanteerd. Afgerond is dit een bedrag van € 2,0 miljoen.</p>	<p>2.500</p>

[1] HH/BG: Hulp bij het huishouden / Begeleiding

Participatiewet

Gemeente Westerkwartier ontvangt van het rijk een gebundelde uitkering (BUIG) voor het bekostigen van de uitkeringen in het kader van de Participatiewet, oudere werklozen (IOAW, IOAZ) en levensonderhoud startende ondernemers (Bbz 2004) en voor de inzet van loonkostensubsidie. Indien er sprake is van een groot tekort op de BUIG-uitkering, kan er een beroep worden gedaan op de vangnetregeling. Ook hier wordt gerekend met een risicopercentage van 5%. Afgerond is het risicobedrag € 0,5 miljoen.

Het risico Sociaal domein wordt daarmee € 2,5 miljoen; dat is € 0,5 miljoen hoger dan bij de jaarrekening 2023.

Grondexploitaties

4.007

Binnen de MPG (Meerjaren Prognose Grondexploitaties) worden de financiële effecten van de risico's in de grondexploitaties in beeld gebracht. Voor alle grondexploitaties is een gevoeligheidsanalyse opgesteld op basis van een aantal parameters. Wat gebeurt er als de rente met bijvoorbeeld 1 % stijgt of daalt? Wat gebeurt er als kosten voor het woonrijp maken met 10% stijgen of dalen? In de paragraaf Grondbeleid zijn deze parameters nader omschreven.

Binnen de MPG (Meerjaren Prognose Grondexploitaties) worden de financiële effecten van de risico's in de grondexploitaties in beeld gebracht. Voor alle grondexploitaties is een gevoeligheidsanalyse opgesteld op basis van een aantal parameters. Wat gebeurt er als de rente met bijvoorbeeld 1 % stijgt of daalt? Wat gebeurt er als kosten voor het woonrijp maken met 10% stijgen of dalen? In de paragraaf Grondbeleid zijn deze parameters nader omschreven.

Afgelopen jaren hadden we te maken met het begin van een oorlogssituatie in Oekraïne waarvan we de gevolgen moeilijk konden voorspellen. Vorig jaar is reeds duidelijk geworden dat dit heeft geleid tot fors gestegen energielasten, wat een belangrijke oorzaak is van de gestegen bouwrijzen. Dit heeft zowel invloed op stijging van de kosten om een project bouw- en woonrijp te maken, als de residuele waarde van de grond. Immers, wanneer het bouwen van een woning duurder wordt, maar dit niet doorberekend kan worden in de verkoopprijs van de woning, daalt de (residuele) waarde van de grond. Deze stijging is inmiddels gestabiliseerd en beter in te schatten. De ontwikkeling van de component lonen is nu de belangrijkste onzekerheid. Daarom is er voor gekozen om de parameters van voorgaand jaar te handhaven. In de paragraaf Grondbeleid is de gehanteerde gevoeligheidsanalyse opgenomen.

De som van de nadelen worden beschouwd als de algemene economische risico's, die samen met de project specifieke risico's het totale risicoprofiel van het project vormen. Het totaal hiervan bedraagt € 7,6 miljoen. Hiervan kan een deel worden gedekt uit winstverwachtingen van de financieel voordelige grondexploitaties. Het restant van het risicobedrag van € 4,0 miljoen dient afgedekt te worden in het weerstandsvermogen.

Programma huisvesting

600

Er kunnen tegenvallers optreden die het Programma en de buffers overstijgen ofwel de scope van het programma overstijgen. Mogelijke risico's als extra

inventariskosten, tegenvallende verkopen gebouwen die we verlaten, vertraging, verder stijgende prijzen etc. Binnen het programma huisvesting is een post onvoorzien opgenomen in de ramingen. Uit recent onderzoek blijkt dat de investeringsomvang naar verwachting toch significanter wordt dan eerder geraamd. Mogelijk leidt dit tot een extra kapitaallast van € 600.000 structureel. Bij de jaarrekening 2023 schatten we dit risico op € 100.000.

Gewaarborgde geldleningen 259

In totaal staan we € 191,2 miljoen garant voor woningbouwverenigingen, nationale hypotheekgarantie en (zorg)instellingen.

De (gedeeltelijke) garantstelling van ca. € 69,2 miljoen voor een tijdige betaling van rente en aflossing van leningen door woningbouwcorporaties wordt qua risico op nihil ingeschat, aangezien deze leningen zijn verstrekt onder garantie van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Daarnaast zijn er garanties, ca. € 109 miljoen, afgegeven in het kader van de NHG (Nationale Hypotheek Garantie). Ook dit risico wordt als nihil ingeschat.

De overige garantstellingen zijn afgegeven t.b.v. zorg (o.a. Het Hooge Heem) en andere stichtingen (o.a. St. Visvliet). De totale schuld bedroeg op 31 december 2023 circa € 12,9 miljoen. Het risico hiervan ramen we op 2%.

Gemeenschappelijke regelingen 258

Het risico van gemeenschappelijke regelingen is dat er een hogere bijdrage wordt gevraagd voor de afgesproken werkzaamheden. Tekorten bij een gemeenschappelijke regeling worden verrekend bij de deelnemende partijen. De belangrijkste gemeenschappelijke regelingen zijn de Veiligheidsregio, Publieke Gezondheid & Zorg en de Omgevingsdienst. De totale bijdrage aan deze drie regelingen is ca € 8,6 miljoen.

Overzicht bijdragen grote regelingen in de begroting 2025:

Veiligheidsregio:	€ 4,8 miljoen
Publieke gezondheid en zorg:	€ 2,2 miljoen
Omgevingsdienst	<u>€ 1,6 miljoen</u>
Totaal	€ 8,6 miljoen

Bij andere regelingen gaat het om (veel) kleinere bedragen.

Het risico op een hogere bijdrage ramen we op 3% van € 8,6 miljoen. Doordat deze omvang daalt, daalt ook het risico.

Eigenrisicodrager personeel voor ziekte en werkloosheid 490

Gemeente Westerkwartier is voor haar personeel eigenrisicodrager t.a.v. ziekte en werkloosheid. Het risicobedrag ramen we op 1% van de loonsom van circa € 49 miljoen.

Juridische claims 0

Naar aanleiding van procedures waarin de gemeente Westerkwartier verwickeld is bestaat het risico dat de invorderingen (gedeeltelijk) worden gehonoreerd. In

december 2023 heeft Sportcentrum Leek BV een juridische procedure tegen de gemeente aanhangig gemaakt wegens gesteldelijk onrechtmatig handelen, bestaande uit de niet-naleving van normen uit de Mededingingswet (Wet Markt en Overheid). De claim is deze zomer afgehandeld.

Indexatie

2.000

De prijzen van goederen en diensten waren in september 2024 3,5% hoger dan in september 2023. In 2022 was de inflatie 10%; de tijd van grote prijsstijgingen lijkt voorbij. Hoge inflatie heeft grote gevolgen voor onze budgetten. In onze begroting hebben we indexatie verwerkt zoals toegelicht bij onze technische uitgangspunten. Het is onzeker of de verwerkte bedragen voldoende zijn gecompenseerd. Onzekere componenten zijn bijvoorbeeld energiekosten en kosten voor het beheer en onderhoud van gebouwen, wegen en groen. De hogere loonkosten zijn van invloed op inhuurtarieven. De sterk gestegen bouwkosten hebben mogelijk effect voor de vastgestelde investeringen.

We handhaven dit risicobedrag op € 2 miljoen.

Bezwaren WOZ-waarde

90

In de afgelopen jaren was er steeds sprake van een toename in het aantal bezwaren (200 in 2020, 400 in 2021, 800 in 2022 en 1300 in 2023). Er is in het afgelopen jaar ook opnieuw veelvuldig door de burgers bezwaar ingediend door de no cure no pay bureaus waardoor de hoeveelheid werk met betrekking tot de uitvoering van de WOZ telkens toeneemt. Daarnaast ontstaat er ook een grotere druk op de rechtelijke macht om een tijdige besluitvorming te kunnen garanderen.

De toenames in de WOZ-bezwaren zijn landelijk een trend geworden waardoor de VNG en het rijk inmiddels maatregelen hebben genomen in de vorm van het wijzigingen aanbrengen in de WOZ-wet. Deze wijzigingen behelzen een aantal financiële maatregelen die er moeten gaan leiden dat het aantal WOZ bezwaren moet gaan afnemen. Hoe dit gaat uitwerken moet natuurlijk nog blijken. Maar gelet op de geringe waarde wijzigingen en de beperkte tariefsverhoging (alleen inflatiecorrectie) is de verwachting dat het aantal bezwaren vergelijkbaar of lager uitkomt dan vorig jaar.

Bij de jaarrekening 2023 hebben we het risico teruggebracht naar € 90.000. Dit bedrag staat voor extra tijdelijke inzet van 1,0 fte aan WOZ-taxateurs. We handhaven dit risico op dat bedrag.

Komend jaar bepalen we of een structurele begrotingsbijstelling nodig is. Bij een terugloop in het aantal WOZ-bezwaren is dit mogelijk niet het geval.

Betalingsproblemen

75

Door de hoge prijzen krijgt een groeiend aantal huishoudens en organisaties moeite om de rekeningen te blijven betalen. Uit een stresstest van het Centraal Plan Bureau blijkt het te gaan om 9 tot 15% van alle huishoudens. Betalingsproblemen kunnen leiden tot mindere inbaarheid van door ons in rekening gebrachte kosten. In de begroting 2023 hebben we hiervoor een risico van € 100.000 opgenomen. Door corona en de daarmee samenhangende maatregelen en door de energietoeslag zijn de jaren 2020-2023 moeilijk te vergelijken. We zien iets meer betalingsregelingen,

maar beperkte toename van de oninbaarheid. Bij de jaarrekening 2023 hebben we dit risico teruggebracht naar € 75.000. We handhaven dit bedrag.

Overig	500
Dit betreft diverse (kleinere) risico's, die niettemin wel politiek en bestuurlijk relevant zijn, onder andere:	
<ul style="list-style-type: none"> • Bij overtreding van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) kan de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) een boete opleggen die kan oplopen tot € 20 miljoen. • Een ransomware aanval is een vorm van cybercrime waar kwaadwillenden bestanden versleutelen op het interne netwerk van een organisatie. Tegen betaling kunnen de bestanden weer worden ontsleuteld. Daarnaast is er bij een ransomware aanval een toenemend risico op data exfiltratie, hierbij wordt data gestolen waarmee de gemeente kan worden afgeperst. Er is een risico op kosten voor forensisch onderzoek en systeemherstel. Door versterking van onze netwerkmonitoring hebben we dit risico wel verkleind. 	
Totaal	12.179

Totaaltelling risico's en ontwikkeling ervan ten opzichte van de vorige inventarisatie

De laatste keer dat we de raad integraal inzicht hebben gegeven in de risico's was bij het opstellen van de jaarstukken 2022. Ten opzichte van die inventarisatie ziet het overzicht van risico's er nu uit zoals onderstaand weergegeven.

Overzicht risico's (bedragen x € 1.000)	Begroting 2024	Rekening 2023	Begroting 2025
Algemene uitkering	1.240	1.350	1.400
Sociaal domein	2.000	2.000	2.500
Grondexploitaties	7.625	4.007	4.007
Huisvesting	100	100	600
Gewaarborgde geldleningen	234	259	259
Gemeenschappelijke regelingen	225	261	258
Eigenrisicodragerschap	384	391	490
Juridische claims	400	400	0
Indexatie	2.000	2.000	2.000
Bezwaren OZB waarde		90	90
Betalingsproblemen	100	75	75
Overig	500	500	500
Totaal	14.787	11.433	12.179

Uit de risico-inventarisatie is naar voren gekomen dat de omvang van de risico's hoger wordt ingeschat op € 12.179.000. Dit afgezet tegen het aanwezige weerstandsvermogen van € 31.127.000 geeft dit een ratio van 2,6 wat dus volgens de norm van coelo uitstekend is.

Financiële kengetallen

Alle gemeenten zijn verplicht om een tabel met financiële kengetallen op te nemen in de begroting en de jaarstukken. Deze cijfers geven de gemeenteraad een globaal inzicht in de verwachte financiële ontwikkelingen in de gemeente een toelichting worden gegeven op de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen en wat het betekent voor de financiële positie van de gemeente.

Onderstaande tabel toont de financiële kengetallen. Daaronder zijn de VNG normen opgenomen.

Omschrijving	Rekening 2023	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Weging
Netto schuldquote	60,0%	89,9%	96,7%	100,9%	109,5%	
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	56,1%	88,5%	95,3	99,5%	108,1	
Solvabiliteitsratio	24,7%	17,5%	14,6%	14,7%	13,6%	
Grondexploitatie	2,7%	2,9%	3,0%	3,0%	3,0%	
Structurele exploitatieruimte Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde	5,2%	0,9%	-3,3%	-2,6%	-2,6%	
	104,2%	108,4	108,4%	108,4%	108,4%	

Normen VNG (%)

Omschrijving	Volgende	Matig	Onvoldoende
Netto schuldquote	<90	90><130	>130
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90	90><130	.>130
Solvabiliteitsratio	>50	20><50	<20
Grondexploitatie	<20	20-35	>35
Structurele exploitatieruimte	>0	0	<0
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde	<95	95><105	>105

Paragraaf G | Lokale heffingen

Eén van de inkomstenbronnen voor de gemeenten zijn de gemeentelijke heffingen, met name belastingen en retributies. Deze heffingen zijn gebaseerd op publiekrechtelijke regels. Concreet kunnen deze heffingen onderscheiden worden in:

- ▶ Algemene belastingen: hierbij bestaat geen duidelijke relatie tussen de dienstverlening en de belasting (met name onroerendezaakbelastingen), de opbrengst vloeit rechtstreeks naar de algemene middelen;
- ▶ Rechten of retributies: dit zijn vergoedingen voor een publiekrechtelijke dienstverlening of voor het gebruik van voorzieningen waarbij tevens betaald moet worden indien de dienst niet gewenst is (afvalstoffenheffing en rioolheffing);
- ▶ Leges: hierbij moet sprake zijn van een individuele tegenprestatie van de overheid (zoals het verstrekken van paspoorten en rijbewijzen etc.).

De lokale heffingen vormen een onderdeel van de inkomsten van de gemeente en hebben als dekkingsmiddelen betrekking op verschillende beleidsvelden. Ze zijn dan ook door de hele begroting terug te vinden. De gemeente Westerkwartier kent de volgende lokale heffingen:

- ▶ Onroerendezaakbelastingen (OZB);
- ▶ Afvalstoffenheffing;
- ▶ Rioolheffing;
- ▶ Leges;
- ▶ Grafrechten;
- ▶ Liggelden;
- ▶ Reclamebelasting;
- ▶ Marktgeld.

In deze paragraaf wordt het beleid ten aanzien van deze lokale heffingen weergegeven. Daarbij geven we inzicht in de inkomsten, het beleid ten aanzien van de lokale heffingen en de kostenonderbouwingen, de lokale lastendruk, en het kwijtscheldingsbeleid.

Inkomsten

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de opbrengsten uit de lokale heffingen.

Soort heffing (bedragen x € 1.000)	Programma	Jaarrekening 2023	Begroting 2024 (na wijziging)	Begroting 2025
Onroerendezaakbelastingen	ADM	15.791	16.096	16.496
Afvalstoffenheffing	7	9.388	9.597	10.957
Rioolheffing	7	6.417	6.875	7.203
Omgevingsvergunning	8	1.866	1.264	1.764
Leges*	0	768	597	597
Grafrechten	7	744	542	538
Liggelden	2	20	15	15
Reclamebelasting	0	65	65	65
Marktgeld	3	20	18	18
Totaal		35.079	35.069	37.653

* exclusief rijksleges die worden afgedragen aan de Rijksoverheid

OZB-opbrengst woningen	ADM	10.262
OZB-opbrengst niet-woningen	ADM	6.234
Totaal		16.496

Beleid en kostenonderbouwing

Onroerende zaakbelastingen

De gemeente heft OZB van de eigenaren van alle onroerende zaken, uitgezonderd die welke volgens de wet of volgens de gemeentelijke verordening zijn vrijgesteld. Voor de niet-woningen wordt ook nog een gebruikersbelasting van een onroerende zaak geheven. In de verordening zijn vrijstellingen opgenomen voor bijvoorbeeld kerken, begraafplaatsen, straatmeubilair en agrarische bedrijfsgronden.

Jaarlijks besluit de raad hoeveel de opbrengst van de OZB moet zijn. De tarieven van de OZB, die deze opbrengst moeten realiseren, worden berekend aan de hand van de concept-taxatiewaarden van het komende jaar. Dat betekent dat als de WOZ-waarden stijgen, het tarief daalt (en andersom). Het te betalen bedrag komt zo overeen met de begrote inkomsten.

We passen conform onze standaard uitgangspunten prijscompensatie toe. Voor 2025 komt deze uit op 2,8%. Hiervoor baseren we ons op de consumentenprijsindex van het Centraal Planbureau uit de meicirculaire.

De begrote opbrengst OZB stijgt hierdoor in 2025 in totaal met € 0,45 miljoen.

Afvalstoffenheffing en rioolheffing

De gemeente heeft een wettelijke inzamelplicht voor het afval van huishoudens. Ook is de gemeente wettelijk verplicht om haar zorgplichten voor afval-, hemel- en grondwater na te komen. Bij de bepaling van tarieven voor beide heffingen streven we naar 100% kostendekkendheid. Kosten die betrekking hebben op de zorgplichten voor water worden doorberekend in de rioolheffing. Kosten voor de inzameling, afvoer en verwerking van afval worden verhaald via de afvalstoffenheffing. De voorlopige tarieven 2025 zijn berekend. Het tarief vastrecht komt voor 2025 uit op € 248 (tegen € 202 in 2024), € 0,46 variabel restafval en € 0,26 variabel groenafval (een stijging van € 0,01 voor beide variabele tarieven ten opzichte van 2024). De stijging van het tarief zien we ontstaan door een aanzienlijke kostenverhoging door indexering en een hoge belasting op afval vanuit het Rijk. Voor afvalstoffen is geen bedrag meer beschikbaar in een reserve of voorziening.

Bij een 100% kostendekkendheid komt de rioolheffing 2025 uit op € 263. Dit tarief wordt eenmalig gedempt met € 15 door een onttrekking van € 450.000 aan de voorziening rioolheffing. Het tarief 2025 komt daarmee uit op € 248. Dit is € 10 hoger dan het tarief 2024 ad € 238. Het tarief 2024 is ook ontstaan na een demping van € 15 door een onttrekking aan de voorziening. De stijging van het tarief met € 10 wordt veroorzaakt door prijsontwikkelingen, meer kosten voor reiniging en reparatie van de rioolgemalen en het rioolstelsel, hogere kapitaallasten i.v.m. jaarlijkse investeringen en hogere energiekosten. Hieronder wordt in een tweetal tabellen de kostendekkendheid voor afvalstoffenheffing en rioolheffing weergegeven.

Kostendekkendheid Afvalstoffenheffing (bedragen x € 1.000)	2025
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente	9.768
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	-890

Netto kosten taakveld	8.877
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl. (omslag)rente	204
BTW	1.889
Totale kosten	10.970
Opbrengst heffingen	10.955
Dekkingspercentage	99,86%

Kostendekking Riolering	2025
<i>(bedragen x € 1.000)</i>	
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente	5.538
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	-13
Netto kosten taakveld	5.525
Toe te rekenen kosten	
Kolken reinigen (100%)	139
Straatvegen (50%)	111
Slootschonen (50%)	332
Stortkosten slootafval (50%)	100
Baggeren (50%)	200
Overhead incl. (omslag)rente	300
BTW	941
Totale kosten	7.648
Opbrengst heffingen	7.203
Dekkingspercentage	94,19%

Ten aanzien van de percentages bij het gedeeltelijk toerekenen van kosten (functioneel ondergebracht bij programma 2) gelden de volgende overwegingen:

- ▶ Straatvegen: Door wegen frequent te veegen komt er minder vuil in de kolken terecht. Hierdoor is de kans op verstoppingen minder groot en blijven de kolken en riolen schoner. Om die reden is besloten dat 50% van de veegkosten wordt toegerekend aan de rioolheffing.
- ▶ Slootschonen: De watergangen zijn voorzieningen van het water- en rioolsysteem die als functie hebben overtollig regenwater en grondwater af te voeren. Duikers zijn buizen onder bijvoorbeeld wegen welke twee watergangen met elkaar verbinden. Voor een goede doorstroming en om wateroverlast te voorkomen is het nodig dat deze watergangen en duikers voldoende berging en afvoercapaciteit hebben. Dat betekent dat de duikers vrij van slib zijn en de watergangen voldoende doorstroming hebben om het water af te voeren. Verder moeten water- en overplanten de doorstroming niet belemmeren. Om die reden wordt 50% van de onderhoudskosten aan de watergangen (maaier, onderhoud) toegerekend aan de kosten 1 rioolheffing.

- ▶ **Baggeren:** Het baggeren van watergangen is noodzakelijk om de aan- en afvoer van de watergangen te garanderen, daarnaast om eventuele vervuiling vanuit de riooloverstorten en met regenwater mee gespoeld sediment te verwijderen. Het baggerbudget wordt gedekt vanuit de rioolheffing, indien het werkzaamheden betreffen die vallen onder de zorgplicht van de gemeente. Dat betreft baggeren in watergangen bij riooloverstorten of baggeren om de afvoer van regenwater te verbeteren. Uitgangspunt is dat 50% van de baggerkosten wordt toegerekend aan de rioolheffing.

Leges

De gemeente kan de kosten van dienstverlening in rekening brengen bij de mensen die deze dienst vragen. Binnen de Legesverordening zijn er verschillende diensten, waaronder burgerlijke stand, persoonsadministratie, reisdocumenten, rijbewijzen en omgevingsvergunningen. Leges mogen maximaal 100% kostendekkend zijn.

De invoering van de Omgevingswet heeft gevolgen voor de leges omgevingsvergunningen. In deze begroting zijn we uitgegaan van een gelijkblijvende opbrengst.

Grafrechten, liggelden en marktgeden

De activiteiten binnen het taakveld Begraafplaatsen en crematoria gebaseerd op de Wet op de lijkbezorging hebben vooral een administratief karakter en zijn onder andere de volgende:

- toewijzen van nieuwe graven/urnen;
- begraven en cremieren;
- reserveren van een bestaand of nieuw graf;
- verlengen en beëindigen van grafrechten;
- opgraven en/of herbegraven of cremieren;
- contacten met rechthebbenden, grafdelvers en uitvaartdiensten.

Daarnaast worden kosten gemaakt voor de instandhouding van onze gemeentelijke begraafplaats.

Bovenstaande activiteiten zijn volledig toe te rekenen aan de kostendekkendheid grafrechten, met als uitgangspunt maximaal 100% kostendekkende tarieven.

Kostendekkendheid Begraven (bedragen x € 1.000)	2025
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente	817
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	-1
Netto kosten taakveld	818
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl. (omslag)rente	134
BTW (de btw op begraven is kostenverhogend)	0
Totale kosten	952
Opbrengst heffingen	539
Dekkingspercentage	56,58%

Op basis van [onderzoek van de VNG](#) streeft een kwart van de Nederlandse gemeenten 100%-kostendekkendheid na. Driekwart van de gemeenten streeft een lagere kostendekkendheid na dan

100% kostendekking. De gemiddelde kostendekkendheid van de tarieven voor begraven is 74%. De mate van kostendekking wordt vaak bepaald door politieke overwegingen.

Eind 2021 stelde uw gemeenteraad het begraafplaatsenbeleid vast voor de periode 2022–2026. Bij de behandeling van de Nota begraafplaatsenbeleid nam de gemeenteraad een motie aan waarin het college werd opgedragen voor de begraafplaatsen Midwolde, Zuidhorn Klinckemalaan, Grijpskerk en Feerwerd een nadere analyse uit te voeren. Aanleiding voor die nadere analyse is de beperkte (of in het geval van Midwolde kritieke) beschikbaarheid van graven. We verwachten eind 2024 uw raad de resultaten van de analyse te kunnen aanbieden.

Grafkosten [omliggende gemeenten 2024](#)

In de tabel zijn de grafkosten; de grafrechten en de begraafkosten van een graf voor een persoon opgenomen. De bedragen zijn zoveel als mogelijk vergelijkbaar. De onderbouwing van de bedragen kan per gemeente verschillen.

Grafkosten gemeenten	Bedrag	Periode
Westerkwartier	3.780	20 jr +10 jr verl
Hogeland	3.259	30 jr
Noordenveld	2.596	30 jr
Tynaarlo	3.826	20 jr
Nederland	3.519*	

*De grafkosten voor Nederland betreffen de kosten 2023

Deze heffingen worden geheven voor specifieke uitgaven van de betreffende diensten en producten. De tarieven van deze heffingen mogen wettelijk gezien maximaal kostendekkend zijn. Jaarlijks worden de tarieven gecorrigeerd met het inflatiepercentage.

Reclamebelasting

Begin 2022 zijn convenanten getekend op basis waarvan in het centrumgebied van de kernen Leek en Zuidhorn reclamebelasting wordt geheven. De heffing bestaat uit één vast bedrag. De opbrengsten uit deze heffing worden, na aftrek van de perceptiekosten, uitgekeerd aan de Stichting Ondernemersfonds van Leek en Zuidhorn. Het bestuur van deze stichtingen beheert het ondernemersfonds en financiert activiteiten die in het kader van economie, recreatie, evenementen, promotie en/of beleving plaatsvinden in het winkelgebied van het centrum van Leek en Zuidhorn.

Niet geheven belastingen

De gemeente Westerkwartier heft geen precariobelasting, hondenbelasting, toeristenbelasting, parkeerbelasting, forensenbelasting en baatbelasting. De opbrengst van de hondenbelasting zou niet opwegen tegen de kosten van de heffing, de omvang van de toeristische sector rechtvaardigt niet de heffing van de toeristenbelasting. Ook kent de gemeente geen parkeerdruk die het opportuun maakt parkeerbelasting te heffen. In het Westerkwartier is evenmin behoefte aan een baat, precario- of forensenbelasting.

Lokale lastendruk

De meeste inwoners van Westerkwartier betalen OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing.

- ▶ *Onroerende zaakbelasting (OZB):* De OZB is gesplitst in een eigenarenbelasting voor woningen, eigenarenbelasting voor niet-woningen en een gebruikersbelasting voor niet-woningen. De te betalen belasting wordt bepaald op basis van de WOZ-waarde van de onroerende zaak.
- ▶ *Rioolheffing:* Rioolheffing is van toepassing voor gebruikers van een perceel van waaruit water direct of indirect op de gemeentelijke riolering wordt afgevoerd. Bij de rioolheffing gaat het om de bestrijding van de kosten die voor de gemeente verbonden zijn aan de inzameling en het

transport van huishoudelijk afvalwater, de inzameling het transport voor bedrijfsafvalwater en de inzameling en verwerking van hemelwater.

- ▶ **Afvalstoffenheffing:** Bij de afvalstoffenheffing gaat het om het doorberekenen van de kosten van het ophalen en verwerken van huishoudelijke afvalstoffen. De kosten worden via een vast bedrag en gedifferentieerd tarief verhaald op alle gebruikers van woonpercelen. Het vast recht is een bedrag per perceel en per belastingjaar. Het gedifferentieerde tarief is per kilogram ingezamelde afvalstoffen. Bij het gedifferentieerd tarief wordt een onderscheid gemaakt tussen grijs en groen afval.

Tarieven	2023	2024	2025
OZB woningen	0,1178%	0,1178%	ntb
OZB niet-woning eigenaar	0,2759%	0,2759%	ntb
OZB niet-woning gebruiker	0,2097%	0,2097%	ntb
Afvalstoffenheffing - vast recht	€ 199	€ 202	€ 248
Afvalstoffenheffing - grijs	€ 0,45	€ 0,45	€ 0,46
Afvalstoffenheffing - groen	€ 0,25	€ 0,25	€ 0,26
Rioolrecht	€ 223	€ 238	€ 248

Lastendruk in vergelijking

Het Coelo brengt jaarlijks de Atlas van de lokale lasten uit. Hierin is een groot aantal tarieven en vergelijkingen opgenomen. In de Atlas 2024 is opgenomen dat de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens met eigen woning in Westerkwartier € 1.042 bedragen en in de provincie Groningen gemiddeld € 1.090. De woonlasten voor eenpersoonshuishoudens met eigen woning bedragen in Westerkwartier € 953 en in de provincie Groningen gemiddeld € 996.

Woonlasten 2024	Westerkwartier	Provincie Groningen	Nederland
Meerpersoonshuishouden met eigen woning	€ 1.042	€ 1.090	€ 994
Eenpersoonshuishouden met eigen woning	€ 953	€ 996	€ 911

Kwijtscheldingsbeleid

De gemeente Westerkwartier kent geen kwijtschelding, maar wel een minimabeleid. Het gaat in dit kader om een tegemoetkoming in de kosten van de gemeentelijke belastingen.

Paragraaf H | Open overheid

Op grond van de Wet Open Overheid (Woo) hebben we de verplichting om transparantie en openbaarheid van overheidsinformatie te bevorderen.

In de begroting 2024 maakte een toelichting hierop onderdeel uit van de paragraaf bedrijfsvoering. In deze begroting vermelden we de informatie in een aparte paragraaf.

Wet open overheid

Woo-contactpersoon

In 2024 is de formatie uitgebreid met een Woo-contactpersoon. Hiermee voldoen we aan een verplichting vanuit de Wet open overheid (hierna Woo). Deze persoon helpt verzoekers om aan de juiste informatie te komen, door samen het verzoek goed scherp te stellen en in te dienen. Ook bewaakt de Woo-contactpersoon de voortgang van de verschillende lopende verzoeken.

Actieve openbaarmaking

We moeten als gemeente bepaalde informatiecategorieën actief openbaar maken. In 2024 zijn we begonnen om de eerste 'tranche' aan categorieën actief openbaar te maken via de Woo-index en via woo.westerkwartier.nl. Dit wordt vanuit de Woo in 2025 uitgebreid met opvolgende tranches van categorieën die actief openbaar gemaakt moeten worden. Dit vereist dat werkprocessen moeten worden bekeken en aangepast om ervoor te zorgen dat de juiste informatie (waar mogelijk geautomatiseerd) openbaar gemaakt wordt, maar dat er geen privacygevoelige informatie wordt gedeeld.

Paragraaf I | Novatec

Sociaal ontwikkelbedrijf van de gemeente Westerkwartier

Algemeen, meerjarig beeld 2025 - 2027

Het sociaal ontwikkelbedrijf Novatec maakt sinds 2019 onderdeel uit van de gemeentelijke organisatie van het Westerkwartier. Novatec is niet alleen werkzaam voor inwoners van de gemeente Westerkwartier, maar verleent ook diensten aan inwoners van de gemeente Noordenveld. Hiervoor zijn dienstverleningsovereenkomsten afgesloten tussen beide gemeenten waarbij we naast het werkgeverschap voor de SW en Nieuw Beschut ook trajecten verzorgen. Om het bedrijfsmatige karakter van Novatec en het daarbij behorende kosten- en opbrengstenpatroon te borgen is besloten om de financiën van Novatec in een aparte paragraaf op te nemen in de programmabegroting van de gemeente.

Toekomst Novatec

Begin 2022 is de visie en strategie van Novatec vastgesteld en is de ambitie uitgesproken om de uitstroom van de SW medewerkers die met pensioen gaan grotendeels op te vangen door de instroom van Nieuw Beschut, Cao aan de slag, medewerkers met een doelgroep registratie en trajectdeelnemers. Uitgangspunt hierbij is dat Novatec een organisatie blijft waar ruim 400 inwoners werkzaam zijn en ondersteund worden in hun ontwikkeling richting arbeidsmarkt. De taakstelling Nieuw Beschut vanuit het ministerie en de bijbehorende financiering is eind 2023 bijgesteld zodat alle inwoners met deze indicatie nu kunnen instromen. Hiermee draagt Novatec bij aan een snellere toeleiding van inwoners die een beroep doen op een uitkering onder de Participatiewet naar de arbeidsmarkt. Om dit te realiseren werken we intensief samen met het team Participatiewet/Mens en Gezin.

Professionaliseren bedrijfsvoering

We zijn bezig met de optimalisatie van de bedrijfsvoering van Novatec. Met de inzet van een Accountmanager sales zien we zien we meer focus op het binnenhalen van nieuwe opdrachtgevers en meer diversiteit aan werksoorten. De Coördinator Arbeidsontwikkeling zorgt ervoor dat ontwikkeling van onze medewerkers centraal staat en dat de focus op de methodiek en aanpak verbetert. Hierbij wordt steeds meer gebruik gemaakt van praktijkleren zodat onze medewerkers praktijkverklaringen behalen.

Nieuwbouw Novatec Leeksterveld

De verwachting is dat Novatec in de zomer van 2025 zal verhuizen naar een nieuw pand op het bedrijvenpark Leeksterveld. Voor de overige locaties van Novatec, de kringloopwinkel in Tolbert en de kwekerij in Leek, wordt nader onderzoek gedaan over de gewenste locatie(s) en huisvesting. Het komende jaar zal volledig in het teken staan van een intensieve samenwerking met de gegunde partij (architect, aannemer en installateur) voor de nieuwbouw Leeksterveld. We zijn momenteel in opbouw van een nieuwe afdeling Techniek binnen het beschutte bedrijf. In 2025 zullen meer nieuwe opdrachtgevers worden gezocht en zal de afdeling stap voor stap verder worden opgebouwd. De nieuwbouw Leeksterveld zal zeker gaan bijdragen aan de verdere professionalisering van ons sociaal ontwikkelbedrijf

Begroting 2025 en meerjarig beeld 2026-2028

Algemene financiële toelichting

Naar verwachting zal de nieuwbouw Novatec medio 2025 zijn voltooid. De financiële gevolgen hiervan op de exploitatie van de begroting 2025 en de meerjarenbegroting 2026 tot en met 2028 zijn in onderstaande tabel verwerkt.

De verkoop van de huidige locatie aan de Feithsweg 4 staat voor eind 2025 gepland. De boekwinst zal rechtstreeks worden toegevoegd aan de reserve huisvesting.

De begroting 2025 en het meerjarig beeld tot en met 2028 zien er als volgt uit:

Begroting Novatec (bedragen x € 1.000)	Begroting		Meerjarenbegroting	
	2025	2026	2027	2028
Totaal opbrengsten	5.037	5.088	5.254	5.366
Totaal kostprijs opbrengsten	536	533	554	575
Totaal brutomarge	4.501	4.555	4.700	4.791
Totaal overige opbrengsten	293	282	282	282
Totaal bedrijfskosten	3.855	4.245	4.231	4.235
Bedrijfsresultaat	939	591	751	838
Subsidieresultaat Wsw	-1.006	-1.004	-1.019	-1.050
Subsidieresultaat nieuw beschut	-354	-383	-411	-439
Subsidieresultaat afspraakbanen	-1.038	-1.104	-1.209	-1.242
Totaal subsidieresultaat	-2.398	-2.491	-2.639	-2.731
Compensatie Lage- inkomensvoordeel (LIV)	74	74	74	74
Totaal resultaat	-1.385	-1.826	-1.814	-1.819

Het resultaat 2026 ten opzichte van 2025 geeft een nadeel van € 441.000 (€ 1.826.000- € 1.385.000). Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de kapitaallasten nieuwbouw van in totaal € 475.000 (afschrijving € 264.000 en rente € 211.000).

De financiële gegevens van Novatec zijn integraal opgenomen in deze begroting. Ze raken meerdere taakvelden uit een drietal programma's van onze begroting. In onderstaande tabel is de verdeling naar taakvelden in de begroting weergegeven. Het eerste cijfer van het taakveld verwijst naar het programma uit de begroting.

Verdeling naar taakvelden (bedragen x € 1.000)	Bedrag
0.1 Bestuur	-12
0.4 Overhead	- 1.105
0.5 Treasury	- 4
0.7 IU Sociaal domein (bate)	8.687
6.4 Sociale werkvoorziening	- 5.083
6.5 Arbeidsparticipatie	- 3.858
8.3 Wonen en bouwen	- 10
Totaal	- 1.385

Investeringsoverzicht

Voor 2025 zijn de volgende investeringen in de begroting opgenomen:

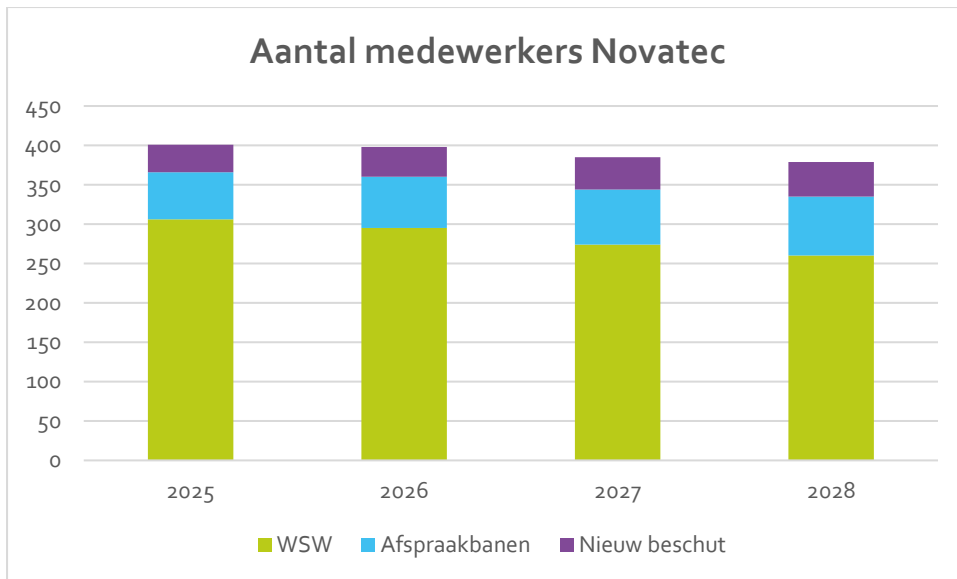
Omschrijving investering (bedragen in €)	Jaar van aanschaf			
	2025	2026	2027	2028
Magazijn : VW transporter (vervanging)	68.000			
Magazijn : VW transporter (vervanging)	68.000			
Kwekerij : VW Crafter (vervanging)		25.000		
Kwekerij: compact trekker (vervanging)			25.000	
Totaal voorgenomen investeringen	136.000	25.000	25.000	0

Conform regelgeving van de gemeente Westerkwartier worden investeringen tot € 25.000 niet geactiveerd. Deze kosten komen dus niet tot uitdrukking bij de post afschrijvingen. De raad stelt bij de begroting alleen de voorgestelde investeringen van de jaarschijf 2025 vast. De investeringen 2026 tot en met 2028 dienen ter info.

Ontwikkeling aantal medewerkers Wsw en Cao aan de slag

Als sociaal ontwikkelbedrijf draait Novatec om mensen. We geven daarom in deze paragraaf informatie over de te verwachten ontwikkeling in onze verschillende populaties, waarbij we onderscheid maken in de Wsw (Wet sociale werkvoorziening) en Cao aan de slag (Nieuw beschut en Afspraakbanen). Aangezien instroom in de Wsw niet meer mogelijk is, daalt die populatie door natuurlijk verloop. De instroom van inwoners vanuit Cao aan de slag stijgt. Door andere financieringsmodellen brengt deze verandering ook financiële consequenties met zich mee. Met onze strategie spelen we daarop in.

In onderstaande tabel is de verwachte ontwikkeling van de populaties Wsw en Cao aan de slag over de jaren 2025 tot en met 2028 aangegeven. Ons uitgangspunt is hierbij om de totale populatie op circa 400 personen te houden.

Aantal medewerkers	2025	2026	2027	2028
WSW	306	295	274	260
Afspraakbanen	60	65	70	75
Nieuw beschut	35	38	41	44
Totaal	401	398	385	379

In bovenstaande tabel is het aantal trajecten niet meegenomen. Per peildatum 1 september 2024 volgden 36 personen een traject binnen Novatec.

Financiële begroting

Programma's Lasten (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten per programma						
o. Bestuur en ondersteuning	5.734	6.134	6.053	5.959	5.959	5.958
1. Veiligheid	6.669	6.782	6.689	6.689	6.639	6.639
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	11.335	11.998	11.576	12.824	12.915	12.944
3. Economie	633	973	946	959	959	959
4. Onderwijs	8.228	7.556	7.851	8.207	7.889	9.544
5. Sport, cultuur en recreatie	18.098	20.845	19.386	18.708	18.309	18.335
6. Sociaal domein	106.671	106.242	97.570	96.330	96.013	95.709
7. Volksgezondheid en milieu	23.521	24.290	26.333	25.158	24.349	24.278
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	7.482	8.826	6.869	6.937	6.983	6.570
Totaal lasten programma's	188.371	193.645	183.273	181.772	180.014	180.936
Algemene dekkingsmiddelen	3.098	5.096	6.614	3.571	3.594	3.446
Overhead	23.869	26.212	27.418	27.870	27.187	27.445
Vennootschapsbelasting	27	50	50	50	50	50
Onvoorzien	-	125	125	125	125	125
Totaal lasten voor mutatie reserves	215.366	225.128	217.480	213.388	210.971	212.002
Toevoegingen reserves per programma						
o. Bestuur en ondersteuning	-	-	-	-	-	-
1. Veiligheid	-	-	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	350	382	-	-	-	-
3. Economie	25	-	-	-	-	-
4. Onderwijs	-	-	-	-	-	-
5. Sport, cultuur en recreatie	1.718	270	-	-	-	-
6. Sociaal domein	2.492	2.729	-	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu	5.255	321	-	-	-	-
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	1.772	649	-	-	-	-
Algemene dekkingsmiddelen	14.020	7.074	-	-	-	-
Overhead	562	202	229	-	-	-
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-
Totaal lasten na mutatie reserves	241.560	236.756	217.709	213.388	210.971	212.002
Totaal (begrotings)resultaat	11.143	83	-	-7.617	-5.404	-5.493

Programma's Baten (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begr. 2024 na wijz.	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Baten per programma						
o. Bestuur en ondersteuning	1.131	972	972	972	972	972
1. Veiligheid	59	51	38	38	38	38
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	628	106	244	227	176	176
3. Economie	46	43	43	43	43	43
4. Onderwijs	1.419	866	866	866	866	866
5. Sport, cultuur en recreatie	3.380	2.420	2.196	2.175	1.845	1.845
6. Sociaal domein	43.506	36.500	26.350	26.309	26.454	26.579
7. Volksgezondheid en milieu	19.760	20.089	23.201	21.930	21.163	20.912
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	4.241	1.797	1.983	1.481	1.479	1.483
Totaal baten programma's	74.169	62.841	55.891	54.039	53.034	52.912
Algemene dekkingsmiddelen	149.707	152.966	158.003	150.631	151.705	152.807
Overhead	1.325	526	346	346	346	346
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-
Onvoorzien	-	-	-	-	-	-
Totaal baten voor mutatie reserves	225.201	216.333	214.241	205.017	205.085	206.066
Onttrekkingen reserves per programma						
o. Bestuur en ondersteuning	-	-	-	-	-	-
1. Veiligheid	238	238	-	-	-	-
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	211	783	51	51	51	51
3. Economie	-	25	-	-	-	-
4. Onderwijs	32	69	52	52	52	52
5. Sport, cultuur en recreatie	756	1.771	97	97	97	97
6. Sociaal domein	2.253	1.779	273	55	41	-
7. Volksgezondheid en milieu	5.282	800	7	7	7	7
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	1.180	1.546	-	-	-	-
Algemene dekkingsmiddelen	16.751	12.974	2.469	-	-	-
Overhead	798	520	520	493	234	236
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-
Totaal baten na mutatie reserves	252.703	236.838	217.709	205.771	205.567	206.509

De specificatie begroting 2025 per taakveld is als volgt:

Taakveld	Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0.1	Bestuur	4.212		-4.212
0.2	Burgerzaken	1.841	972	-869
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	908	239	-669
0.4	Overhead	27.418	346	-27.072
0.5	Treasury	205	275	70
0.61	OZB woningen	652	10.277	9.624
0.62	OZB niet-woningen	247	6.243	5.996
0.64	Belastingen overig	65	65	0
0.7	Alg uitkering en ov uitkeringen gemeentefonds	9	140.904	140.895
0.8	Overige baten en lasten	4.653		-4.653
0.9	Vpb	50		-50
0.10	Mutaties reserves	229	3.469	3.240
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten			0
	Taakveld 0	40.490	162.790	122.300
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	4.940	20	-4.920
1.2	Openbare orde en veiligheid	1.749	18	-1.731
	Taakveld 1	6.689	38	-6.651
2.1	Verkeer en vervoer	9.839	215	-9.624
2.2	Parkeren	450	7	-443
2.3	Recreatieve havens	38	14	-24
2.4	Economische havens en waterwegen	1.147		-1.147
2.5	Openbaar vervoer	102	7	-95
	Taakveld 2	11.576	244	-11.332
3.1	Economische ontwikkeling	602	10	-592
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	8		-8
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	174	33	-140
3.4	Economische promotie	162		-162
	Taakveld 3	946	43	-903
4.1	Openbaar basisonderwijs	298		-298

4.2	Onderwijshuisvesting	4.212	106	-4.106
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	3.340	759	-2.581
	Taakveld 4	7.851	866	-6.985
5.1	Sportbeleid en activering	717	351	-366
5.2	Sportaccommodaties	5.546	1.225	-4.321
5.3	Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	1.010	211	-799
5.4	Musea	294	57	-237
5.5	Cultureel erfgoed	443	47	-396
5.6	Media	1.570	94	-1.476
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	9.806	211	-9.595
	Taakveld 5	19.386	2.196	-17.190
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	8.843	989	-7.854
6.2	Wijkteams	3.431	125	-3.306
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Wmo			
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd			
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal			
6.3	Inkomensregelingen	21.163	15.636	-5.527
6.4	Begeleide participatie	8.895	3.059	-5.836
6.5	Arbeidsparticipatie	10.322	4.210	-6.112
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	5.726	184	-5.542
6.711	Hulp bij het huishouden (WMO)	6.739	313	-6.426
6.712	Begeleiding (WMO)	4.620		-4.620
6.713	Dagbesteding (WMO)	2.067		-2.067
6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	54		-54
6.72	Maatwerkvoorzieningen 18-	450		-450
6.72a	Jeugdhulp begeleiding	7.249		-7.249
6.72b	Jeugdhulp behandeling	459		-459
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	1.722		-1.722
6.72d	Jeugdhulp zonder verblijf overig	1.643		-1.643
6.73a	Pleegzorg	1.063		-1.063
6.73b	Gezinsrecht	493		-493
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	3.276		-3.276
6.74a	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	5.316		-5.316
6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	735		-735
6.74c	Gesloten plaatsing	301		-301

6.751	Jeugdhulp ambulans lokaal	*		
6.752	Jeugdhulp ambulans regionaal	*		
6.753	Jeugdhulp ambulans landelijk	*		
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	*		
6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	*		
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	*		
6.791	PGB WMO	*		
6.792	PGB Jeugd	*		
6.811	Beschermd wonen (WMO)	1.854	1.835	-19
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	400		-400
6.821	Jeugdbescherming	700		-700
6.822	Jeugdreclassering	50		-50
6.91	Coördinatie en beleid WMO	*		
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	*		
	Taakveld 6	97.570	26.350	-71.220
7.1	Volksgezondheid	4.206	951	-3.255
7.2	Riolering	5.500	7.651	2.151
7.3	Afval	9.833	11.840	2.007
7.4	Milieubeheer	5.963	2.219	-3.744
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	831	540	-291
	Taakveld 7	26.333	23.201	-3.132
8.1	Ruimtelijke en leefomgeving	2.518	2	-2.516
8.2	Grondexploitatie	460		-460
8.3	Wonen en bouwen	3.890	1.981	-1.909
	Taakveld 8	6.869	1.983	-4.886
	Totaal	217.709	217.709	0

- Betreft nieuwe taakvelden in begroting 2025 als gevolg van aangepaste financiële voorschriften (lv3). We hebben nog begroot op basis van huidige verdeling.

Incidentele baten en lasten

Lasten	Omschrijving	Begroting	Meerjarenraming		
Programma	(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
0	Bestuur en organisatie				
	Wachtgeld wethouders	108			
1	Veiligheid				
2	Verkeer en vervoer	68	68		
	Extra personeel kabels en leidingen				
3	Economie				
4	Onderwijs				
	Onderwijshuisvesting - huur Lauwerscollege	235	160		
	Compensatie groen inz Nieuwbouw	60	340		
	Overige mutaties	30	20		
5	Sport, cultuur en recreatie				
	SPUK GALA	351	331		
	CUP 3.2 Iedere inwoner een boom	495			
	Uitvoeringsprogramma roekenbeheer	50	50		
	Overige mutaties	29			
6	Sociaal Domein				
	Tijdelijke formatie inburgering	200			
	Proeftuin toekomstscenario	125			
	SPUK TOZO	73	55	41	
	Overige mutaties	34	31		
7	Volksgezondheid en milieu				
	SPUK GALA	630	444		
	IZA	300	300		
	Overige mutaties	33	34		
8	Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening				
	Overige mutaties	37	36		
ADM	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien				
	Locatie Hoofdstraat Midwolde	94			
	Stelpost cofinanciering projecten	1.000			
	Onvoorzien	125	125	125	125
0.4	Overhead				
	Inhuur vergunningverlening bouw	500			
	Taxaties irt verzekeringspremies		70		
	Projectleider inkoop	95			
	Salariskosten team programma huisvesting	201	201		
	Inhuur communicatie programma huisvesting	60	60		
	Inzet verduurzamingsplannen ze tranche	50			
	Tijdelijke uitbreiding vic	97	97		
	Overige mutaties	75			
0.9	Reserves				
	Reserve programma huisvesting	229			
Totaal incidentele lasten		5.384	2.421	166	125

Baten	Omschrijving	Begroting	Meerjarenraming		
		2025	2026	2027	2028
Programma	<i>(bedragen x € 1.000)</i>				
0	Bestuur en organisatie				
1	Veiligheid				
2	Verkeer en vervoer				
	Extra leges kabels en leidingen	68	51		
3	Economie				
4	Onderwijs				
5	Sport, cultuur en recreatie				
	SPUK GALA	351	351		
6	Sociaal Domein				
	Proeftuin toekomstscenario	125			
	Overige mutaties	34	31		
7	Volksgesondheid en milieu				
	SPUK GALA	630	444		
	Voorziening riolering	435			
	IZA	300	300		
8	Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening				
	Leges bouw- en woningtoezicht	500			
ADM	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien				
	Locatie Hoofdstraat Midwolde	94			
	Opschalingskorting gemeentefonds	-2.100			
o.4	Overhead				
o.9	Reserves				
	Algemene reserve	1.469			
	Reserve beheerkosten TOZO	73	55		
	Reserve cofinanciering projecten	1.000			
	Reserve vluchtelingen	200			
	Reserve programma huisvesting	292	292		
	Overige mutaties	30	0	72	31
Totaal incidentele baten		3.503	1.504	72	31
Saldo incidentele baten en lasten		-1.882	-918	-94	-94
Presentatie van het structureel begrotingssaldo		2025	2026	2027	2028
<i>(bedragen x € 1.000)</i>					
Totaal saldo baten en lasten		-3.240	-8.372	-5.886	-5.936
Totale toevoegingen en onttrekkingen aan reserves		3.240	754	481	443
Totaal begrotingssaldo na bestemming		0	-7.617	-5.404	-5.493
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)		-1.882	-918	-94	-94
Structureel begrotingssaldo		1.882	-6.700	-5.310	-5.399

Toelichting

Rijk, VNG, IPO en de financieel toezichthouders hebben op 10 april 2024 afgesproken om de eenmalige daling gemeentefonds in 2025 aan te merken als negatieve incidentele baat. In totaal gaat het om € 675 miljoen, voor Westerkwartier betekent dit € 2,1 miljoen.

Het begrotingssaldo is (na verrekening met de algemene reserve) € 0. De incidentele lasten zijn in 2025 € 1,9 miljoen hoger dan de incidentele baten (inclusief de negatieve baat van € 2,1 miljoen). Hierdoor is het structureel begrotingssaldo in 2025 € 1,9 miljoen positief.

Overzicht structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Toevoegingen reserves:				
▶ n.v.t.	0	0	0	0
Totaal toevoegingen	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves:				
▶ Reserve Natuurpark (Kommerzijl)	18	18	18	18
▶ Reserve IKC Marum	20	20	20	20
▶ Reserve afschrijving diverse investeringen	367	369	372	374
Totaal onttrekkingen	405	407	409	412
Totaal toevoegingen en onttrekkingen reserves (bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Incidentele toevoegingen en onttrekkingen	2.835	347	72	31
Structurele toevoegingen en onttrekkingen	405	407	409	412
Totaal toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	3.240	754	481	443

Prognose meerjarenbalans

Meerjarenbalans <i>(bedragen x € 1.000)</i>	Begroting		Meerjarenraming		
	2024	2025	2026	2027	2028
Activa					
<u>Vaste activa:</u>					
Immateriële vaste activa	10.792	9.898	9.514	9.131	8.750
Materiële vaste activa	225.303	223.957	221.964	233.049	251.850
Financiële vaste activa	7.334	8.984	8.924	8.886	8.849
Totaal vaste activa	243.429	242.840	240.402	251.067	269.449
<u>Vlottende activa:</u>					
Onderhanden werk	15.600	6.137	6.137	6.137	6.137
Uitzettingen met looptijd < 1 jr.	15.481	14.834	14.802	14.770	14.738
Liquide middelen	286	201	201	201	201
Overlopende activa	11.608	10.520	10.520	10.520	10.520
Totaal vlottende activa	42.974	31.692	31.660	31.628	31.596
Totaal activa	286.403	274.531	272.061	282.694	301.044
Passiva					
<u>Vaste passiva:</u>					
Eigen vermogen	43.838	48.114	39.743	41.475	40.943
Voorzieningen	8.472	8.016	8.241	8.466	8.691
Langlopende leningen	191.866	170.879	175.879	183.879	201.879
Totaal vaste passiva	244.176	227.009	223.862	233.819	251.513
<u>Vlottende passiva:</u>					
Netto vlottende schuld < 1 jr.	22.197	22.127	22.234	22.410	22.567
Overlopende passiva	20.030	25.396	25.965	26.465	26.965
Totaal vlottende passiva	42.227	47.523	48.199	48.874	49.532
Totaal passiva	286.403	274.531	272.061	282.694	301.044

Bijlagen

Overzicht Reserves en Voorzieningen

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2024	Bij	Af	Stand 31-12- 2024	Bij	Af	Stand 31-12- 2025	Bij	Af	Stand 31-12- 2026	Bij	Af	Stand 31-12- 2027	Bij	Af	Stand 31-12- 2028
Algemene reserve	25.385		1.288			1.469										
Rekeningsresultaat 2023	11.143	7.074	11.143													
Totaal algemene reserve	36.528	7.074	12.431	31.171	0	1.469	29.702	0	0	29.702	0	0	29.702	0	0	29.702
Reserve grondexploitatie	2.436	80		2.516			2.516			2.516			2.526			2.526
Reserve armoedebeleid kinderen	0			0			0			0			0			0
Reserve MFC Oostwold De Gaveborg	83			83			83			83			83			83
Reserve groenfonds	276			276			276			276			276			276
Reserve Integraal Kindcentrum Marum	1.236		37	1.199		20	1.179		20	1.159		20	1.139		20	1.119
Reserve afboeking boekwaarde scholen	860			860			860			860			860			860
MFC De Wierde Grijpskerk	232		232	0			0			0			0			0
Reserve Natuurpark (Kommerzijl)	331		18	313		18	295		18	277		18	259		18	241
Reserve overheveling niet uitgegeven budgetten	4.510	1.115	5.600	25			25			25			25			25
Reserve verduurzamingsmaatregelen	203	52	255	0			0			0			0			0
Reserve sociaal domein	8			8			8			8			8			8
Reserve groot onderhoud gebouwen	194	205	30	369		30	339		30	339			339			339
Reserve afschrijving diverse investeringen	7.013	382	368	7.027		366	6.661		369	6.292		372	5.921		374	5.547
Reserve programma huisvesting	1.011	202	72	1.141	229	292	1.078		292	786		31	755		31	724
Reserve beheerskosten TOZO	327		80	247		73	174		55	119		41	78			78
Reserve Winsum	0			0			0			0			0			0

Reserve Museum Wierdenland	313			313			313			313			313			313
Reserve cofinanciering projecten	3.000		1.382	1.618		1.000	618			618			618			618
Reserve vluchtelingen	1.618		2.569	4.187		200	3.987			3.987			3.987			3.987
Totaal bestemmingsreserves	23.652	4.605	8.074	20.182	229	1.999	18.412	754	17.658	0	481	17.127	0	443	16.734	
Totaal reserves	60.179	11.627	20.505	51.301	229	3.468	48.114	754	47.360	0	481	46.879	0	443	46.436	

Verloop algemene reserve

(bedragen x € 1.000)

Stand 1 januari 2024							36.528
Rekeningresultaat 2023				7.024			
Storting 2023							+ 7.024
Inzet rekeningsaldo 2023 tbv bestemming resultaat				11.143			
Inzet realisatie dorpshuis Humsterland				1.050			
Extra bijdrage negatieve reserve VRG				238			
Onttrekking 2024							-/- 12.431
Stand 31 december 2024							31.171
Aanvulling begrotingsaldo 2025			1.469				
Stand 31 december 2025							29.702
Stand 31 december 2026							29.702
Stand 31 december 2027							29.702
Stand 31 december 2028							29.702

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2024	Bij	Af	Stand 31-12-2024	Bij	Af	Stand 31-12-2025	Bij	Af	Stand 31-12-2026	Bij	Af	Stand 31-12-2027	Bij	Af	Stand 31-12-2028
Vorzieningen algemeen																
Voorziening pensioen wethouders	5.899	225		6.124	225		6.349	225		6.574	225		6.799	225		7.024
Voorziening egalisatie afvalstoffen	0			0			0			0			0			0
Voorziening egalisatie riolering	1.027		427	600		435	165			165			165			165
Voorziening Oostindie	110			110			110			110			110			110
Slagen/Buiten																
Voorziening nog te betalen kosten grex	0			0			0			0			0			0
Infrastructurele voorziening centrum Marum	0			0			0			0			0			0
Voorziening pensioen wethouders herindeling	0			0			0			0			0			0
Verlofsparen	1.392			1.392			1.392			1.392			1.392			1.392
Totaal voorzieningen algemeen	8.428	225	427	8.226	225	427	8.016	225	0	8.242	225	0	8.466	225	0	8.691

Beleidsindicatoren

Bij Ministeriële regeling zijn indicatoren vastgesteld. Het merendeel van deze verplichte set indicatoren wordt beschikbaar gesteld via de website waarstaatjegemeente.nl. De eerste vijf indicatoren worden door de gemeenten zelf aangeleverd. De zogenoemde 'datapartners' (zie Bron) leveren de gegevens voor waarstaatjegemeente.nl aan. De meest actuele gegevens worden opgenomen, maar niet alle informatie komt gelijktijdig en even snel beschikbaar. Ook komt niet alle informatie met dezelfde frequentie beschikbaar (niet alle onderzoeken/monitors worden bijvoorbeeld jaarlijks uitgevoerd). Dit is de reden dat er bij sommige indicatoren nog verouderde informatie staat.

Programma	Indicator		Bron	2021	2022	2023	2024
o. Bestuur en ondersteuning	Formatie (formatieplan 1-1-2024)	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	7,77	7,74	8,37	8,73
o. Bestuur en ondersteuning	Bezetting (werkelijke bezetting 31-12-2023)	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	7,25	7,20	8,35	8,13
o. Bestuur en ondersteuning	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	Eigen gegevens	723,47	749,97	823,30	881,83
o. Bestuur en ondersteuning	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	Eigen gegevens	12,65	15,94	18,76	20,65
o. Bestuur en ondersteuning	Overhead	% van totale lasten	Eigen gegevens	11,54	10,26	9,88	11,07
1. Veiligheid	Winkeldiefstal	aantal per 1.000 inwoners	CBS	0,8	0,8	0,6	Nnb
1. Veiligheid	Geweldsmisdrijven	aantal per 1.000 inwoners	CBS	2	2	1,8	Nnb
1. Veiligheid	Diefstal uit woning	aantal per 1.000 inwoners	CBS	0,3	0,5	1,4	Nnb
1. Veiligheid	Vernieling en beschadiging (openbare ruimte)	aantal per 1.000 inwoners	CBS	4,5	4,5	3,4	Nnb
1. Veiligheid	Verwijzingen Halt	per 1.000 jongeren	Stichting Halt	7	5	4	Nnb
3. Economie	Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	LISA	156,3	172,8	190,1	Nnb
3. Economie	Functiemenging	%	LISA	46,5	47,6	48,0	Nnb
4. Onderwijs	Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie	%	DUO/Ingrado	1,3		1,7	Nnb
4. Onderwijs	Absoluut verzuim	per 1.000 leerplichtige leerlingen	DUO/Ingrado	0,9	3,1	5,2	Nnb

4. Onderwijs	Relatief verzuim	per 1.000 leerplichtige leerlingen	DUO/Ingrado	12	16	11	Nnb
5. Sport en recreatie	Niet-sporters	%	Gezondheidsmonitor		52,6		Nnb
6. Sociaal domein	Banen	per 1.000 inw 15-64jr	LISA		636,4	644,3	Nnb
6. Sociaal domein	Netto arbeidsparticipatie	%	CBS			74,2	Nnb
6. Sociaal domein	Bijstandsuitkeringen	per 10.000 inw 18jr eo	CBS	261,2	261,2	197,5	Nnb
6. Sociaal domein	Lopende re-integratievoorzieningen	per 10.000 inw 15-64 jaar	CBS			124,9	Nnb
6. Sociaal domein	Jongeren met een delict voor rechter	%	CBS		1		Nnb
6. Sociaal domein	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 10.000 inw	CBS	640	640	690	Nnb
6. Sociaal domein	% Kinderen in uitkeringsgezin	%	CBS		3		Nnb
6. Sociaal domein	% Werkloze jongeren	%	CBS		2		Nnb
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	11,5	11,5	14,5	Nnb
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdreclassering	%	CBS	0,1	0,1	0,3	Nnb
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdbescherming	%	CBS	0,8	0,8	0,7	Nnb
7. Gezondheid en milieu	Huishoudelijk restafval	kg per inwoner	CBS		107		Nnb
7. Gezondheid en milieu	Hernieuwbare elektriciteit	%	RWS	21,1	23,4		Nnb
8. Vhrosv	Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	COELO	806	907	933	953
8. Vhrosv	Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	COELO	881	1001	1027	1042
8. Vhrosv	WOZ-waarde woningen	dzd euro	CBS	238	261	304	301
8. Vhrosv	Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	ABF		7,7	5,4	Nnb
8. Vhrosv	Demografische druk	%	CBS	80,2	80,2	80,5	81,0

Investeringsoverzicht

Nieuwe investeringen 2025-2028

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Taakveld	Kostenplaats	E/M nut	Afschr. termijn	2025	2026	2027	2028
Spandoekframes verkiezingen 2025	0.2	Verkiezingen	E	10	43			
Microsoft Defender for Indentity en Entra ID 2025	0.4	Automatisering	E	5	25			
Vervanging ESX Hosts 2026	0.4	Automatisering	E	5		250		
Firewall 2026	0.4	Automatisering	E	5		100		
Nieuwe werkplek devices 2027	0.4	Automatisering	E	5			1.090	
Tractiemiddelen 2025	0.4	Traktie	E	10	625			
Tractiemiddelen 2026	0.4	Traktie	E	10		625		
Tractiemiddelen 2027	0.4	Traktie	E	10			625	
Wegen levensduurverlengende maatregelen 2025	2.1	Wegen	M	20	1.052			
Wegen reconstructies 2025	2.1	Wegen	M	50	1.071			
Bruggen (kwaliteitsvisie openbare ruimte) 2025	2.1	Bruggen	M	50	370			
Reconstructies wegen 2026	2.1	Wegen	M	50		1.071		
Vervanging deklagen 2026	2.1	Wegen	M	20		1.052		
Bruggen 2026	2.1	Bruggen	M	40		370		
Reconstructies wegen 2027	2.1	Wegen	M	50			1.071	
Vervanging deklagen 2027	2.1	Wegen	M	20			1.052	
Bruggen 2027	2.1	Bruggen	M	40			370	
Reconstructies wegen 2028	2.1	Wegen	M	50				1.071
Vervanging deklagen 2027	2.1	Wegen	M	20				1.052
Bruggen 2028	2.1	Bruggen	M	40				370
Uitvoering Centrumvisie verharding en groen	2.1	Wegen	M	50	2.100			
Infrastructuur Lauwerscollege 2025	2.1	Wegen	M	25	891			
Verkeersmaatregelen Lauwerscollege 2025	2.1	Wegen	M	25	150			
Nieuwbouw Lauwerscollege	4.2	Onderwijshuisvesting	E	40	10.731			

Inrichting buitenterrein Lauwerscollege 2025	4.2	Onderwijshuisvesting	E	40	150			
Nutsvoorzieningen Lauwerscollege 2025	4.2	Onderwijshuisvesting	E	40	100			
Sporthal Oosterweg Noordhorn 2025	5.2	Sportaccommodaties	E	10	30			
Sporthal Oosterweg Noordhorn warmtepomp 2025	5.2	Sportaccommodaties	E	10	91			
Sporthal Oldenoert Vervangen dakbedekking	5.2	Sportaccommodaties	E	25	60			
Sporthal Oldenoert PV installatie 2025	5.2	Sportaccommodaties	E	10	30			
Sporthal De Holten vervangen brandmeldinstallatie	5.2	Sportaccommodaties	E	10	74			
Sporthal De Holten OV installatie	5.2	Sportaccommodaties	E	10	61			
Topsportthal bowling Leek Vervangen heteluchtheaters	5.2	Sportaccommodaties	E	10			72	
Topsportthal bowling Leek Vervangen boiler	5.2	Sportaccommodaties	E	10			42	
Topsportthal PV installaties 2025	5.2	Sportaccommodaties	E	10	242			
Fietscrossaccommodatie De Spartanen 2025	5.2	Sportaccommodaties	E	25	400			
Kunstgrasveld VEV'67 2025	5.2	Sportaccommodaties	E	30	700			
Club- en kleedgebouw VV Ezinge 2025	5.2	Sportaccommodaties	E	40	1.280			
Verplaatsen basketbalveld Lauwerscollege 2025	5.2	Sportaccommodaties	E	25	40			
MFA 't Spectrum vervangen dakbedekking	6.1	Club- en buurthuizen	E	25	36			
MFA Gaveborg Vervangen warmtepomp	6.1	Club- en buurthuizen	E	10	40			
Uitvoeringsplan klimaatadaptatie 2025	7.4	Milieubeheer	E	50	120			
Totaal Westerkwartier					20.512	3.582	4.208	2.493
Investerings met een economisch nut			E		15.919	1.089	1.715	
investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut			M		4.593	2.493	2.493	2.493
Totaal investeringen					20.512	3.582	4.208	2.493

Lopende investeringen (deze zijn al eerder vastgesteld door de raad maar nog niet afgesloten)

Objectnummer	Omschrijving	Oorspronkelijk krediet (x € 1.000)	Gereed in
7003086	Vorbereidingskrediet Hoofdstraat 101-1 Midwolde	200	2024
7003088	Aankoop Hooiweg 1 Zuidhorn 2024 (2e burap 2024)	1.250	2024
7004222	Nieuwbouw energieneutraal gebouw 2022	12.241	2026
7004223	Nieuwbouw energieneutraal installatie 2022	3.169	2026
7004225	Verharding en terreininrichting 2022	787	2026
7004226	Deel inrichtingskosten werf 2022	39	2026
7004228	Externe firewall 2022	80	2024
7004229	Nieuwe werkplek-devices 2022	1.190	2024
7004232	Gebouwenbeheersysteem 2022	35	2024
7004233	Werk grootegast uitbouw/verduurzamen 2023	1.514	2025
7004234	Werk Noordhorn uitbouw/verduurzamen 2024	1.382	2025
7004235	Novatec kwekerij nieuwbouw 2023	623	2025
7004236	Novatec kringloopwinkel verduurzamen (17 jr)	74	2025
7004237	Kruisweg 42 Marum gasloos/energieneutraal (33 jr)	597	2025
7004238	Aanpassen werfgebouw Kietvitsweg 20 Grijpskerk gasloos en energieneutraal (33 jr)	413	2026
7004239	Nieuwbouw kantoor (33 jr)	27.905	2028
7004241	Vervanging hardware - switches en storage	190	2025
7004247	Herinrichting opslagterrein Hoendiep Oostzijde 24	458	2025
7004248	Herinrichting opslagterrein Noorderringweg 2024	438	2025
7004249	Tractiemiddelen 2024	716	2025
7004253	Vervanging wifi omgeving Zuidhorn	100	2025
7004254	Backbone switches 2023	50	2025
7004255	Meubilair 2023	155	2024
7004256	Thuiswerkplek 2023	122	2024
7004257	Los meubilair Leeksterveld 2024	347	2025
7004258	Keuken Leeksterveld 2024	205	2025
7004259	Inrichting werkplaatsen buitendienst 2024	306	2025
7210038	Verkeersvisie uitvoering 2021	259	2025
7210226	Openbare verlichting 2021	450	2024
7210227	Openbare verlichting 2022	450	2025
7210250	Reconstructie Rijksstraatweg 2016 en 2018	1.160	2024

7210252	Transferium	704	2024
7210312	Fietspad Leek-Groningen	1.916	2025
7210315	Herinrichting doorgaande route Aduard 2020	1.030	2025
7210323	Verkeersmaatregelen voor IKC Marum 2022	250	2025
7210324	Infrastructuur campus Wazenburglaan 2022	40	2025
7210326	Verb netwerk wandel- en fietspaden 2022	300	2025
7210327	Herinr plein bibliotheek Grijpskerk 2022	125	2024
7210331	Fietsoversteek Oldebertweg Tolbert 2024	200	2024
7210332	Verkeersveilige schoolomgeving Het Veenpluis 2022	75	2024
7210333	Herinrichting Centrumweg Opende 2023	406	2025
7210334	Openbare Verlichting 2023	450	2025
7210335	Infrastructuur campus Wazenburglaan 2023	600	2025
7210337	Bruggen (kwaliteitsvis openb ruim) 2023	410	2025
7210338	Wegen levensduurverlengende maatregelen 2024	1.052	2025
7210339	Bruggen (kwaliteitsvisie openbare ruimte) 2024	370	2025
7210343	Wegen reconstructies 2023	1.421	2024
7210344	Wegen reconstructies 2024	721	2025
7210346	Infrastructuur uitbreiding Violier 2023	60	2025
7210347	Verkeersveilige schoolomgevingen 2024	486	2025
7210358	Aanleg fietsvoorzieningen 2024	46	2024
7210359	Aanpassing snelheid kom Ezinge 2024	143	2024
7210360	Opwaardering hub Marum 2024	108	2024
7250013	Haltevoorzieningen openbaar vervoer 2024	35	2024
7420293	Huisvesting RSG de Borgen, Oldeborg 2022	5.000	2027
7420297	Huisvesting RSG de Borgen, Oldeborg 2023	10.000	2027
7420298	Uitbreiding Violier Leek 2023	1.840	2025
7420299	Aanpassing het Nautilus Zuidhorn 2024	127	2024
7420300	Nieuwbouw Lauwerscollege Grijpskerk 2024/2025	569	2026
7520044	Vervanging toplaag K.C. Rodenburg 2020	171	2025
7520270	Renovatie trainingveld Aduard met een O2 lava beha	61	2025
7520288	Club- en kleedkameraccommodatie VV Grijpskerk	1.573	2024
7520294	Topsportal bowl verv brandmeldinstallatie 2023	131	2025
7520295	Sporthal Quicksilver verv brandmeldinstallatie 2023	70	2025
7520300	Sporthal de Leegens PV panelen 2024	85	2024
7520302	Sporthal De Holten Marum LED-verlichting	103	2025
7520304	Topsportal Leek. LED armaturen en verlichting	136	2025

7520305	Sporthal Quickzilver (Zuidhorn) LED armaturen en verlichting	54	2025
7520306	Zwemkasteel Nienoord Gasloos	1.550	2024
7520311	Zwembad de Wotterwille - chlooropslag en verwerking	65	2025
7520312	OWK Oostwold toplaag renovatie 2024	0	2024
7520313	Sportpark Starckenborghkanaal Zunobri veld 1 topl ren 2024	140	2025
7520314	Zwembad de Wotterwille - waterglijbaan 2024	78	2025
7520315	Zwemkasteel beweegbare vloer + coating 2024	350	2025
7520324	Nieuwbouw sportveld VV Grijskerk 2024	500	2024
7530005	Deelname Biblionet in campus Waezen 2022	1.000	2027
7530006	Deelname Kunstkwartier in campus Borgen 2022	100	2027
7530008	CCZ (Zuidhorn) LED armaturen en verlichting	22	2025
7530009	Deelname Biblionet in campus Waezenburglaan	1.500	2027
7530010	Deelname Kunstkwartier in campus RSG de Borgen	120	2027
7540006	Museum Wierdenland	27	2025
7540007	Museum Wierdenland, verduurzaming	120	2025
7550046	Ond geb Nienoord '09	45	2025
7550049	Woning/kantoor Borgterrein	12	2025
7550050	Borg Nienoord verv brandmeldinstall 2022	53	2025
7550051	Termaten- en tuinhall vervangen brandmeldinstallatie	32	2025
7550052	Toegangspoort borg Nienoord	50	2025
7570083	Renovatie diverse speelterreinen	95	2024
7610029	Maatschappelijke Plint 2021	542	2024
7720033	Watertakenplan 2023	4.115	2025
7720242	Watertakenplan 2024	3.655	2025
7720191	Riolering Nachtegaalstraat/Langestraat 2019	260	2025
7730010	Ondergrondse Afvalcontainers 2020	168	2024
7730022	Ondergrondse Afvalcontainers 2024 (2e burap 2024)	100	2024
7740002	Panelen zonnecarport 2021	399	2024
7740004	Uitvoeringsplan klimaatadaptatie 2023	120	2025
7740005	Uitvoeringsplan klimaatadaptatie 2024	125	2025
7750040	Uitbreiding begraafplaats Visvliet 2024	72	2024
7830029	Herstruct en uitbr woonwaggen Opende 2022	1.326	2025
7830031	Strategische grondverweving 2024-2028	1.000	wordt niet op afgeschreven
		<hr/>	
		105.509	

Algemene uitkering meerjarig

Onderdeel A - Inkomstenmaatstaven				
Maatstaf	2025	2026	2027	2028
1g-2 WOZ niet-woningen eigenaren	-2.882.637	-2.919.328	-2.956.495	-2.994.142
1h-2 WOZ niet-woningen gebruikers	-1.967.244	-1.992.284	-2.017.648	-2.043.340
1a Waarde woningen eigenaren	-6.554.312	-6.623.832	-6.694.106	-6.765.141
Subtotaal	-11.404.193	-11.535.444	-11.668.248	-11.802.624
Onderdeel B - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor van toepassing is				
Maatstaf	2025	2026	2027	2028
8a-3 Bijstandsontvangers	4.387.856	4.480.657	4.594.276	4.690.818
2 Inwoners	24.775.514	24.949.281	24.989.010	24.964.088
7c-4 Huishoudens met laag inkomen boven drempel	20.355.508	17.647.643	17.789.653	17.908.995
12b-2 Inwoners met een migratieachtergrond	947.017	971.579	995.186	1.014.550
3c Eenpersoonshuishoudens	1.389.596	1.340.574	1.355.050	1.369.547
8b Loonkostensubsidie	715.938	761.953	813.383	859.190
4a Inwoners: jongeren jonger dan 18 jaar (vanaf uitkeringsjaar 2019)	7.541.830	6.766.897	6.771.798	6.782.036
8f-2 Doelgroepenregister gemeentelijke doelgroep	459.467	495.095	532.655	570.280
5d-2 Inwoners 75+ met drempel	3.770.296	3.714.478	3.824.492	3.942.119
7m-2 Laag opleidingsniveau met drempel	1.155.596	1.062.131	1.033.564	1.003.234
14a-2 Lokale centrumfunctie (max 20km)	650.224	654.191	657.406	660.549
14b-2 Regionale centrumfunctie (max 60km)	3.659.353	3.419.124	3.435.927	3.446.382
14c-2 Landelijke centrumfunctie	880.057	885.426	889.778	894.032
15e Leerlingen VO	595.440	598.756	601.790	604.522
15h-3 Onderwijsachterstand	125.572	125.070	124.755	124.452
38 Bedrijfsvestigingen	1.152.580	1.214.126	1.285.753	1.359.780
36 Kernen	4.599.720	4.555.790	4.555.853	4.554.053
36a Kernen met 500 of meer adressen	826.833	826.833	826.833	826.833
34 Oeverlengte * bodemfactor gemeente	266.107	266.107	266.107	266.107
35a Oeverlengte * bodemfactor gemeente * dichtheidsfactor	209.226	209.226	209.226	209.226
32b-2 Omgevingsadressendichtheid (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016)	1.240.567	1.322.322	1.331.674	1.337.883
23 Oppervlakte bebouwing buitengebied * bodemfactor buitengebied	876.995	880.604	884.950	888.749
22 Oppervlakte bebouwing woonkernen * bodemfactor woonkernen	4.499.761	4.543.796	4.587.269	4.633.451
23a Oppervlakte bebouwing buitengebied	2.171.836	2.171.753	2.182.469	2.191.838
22a Oppervlakte bebouwing woonkern	2.721.769	2.744.269	2.771.124	2.797.638
19 Oppervlakte binnenwater	81.335	81.335	81.335	81.335
16 Oppervlakte land	1.413.438	1.413.438	1.413.438	1.413.438
18 Oppervlakte land * bodemfactor gemeente	1.006.716	1.006.716	1.006.716	1.006.716
24b-2 Woonruimten (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016)	344.220	346.654	349.106	347.107
25b-2 Woonruimten (vanaf UJR 2016, miv septembercirc. 2016) * bodemfactor woonkernen	1.623.071	1.634.548	1.646.109	1.657.754
39 Vast bedrag	980.358	980.358	980.358	971.557
Subtotaal	95.423.797	92.070.728	92.787.043	93.378.257

Onderdeel C - Uitkeringsfactor (uf)				
Jaren	2025	2026	2027	2028
Uitkeringsfactor	1,4570	1,4248	1,4348	1,4445
Subtotaal (B x C (=uf))	139.032.473	131.182.373	133.130.850	134.884.893
Onderdeel D - Uitgavenmaatstaven waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2025	2026	2027	2028
56g Suppletie-uitkering nieuw verdeelstelsel 2023	3.842.195	3.842.195	3.842.195	3.842.195
Subtotaal	3.842.195	3.842.195	3.842.195	3.842.195
Onderdeel E - Integratie- en decentralisatieuitkeringen waarop de uitkeringsfactor niet van toepassing is				
Maatstaf	2025	2026	2027	2028
170 Decentralisatie provinciale taken vergunningverlening, toezicht en handhaving (DU)	289.577	289.577	289.577	289.577
205 Voorschoolse voorziening peuters (DU)	130.023	130.023	130.023	130.023
223 Armoedebestrijding kinderen (DU)	218.413	218.413	218.413	218.413
280 Impulsgelden Weerbaar Bestuur/Veilig wonen (DU)	7.062	7.062	n.v.t.	n.v.t.
421 Extra capaciteit BOAs (DU)	40.186	40.186	40.186	40.186
428 Wet kwaliteitsborging bouw (DU)	36.208	35.935	n.v.t.	n.v.t.
Subtotaal	721.469	721.196	678.199	678.199
Onderdeel F - 3 D's in het sociaal domein				
Maatstaf	2025	2026	2027	2028
260 Participatie (IU)	8.712.907	8.489.357	8.028.287	7.510.019
Subtotaal	8.712.907	8.489.357	8.028.287	7.510.019
Onderdeel G - Stelpost				
Maatstaf	2025	2026	2027	2028
Gemeenteposten:				
Nog te ontvangen rijksbijdrage jeugdzorg	0	926.000	689.000	689.000
Subtotaal	0	926.000	689.000	689.000
Totaal	140.904.850	133.625.677	134.700.282	135.801.682

Kerngegevens

Kerngegevens Westerkwartier <i>(stand 1 januari)</i>	2021	2022	2023	2024
Inwoners	63.678	64.315	64.968	64.946
Inwoners < 18 jaar	13.326	13.314	13.317	13.310
Inwoners > 65 jaar	13.403	13.782	14.034	14.350
Oppervlakte (land en water)	36.887	36.887	36.887	36.887
Aantal woningen	27.798	28.087	28.248	28.343

Colofon

Portefeuillehouder: Bert Nederveen
Team: Team Financiën
Datum: 15 oktober 2024

Gemeente Westerkwartier

